

Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

**Извештај
за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во 2020
година**

Скопје, јуни 2021 година

Содржина

Кратенки	3
Воведно обраќање	4
Важни датуми во 2020 г.	6
МАПАС, мисија и визија	7
1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување	8
2. Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија	15
2.1. Опис на пензискиот систем.....	15
2.2. Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем .	17
2.3. Институции во капитално финансираното пензиско осигурување	19
3. Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти, кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување.....	23
4. Податоци за финансиското работење на пензиските друштва.....	25
4.1. Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2020 година	25
4.2. Финансиски резултат на пензиските друштва	29
4.3. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва	30
4.4. Индикатори.....	31
5. Информации за задолжителните пензиски фондови.....	33
5.1. Членство во задолжителните пензиски фондови.....	33
5.2. Податоци за членство во задолжителните пензиски фондови	34
5.3. Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд.....	39
5.4. Придонеси во задолжителните пензиски фондови.....	40
5.4.1. Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси.....	42
5.4.2. Вратени средства во Фондот на ПИОСМ.....	43
5.5. Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	43
5.6. Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	51
5.7. Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови.....	60
5.8. Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување .	62
6. Информации за доброволните пензиски фондови.....	65
6.1. Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	65
6.2. Членство во доброволните пензиски фондови.....	66
6.3. Премин на член од една на друга сметка во ист или во друг доброволен пензиски фонд	69
6.4. Придонеси во доброволните пензиски фондови.....	70
6.5. Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	71
6.6. Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	76
6.7. Надоместоци кај доброволните пензиски фондови.....	83
6.8. Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување.....	85
7. Ефекти на глобалната криза предизвикана од пандемијата со вирусот Корона врз капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија	87
8. Маркетинг и агенти на пензиските друштва.....	92

Кратенки

БДП – бруто домашен производ

Втор столб – Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

ДПФ - доброволни пензиски фондови

ДЗС – Државен завод за статистика

ЕУ – Европска Унија

ЗПФ - задолжителни пензиски фондови

ИОПС – Меѓународна организација на пензиски супервизори (International Organisation of Pension Supervisors)

КБ Прво - КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје

КБПд - КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд - Скопје

КБПз - КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд - Скопје

МАПАС – Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување

НБРСМ – Народна банка на Република Северна Македонија

ОЕЦД - Организација за економска соработка и развој (Organisation for Economic Co-operation and Development)

Прв столб – Задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност

САВА - Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје

САВАд - Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус

САВАз - Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд

Трет столб – Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

ТРИГЛАВ - Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови

ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје

ТРИГЛАВз - Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје

УЈП - Управа за јавни приходи

Фондот на ПИОСМ - Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Северна Македонија

Воведно обраќање

Почитувани,

Извештајот за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во 2020 година, на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС, содржи опис на карактеристиките на капитално финансираното пензиско осигурување, податоци за капитално финансираното пензиско осигурување, оцена на извршувањето на прописите во областа на капитално финансираното пензиско осигурување и други податоци од значење за ова осигурување заклучно со 2020-тата година. Извештајот е потврда дека, и во услови кога пандемијата со вирусот Корона доминираше во секојдневието на 2020 година и во првата половина од 2021 година сè уште генерира неизвесно окружување, МАПАС обезбедува постојано функционирање, развој и унапредување на вториот и третиот столб, транспарентност и ефикасна супервизија на вториот по големина сегмент во финансискиот сектор во Република Северна Македонија.

Нагло то влошување на глобалната епидемиолошка ситуација предизвикано од ширењето на вирусот Корона проследено со воведување на мерки за зачувување на јавното здравје во вид на делумно или потполно ограничување на движење предизвика големи економски ефекти. Глобална здравствена и економска криза имаше изразено влијание на странските и домашните финансиски пазари, а македонските пензиски фондови не останаа имуни на актуелните глобални текови.

Кризата краткотрајно ги измести трендовите на нагорно движење на параметрите на задолжителното и доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, така што се забележаа надолни поместувања на крајот на првиот квартал од 2020 година, но пензиските фондови за релативно кратко време ја вратија и надминаа намалената вредност на средствата.

Во однос на минатата година, вкупните средства и на задолжителните и на доброволните пензиски фондови пораснаа за 15% и достигнаа 87,3 милијарди денари, односно вкупните средства на доброволните пензиски фондови достигнаа 2,3 милијарди денари. Со тоа, вкупните средства на пензиските фондови во вториот и третиот столб достигнаа скоро 13,5% од бруто-домашниот производ за 2020-тата година. Во 2020 - тата година се зголеми и опфатот на населението во вториот столб, односно 93% од вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОСМ или 56% од вкупното активно население се членови на вториот столб. Иако бележеше раст, сепак учеството на населението во третиот столб е сè уште скромно, односно само околу 2,7% од вкупното активно население во РСМ се членови со доброволна индивидуална сметка и се учесници во пензиска шема со професионална сметка во доброволен пензиски фонд.

Структурата на инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови не се разликува значајно во споредба со минатата година. Почнувањето на работа на задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВз не влијаеше многу на вкупната структура на инвестициите на задолжителните пензиски фондови со оглед на фактот дека во почетните години од работа новиот фонд сè уште располага со средства што се од мал обем во однос на вкупните средства на задолжителните пензиски фондови. Инвестициското портфолио во 2020 година се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (60%), депозити (10%), акции (3%), удели во инвестициски фондови (0,02%) и корпоративни обврзници (0,03%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (23%) и акции (5%). На ниво на задолжително капитално финансиранио пензиско осигурување, во седумгодишниот период 2014–2020 година, беше остварен просечен принос сведен на годишно ниво од 5,55% во номинален износ односно 4,85% во реален износ, пресметан преку промената на пондерираниот просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови.

Структурата на инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови, исто така, не се разликува значајно во споредба со минатата година и се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (44%), депозити (14%), акции (8%), корпоративни обврзници (2%) и многу мал дел во удели во инвестициски фондови (0,01%), како и инвестиции во странство, кои вклучуваат удели на инвестициски фондови (22%) и акции (6%). На ниво на доброволно капитално финансирани пензиско осигурување, во седумгодишниот период 2014– 2020 година, беше остварен просечен принос сведен на годишно ниво од 5,56% во номинален износ односно 4,86% во реален износ, пресметан преку промената на пондерираниот просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови.

Иако во отежнати услови, во 2020-тата година се работеше на унапредување и прецизирање или поедноставување на одредени постапки во рамките на функционирањето на капитално финансираното пензиско осигурување па во таа насока беа донесени измени на подзаконски акти и упатства.

Штедењето за пензија е долгорочно, а предизвиците кои ги носи капитално финансираното пензиско осигурување се неизбежни. Состојбите во пензиската област мора да се следат тековно и континуирано, а со тоа да се преземаат и соодветни мерки, со цел зајакнување на индивидуалните заштити преку поттикнување на конкуренцијата, промовирање на ефикасно и флексибилно управување со портфолијата и проширување на покриеноста, а во насока на заштита на интересите на членовите и остварување сигурна пензија во текот на староста.

Ве уверуваме дека како супервизорско и регулаторно тело, во секојдневната работа, се водиме од нашата мисија и како и во изминатите години, ќе ги вложуваме нашите ресурси во насока на надградување и унапредување на капитално финансираното пензиско осигурување.

Веруваме дека овој извештај со детални податоци и информации за вториот и третиот столб ќе биде корисен за сите заинтересирани страни.

*Претседател на Советот на експерти,
Максуд Али*

Важни датуми во 2020 г.

1.1.2020 г.	<i>Се намали максимално дозволениот надоместоок од придонеси што смеат да го наплатуваат пензиските друштва во вториот столб (од 2,25% на 2,00% надоместок од придонеси)</i>
31.12.2020 г.	<i>Се навршија петнаесет години работење на задолжително капитално финансирано пензиско осигурување</i>

МАПАС, мисија и визија

Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да се грижи за интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. Основана е во јули 2002 година. Има својство на правно лице со јавни овластувања, утврдени со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со Статут. За својата работа одговара пред Собранието на Република Северна Македонија.

МАПАС е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање пензиски друштва, дозволи за вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. МАПАС, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ, во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен и/или доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС донесува акти во согласност со законите од областа на капитално финансираното пензиско осигурување како и стручни упатства, прирачници и слично, во врска со капитално финансираното пензиско осигурување и иницира носење закони и други акти во врска со пензиските друштва и со пензиските фондови со кои тие управуваат. Исто така, МАПАС соработува со релевантни институции во РСМ и во странство со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во РСМ.

Со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување управува Совет на експерти, составен од претседател на Советот и четири члена и тоа:

*Максуд Али – претседател,
Ментор Јакупи - професионално ангажиран член,
Дарко Саздов - професионално ангажиран член,
Борче Божиноски - надворешен член,
Марина Макенаџиева - надворешен член.*

Нашата мисија е да ги заштитиме интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнеме развојот на капитално финансираното пензиско осигурување, заради посигурни пензионерски денови.

Нашата визија е да бидеме препознаени како независна, стручна и транспарентна институција, која го штити и го унапредува пензискиот систем на РСМ.

1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување¹

Пензиските системи во светот се карактеризираат со различни структури како резултат на различните социоекономски и демографски состојби во државите, влијанието на културата на народот и неговите навики и перцепциите на штедењето за пензија. Во последните декади, ризиците од стареењето на населението и од променливата природа на пазарот на трудот поттикнуваат широк спектар на реформи на пензиските системи, со цел истите да се ублажат, но со иста крајна цел – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход за осигурениците по нивното пензионирање.

Висината на пензиските средства во пензиските системи ширум светот во 2019 година следеше значаен нагорен тренд. После забележаниот пад на пензиските средства во некои земји во 2018 година, пензиските средства во 2019 година пораснаа во сите истражувани земји. Вкупниот износ на пензиски средства во 2019 година е скоро два пати поголем во споредба со износот на пензиски средства на крајот на 2009 година (веднаш после светската финансиска криза во 2008 година) кога изнесуваа 27 билиони УСД. Во 2019 година (пред пандемијата со вирусот Корона) пензиските средства на светско ниво достигнаа најголем износ и надминаа 50 билиони УСД (49,2 билиони УСД во земјите членки на ОЕЦД и 1,7 билиони УСД во избрани земји кои не се членки на ОЕЦД). Главните двигатели на пензиските системи, на светско ниво, и понатаму се пензиските фондови (средства во износ од 32 билиони во 2019 година). Исто така, некои држави користат други начини на штедење за пензија како што се договори за пензиско осигурување со осигурителните компании (на пример Данска, Франција) или производи кои ги обезбедуваат и управуваат банки и инвестициски компании (како на пример индивидуални сметки за пензија (англ: individual retirement accounts, во САД)).

Големината на вредноста на средствата на приватните пензиски системи во сите земји е различна, што се должи, најверојатно, на различните почетоци на воспоставувањето на системите, дали вклучувањето во пензискиот план е задолжително или доброволно и, секако, на инвестициските резултати. Во апсолутна смисла, во седум земји – членки на ОЕЦД (Канада, САД, Холандија, Швајцарија, Обединетото Кралство, Австралија и Јапонија), пензиските средства надминаа по еден билион УСД. Од друга страна, средства на приватните пензиски системи во 70 (од 90 земји кои се истражувани) земји претставуваат по помалку од 0,2 билиони УСД. Големината на вредноста на средствата на приватните пензиски системи во сите земји е различна и во релативна смисла. Осум од 37 земји членки на ОЕЦД на крајот на 2019 година имаа средства над 100% од нивната економија. Во малите земји како Исланд, акумулираните средства се мали во споредба со другите пензиски системи, но високи во однос на нивната економија (178% од БДП). Од друга страна, износот на пензиските средства е помал од 20% од БДП во 54 од 90 земји кои се истражувани, вклучувајќи и некои брзорастечки земји (на пример Кина, Индија).

Споредувањето на големината на вредноста на средствата на приватните пензиски средства во однос на големината на економијата, изразена преку бруто-домашниот производ, дава подобра слика за релативната важност на приватниот пензиски сегмент во земјата. Износот на пензиските средства во земјите членки на ОЕЦД во однос на вкупното БДП на земјите членки на ОЕЦД порасна од 60% во 2009 година на 92% во 2019 година. Како и во 2009 година, во 2019 година водечка е Данска со 220% од БДП, потоа следуваат Холандија (194%) и Исланд (178%). Во некои земји кои не се членки на ОЕЦД пензиските средства скоро го достигнаа нивото на БДП (88% во Лихтенштај и 95% во Јужна Африка). Од друга страна и покрај определен забележан пораст, пензиските средства во некои земји (Албанија, Грција и Србија) сè уште и на крајот на 2019 година се помали од 1% од БДП.

¹Користени извори: Извештаи на ОЕЦД, Светска банка, ФИАП и ИОПС, и сопствени анализи и согледувања.

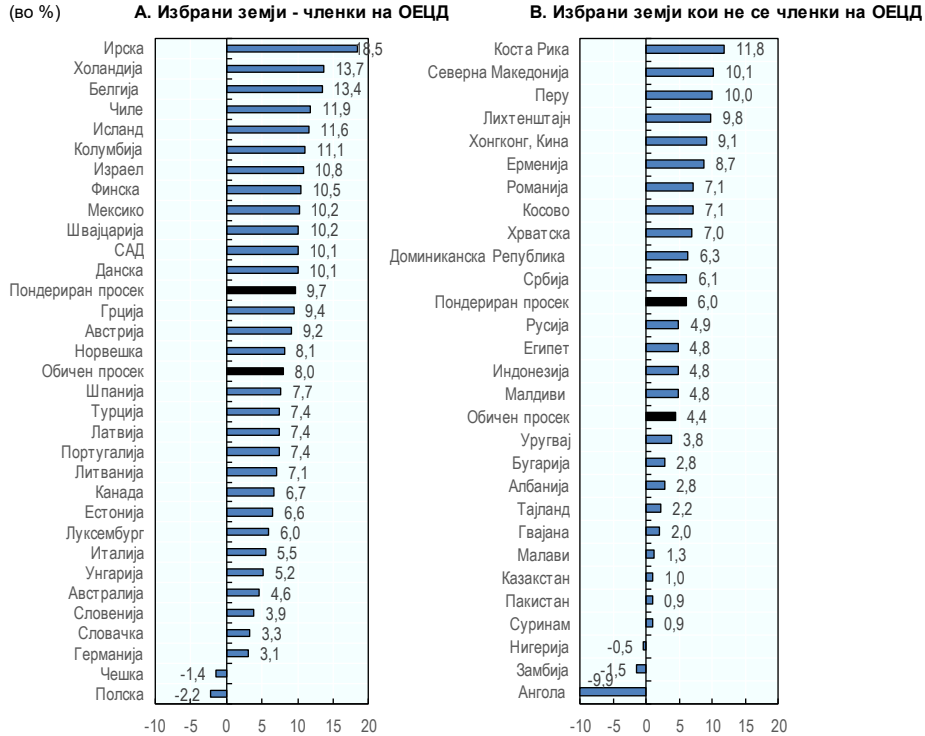
Уште еден индикатор за важноста на капитално финансираните и приватните пензии во една земја е стапката на покриеност. Стапката на покриеност може да се измери преку бројот на активни членови на пензиските планови (лица кои имаат средства во пензиските планови и сè уште не се пензионирани) во сооднос со работоспособното население (лица на возраст од 15 до 64 години). Пристапувањето во пензиски план може да биде задолжително, доброволно или поттикнато преку автоматско вклучување. Достапните податоци покажуваат дека во 2019 година во 17 од вкупно 32 истражувани земји во задолжителните пензиски планови се опфатени повеќе од 70% од работоспособното население. Највисоки стапки на покриеност бележат Финска (93% од работоспособното население) и Естонија (88%). Во Латинска Америка, Чиле бележи највисока стапка на покриеност од 88% од работоспособното население, што не е случај во другите земји. Високите стапки на неформална работа во Колумбија, Мексико и Перу ги објаснуваат релативно ниските стапки на покриеност во задолжителните пензиски планови (51% во Колумбија, 34% во Перу). Дополнително во некои од овие земји, осигурениците имаат право на избор помеѓу пензискиот систем на генерациска солидарност и приватен капитално финансиран пензиски систем (Колумбија, Перу). Учеството во доброволните пензиски планови се разликува многу низ државите. Повеќе од половина од вработените во Германија и Исланд, и повеќе од половина од работоспособното население во Белгија, Чешка, Јапонија и Полска беше опфатено во доброволните пензиски планови. Во некои земји, учеството во доброволните пензиски планови беше прилично мало, особено во Албанија, Бугарија и Казакстан. Сепак, во Бугарија и Казакстан, многу осигуреници веќе членуваат во задолжителните пензиски планови, 85% и 78% од работоспособното население соодветно. Малата покриеност во Албанија, може да биде резултат на недоволната свесност кај населението за ваквите пензиски планови.

Големиот раст на пензиските средства во 2019 година делумно се должи на инвестициските резултати на капитално финансираните и приватни пензиски планови во 2019 година. Реалниот инвестициски принос на пензиските средства (нето од трошоците за управување) во 2019-тата година, во просек беше 8,0% во земјите членки на ОЕЦД и 4,4% во земјите кои не се членки на ОЕЦД. Пондерираниот (во однос на пензиските средства) реален нето инвестициски принос забележа и поголеми вредности, 9,7% во земјите членки на ОЕЦД и 6% во земјите кои не се членки на ОЕЦД, одразувајќи го тоа што некои од најголемите пензиски пазари остварија и поголеми добивки. Пензиските средства забележаа инвестициски добивки скоро во сите истражувани земји (најголеми добивки беа забележани во Ирска (18,5%) и Холандија (13,7%). Реалниот инвестициски принос на пензиските средства во петнаесет други држави, вклучувајќи ги Белгија, Коста Рика, Швајцарија, САД и Северна Македонија забележа вредност поголема од 10%.

Пензиските средства генерално евидентираа добивка од порастот на пазарите на капитал во 2019 година, по големите негативни резултати во последниот квартал на 2018 година. Олеснувањето на трговските тензии меѓу САД и Кина, како и можноста за договор за Брегзит придонесоа за раст на цените на хартиите од вредност. Главните индекси на акции забележаа раст во 2019 година во однос на 2018 година (на пр. 25% - FTSE 250, 26,5% - DAX и 28,9% - S&P500). На *графикон 1.1²* се прикажани реалните инвестициски приноси на пензиските средства, нето од трошоците за управување за 2019 година, во избрани земји – членки на ОЕЦД и избрани земји кои не се членки на ОЕЦД.

²Извор: ОЕЦД, *Пензискиот пазар во фокус*, 2020.

Графикон 1.1.Реален инвестициски принос на пензиските средства, нето од трошоци за управување, за 2019 година, во проценти

Приносите за подолг период се порелевантни показатели од краткорочните приноси со оглед на долгорочната природа на пензиските планови. Просечните номинални годишни приноси во последните 5, 10 и 15 години беа позитивни во сите истражувани земји, додека просечните номинални годишни приноси за истиот период прилагодени за инфлација, се позитивни скоро во сите земји. И покрај релативно ниските и најчесто негативни инвестициски резултати во 2018 година, пензиските планови постигнаа позитивни реални годишни инвестициски приноси во последните пет години во 50 од 53 истражувани земји.

Резултатите од инвестирањето на пензиските средства, во голема мера, зависат од алокацијата на средствата. Во повеќето истражувани земји, во 2019 година, пензиските средства се инвестирани во обврзници и во акции, и тоа во повеќе од половина од инвестициите во 34 од 37 земји членки на ОЕЦД и во 39 од 47 истражувани земји кои не се членки на ОЕЦД. Затоа развојот на пазарите на обврзници и акции има главна улога во финансиските перформанси на пензиските планови. Највисок удел на обврзници и акции во вкупното портфолио на пензиските фондови имаше во Чиле (99%), Доминиканска Република (97,3%), Мексико (96,6%), Естонија (96,4%), Нигерија (96,4%), Романија (96,3%), Малдиви (96,2%) и Хрватска (95,7%). Процентуалното учество на акциите и обврзниците се разликува во земјите во 2019 година. Иако, генерално постои поголема наклонетост кон обврзниците, сепак во 8 земји членки на ОЕЦД и 11 земји кои не се членки на ОЕЦД, процентуалното учество на акциите беше поголемо во однос на обврзниците. Државните обврзници, во спротивност на корпоративните обврзници, претставуваа најголем дел од директните инвестиции во обврзници во голем број на земји. На пример, државните обврзници беа 100% од директните инвестиции во обврзници во Албанија, 96,5% во Малдиви, 96% во Гана и Србија, 88,2% во Чешка и 87,1% во Израел, но само 21,4% во Норвешка и 12,2% во Нов Зеланд. Исто така значаен дел од пензиските средства во некои од истражуваните земји се во парични средства и депозити (22,9% од пензиските средства во Чешка). Во повеќето истражувани земји, инвестициите во заеми, недвижен имот, приватни инвестициски фондови и други алтернативни инвестиции, опфаќаат релативно мал удел од инвестициите на пензиските средства. Позначаен удел на инвестиции во недвижен имот (директни или индиректни) се забележува на пример во Канада (повеќе од 12% од вкупните средства) и Швајцарија (20%). Регулативата за инвестиции може да предвидува и ограничувања за

инвестирање во нетрадиционалните инструменти. Повеќето земји ги ограничуваат или целосно ги забрануваат инвестициите во недвижен имот (барем директните инвестиции), приватни фондови и/или заеми. Некои земји, ги намалија инвестициските ограничувања во последните години и ги охрабрија инвестициите во инфраструктурни проекти и долгорочни проекти (како на пример во Хрватска, Романија). Во Хрватска, со измените на законот од 2014 година беа проширени инвестициските можности за задолжителните пензиски фондови, за директни инвестиции во инфраструктурни проекти и во алтернативни инвестициски фондови. Во Романија, со измени на регулативата од 2019 година, се овозможи инвестирање средствата на пензиските фондови во инфраструктурни проекти (до 15% од пензиските средства).

Една од главните теми што беа дискутирани во 2020 година, во продолжение дискусиите за дигитализацијата и развојот на технологијата во пензиската област, беше супервизорскиот пристап за зајакнување на кибер отпорноста во приватниот пензиски сектор. Супервизорите ги дискутираа супервизорските мерки и пристапи во областа на кибер сигурноста, со цел да ги сумираат досегашните искуства, во насока на советување на финансиските институции, вклучувајќи ги пензиските друштва и управувачи со пензиски фондови, за да можат да ги ублажат и ефективно да одговорат на кибер ризиците. Во последните години, финансиските институции, вклучувајќи ги и приватните пензиски фондови и друштва, се повеќе се потпираа на иновативните технологии за развој на нови ИТ решенија, што го зголеми обемот на ранливост и можностите за кибер напади. Во 2020 година, потребата за дигиталните решенија што ќе овозможат он-лајн услуги и споделување на информации, како и работа на далечина преку дигитални канали се зголеми со рестрикциите за движење кои државите ги воведуваа како одговор на ширењето на вирусот Корона. Овие состојби ги зголемија грижите за безбедност, вклучувајќи ги и капацитетите на виртуелните мрежи за поддршка на работа на далечина и информациска сигурност во пристапот од дома. Така финансиските институции станаа прилично изложени на кибер закани и напади. Пензиските друштва и пензиските фондови чуваат големи колични на лични податоци и средства на осигурениците, што ги прави атрактивна цел на кибер нападите, иако во помала мера во споредба со банките и другите институции за услуги за плаќања. Осигурениците може да претпат штети поврзани со злоупотреба на лични податоци и загуби на финансиски средства. Пензиските друштва пак може да се соочат со оперативни предизвици како нарушување на процесите за услуги и прекин на деловната активност, губење на податоци за членовите, неисполнување на финансиски цели како и неусогласеност со фидуцијарната должност. Затоа, кибер сигурноста е од голем јавен интерес и бара посебно и зголемено внимание од страна на супервизорите на национално и меѓународно ниво.

Во 2020-тата година продолжија дискусиите за пензиските проекции. Пензиските проекции можат да бидат моќна алатка за управување со очекувањата на членовите на пензиските фондови и можат да влијаат на одлуките и изборот што треба да ги направат членовите. Истите можат да ги едуцираат членовите за реалните вредности на идната пензија и да понудат совети за носењето одлуки за пензија. Но, пензиските супервизори се соочуваат со големи предизвици во однос на обезбедување на квалитетни проекции (соодветни податоци, методологија, претпоставки), изнаоѓање на соодветни методи за презентирање на резултатите, стандардизирање како и обезбедување на усогласеност со регулатива. Главните прашања на супервизорите се најчесто технички по природа и се однесуваат на развој на соодветна методологија за долгорочни проценки, демографски претпоставки (како што е долговечноста) и макроекономски претпоставки (како што се принос на средствата и каматни стапки за ануитет). Од огромно значење е и предизвикот за начинот на ефективно комуницирање на резултатите од проекциите со членовите на пензиските фондови, а особено презентирањето на неизвесноста на проектираните резултати. Во таа насока, ИОПС е во фаза на изготвување на добри практики поврзани со пензиските проекции од капитално финансираните пензиски системи со цел да се потенцираат и обезбедат сугестии за најважните предизвици поврзани со пензиските проекции од аспект на пензиските супервизори.

Централно место во дискусиите во 2020 година имаа случувањата во пензиската област предизвикани од пандемијата со вирусот Корона. Пандемијата предизвика нарушување на деловните активности во сите сектори, вклучувајќи го и пензискиот сектор. Забавената економска активност во

цел свет предизвика неповолни движења на финансиските пазари и на пазарите на труд што пак имаа големо неизбежно влијание врз системите кои ги осигуруваат приходите по пензионирање. Влијанието се рефлектираше врз пензиските заштеди, пензиските друштва и фондови, регулаторите и супервизорите. Овие влијанија може да доведат до пониски приходи за пензија и значајни нефункционалности на пазарот. Главните влијанија кои беа идентификувани се следните:

- Намалување на вредноста на пензиските заштеди поради падот на финансиските пазари
- Зголемување на обврските поради пад на каматните стапки во пензиските планови со дефинирани пензии и пензиски ануитети
- Намалена способност за придонесување во пензиските фондови од страна на осигурениците, заради намалување на приходите од плата или губење на работни места, како и од страна на работодавците кои се погодени од финансиската криза
- Оперативни прекини како резултат на работа на далечина
- Кибер напади, злоупотреби и измами насочени кон осигурениците, регулаторите, супервизорите и пензиските друштва и фондови
- Намалување на заштедата и заработената сложена каматна стапка заради мерките насочени кон краткорочни олеснувања кои може да имаат сериозно негативно влијание на долг рок, особено на адекватноста на пензискиот приход (на пр. прекини во придонесувањето или овозможување на предвремено пристапување до пензиските заштеди)

Земјите воведоа најразлични политики и мерки со цел да се пресретнат предизвиците кои ги донесе пандемијата, а се поврзани и со пензиските заштеди. Овие политики се однесуваа на различни учесници во пензиските системи, односно на членовите на пензиските фондови, нивните работодавци, пензионерите и пензиските друштва и фондови. Идентификувани се пет главни групи на мерки. Првите четири групи се однесуваа на осигурување на отпорноста на приватниот пензиски систем и заштита на идните пензиски приходи и нивната адекватност и тоа: субвенционирање на придонеси и средства, ограничување на материјализирањето на краткорочните инвестициски загуби, осигурување на солвентноста на плановите со гаранции и на пензиските друштва, заштита на пензиските друштва и фондови и членови од кибер ризици. Последната група на мерки се фокусира на обезбедување на краткорочни олеснувања на осигурениците и нивните работодавци, со цел заштита на краткорочната благосостојба во замена за потенцијален трошок на идниот пензиски приход.

Пензиските супервизори преземаа бројни мерки за заштита на интересите на членовите и корисниците на пензии од приватните пензиски шеми и фондови, со цел да се одржи работењето и деловниот континуитет на пензиските шеми и фондови и со цел да се обезбеди финансиската сила на приватните пензиски планови во тековните околности. Притоа, Меѓународната организација на пензиски супервизори ги поддржа флексибилните, прагматични, пропорционални и супервизорски пристапи засновани на оценка на ризици преземени од страна на нејзините членки, но и предупреди на некои дејствија кои може да доведат до значително влошување на пензиските надоместоци за корисниците. ИОПС ја поддржа потребата за рана и јасна комуникација, како и насоките и советите, кои треба да ги обезбедат супервизорите и субјектите под супервизија со соодветните засегнати страни. Потоа, ИОПС ја потврди релевантноста, во вакви специфични околности, за олеснување на некои регулаторни ограничувања и за обезбедување на привремено ослободување од одредени барања за работодавците или управувачите со средства за да им се овозможи да ги продолжат своите активности на одржлив начин. Исто така, ИОПС ја препозна потребата, во одредени исклучителни случаи, за мерки што ги олеснуваат барањата за привремен пристап до сметките со пензиска заштеда заради решавање на одредени финансиски потешкотии. Во вакви случаи, ИОПС ја истакна и потребата да се земе предвид долгорочниот интерес на членовите и предупреди на определени дејствија кои може да доведат до значително влошување на пензиските надоместоци на корисниците. Во оваа смисла предвремениот пристап до пензиската заштеда треба да биде ограничен, привремен и пропорционален на реалните потреби на корисникот, особено за најранливите групи и да се овозможи повлекување на средства на осмислен начин.

Понатаму ИОПС ја потенцираше важноста на:

- барањата за субјектите под супервизија прудентно да се справуваат со ризиците кои произлегуваат од кризата со вирусот Корона, вклучувајќи и примена на соодветни планови за непредвидени состојби и мерки за ублажување на загубите со цел колку што е можно да се намали влијанието врз членовите;
- обезбедувањето на силна супервизија на пензиските фондови и континуирано внимателно следење на активностите преземени од субјектите под супервизија;
- разгледувањето на антициклични политики со цел да се придонесе што е можно повеќе за стабилизирање и закрепнување на економиите;
- координирањето на политиките на приватната и јавната пензиска компонента; и
- воспоставувањето на соодветни механизми од страна на супервизорите и субјектите под супервизија за оперативна заштита поврзани со вирусот Корона, вклучително и преземање соодветни активности за заштита на засегнатите страни од злоупотреби на корисниците на финансиски услуги и зајакнување на финансиската едукација меѓу корисниците.

Прелиминарните податоци, на ОЕЦД, за 2020 година покажуваат дека средствата на пензиските фондови во 2020 година пораснаа скоро во сите истражувани земји и покрај шокот што го предизвика пандемијата со вирусот Корона и падот на средствата на крајот на март 2020 година. Средствата на пензиските фондови на крајот на 2020 година достигнаа 35 билиони УСД, со што ги надминаа износите на средствата на пензиските фондови на крајот на 2019 година. Средствата на пензиските фондови во земјите членки на ОЕЦД, во 2020 година во однос на 2019 година, пораснаа за 9% во земјите членки на ОЕЦД и достигнаа износ од 34,2 билиони УСД. Средствата на пензиските фондови во земји кои не се членки на ОЕЦД (истражени се 31 земја), во 2020 година достигнаа 0,8 билиони УСД односно пораснаа за нешто повеќе од 1% во однос на крајот на 2019 година.

Растот на средствата на пензиските фондови во 2020 година беше поддржан од капиталните добивки на финансиските пазари и владините мерки што го помогнаа континуираното учество на членовите во нивните пензиски фондови. Голем пораст на средствата на пензиските фондови се забележа во Грузија (повеќе од 100%), каде учеството во вториот пензиски столб стана задолжително од 1 јануари 2019 година. Само пет од 68 земји евидентираа намалување на средствата на пензиските фондови (Австралија, Полска, Чиле, Јамајка и Перу). На намалување на средствата на пензиските фондови во Австралија, Јамајка и Полска влијание имаат инвестициските загуби, додека пензиските фондови во Чиле и Перу забележаа намалување заради значајните одливи на средства за членови кои ја искористија повторената можност за повлекување на дел од средствата на нивните сметки за пензиска заштеда, што беше мерка поврзана со пандемијата со вирусот Корона.

Сепак, неизвесноста останува, со оглед на појавата на нови варијатни на вирусот на различни делови од светот и со оглед на тоа што е потребно зголемување на бројот на имунизирани лица. Вирусот Корона и соодветните политички мерки сè уште може да влијаат врз финансиските пазари и да предизвикаат потенцијални корекции на цените во иднина.

Генерално, експертите сметаат дека пандемијата беше тестирање во реално време, на стабилноста на управувањето со пензиските фондови, ефективноста на внатрешните контроли и стратегиите за управување со кризи и комуникацијата на пензиските друштва и фондови со своите членови и корисници. Генерално, политичките мерки предизвикани од пандемијата, заедно со економските мерки, не дозволија да настанат некои поголеми оперативни нарушувања на пензиските фондови. Слично, може да се каже дека беа тестирани и пензиските супервизори, кои исто така генерално брзо одговорија на новите околности и соодветно ги прилагодија стратегиите за супервизија. Бидејќи пензиските системи играат значајна улога во финансиските пазари, ефективната регулатива и супервизија стануваат уште поважни. Се очекува, пензиските регулатори да го зголемат фокусот на обезбедување на зајакнато управување и зајакнато управување со ризици и да го променат пристапот на супервизија кон супервизија базирана на ризици. Исто така, важен фактор особено во услови на економска неизвесност, е довербата на членовите во пензиските системи што е

директно поврзана со едукацијата на членовите и обезбедувањето на јасни информации од пензиските друштва.

ОЕЦД посочи на неколку важи препораки поврзани со политиките кои го адресираат влијанието на пандемијата врз пензиските заштеди. Се препорачува на креаторите на политики да обезбедат континуирано членување и придонесување во пензиските фондови, при што ќе се обезбеди и флексибилност за спонзорите во пензиските планови со дефинирани пензии, за да се избегнат барања за уплата на дополнителни придонеси во исклучително тешки околности. Исто така, важна препорака е обезбедување на пропорционална, флексибилна супервизија базирана на ризик со адекватна комуникација. Флексибилноста што ја наметна пандемијата, се очекува да биде отстранета кога ќе се подобрат околностите.

2. Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија

2.1. Опис на пензискиот систем

Македонскиот пензиски систем е дел од социјалното осигурување на Република Северна Македонија (PCM) и ја има следната структура:

- Осигурување врз основа на генерациска солидарност (т.н. прв столб),
- Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. втор столб),
- Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. трет столб).

Оваа структура е резултат на темелната реформа на пензискиот систем, која беше подготвувана повеќе години, а нејзината законска рамка е воспоставена во 2000-тата година. Постојат четири закони и голем број подзаконски акти, кои го уредуваат пензискиот систем во PCM. Тоа се: Законот за пензиското и инвалидското осигурување, Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и поголем број на подзаконски акти кои ја доразработуваат соодветната област.

Пензискиот систем во PCM има историја на долгогодишно постоење, голема опфатност на работната сила и обезбедување пензии за осигурените лица. Но социо-економските промени во PCM, на почетокот од 90-тите години, имаа влијание врз пензискиот систем, кој се соочи со финансиски тешкотии во своето работење. Тие беа предизвикани од неповолните движења во стопанството кои влијаеја врз намалување на бројот на активните осигуреници и на намалена наплата на придонеси, од една страна, и на зголемување на бројот на пензионери, од друга страна. Трошоците за пензии бележеа континуиран раст.

Друг фактор што има силно влијание врз пензискиот систем, е демографскиот фактор. Имено, стареењето на населението, што е светски тренд, значи дека луѓето живеат сè подолго поради подобрите услови за живот и подобрите здравствени услуги, а едновременно се намалува бројот на новороденчиња, т.е. на млади лица. Како резултат на овој фактор, учеството на возрасните лица во вкупното население е сè поголемо.

Ваквите демографски движења во пензискиот систем предизвикуваат појава на зголемен број пензионери и подолготрајно користење на пензијата, а намалување на бројот на осигуреници. За систем со тековно финансирање многу е значаен соодносот помеѓу осигурениците и пензионерите, бидејќи со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите за постојните пензионери. Актуарските проекции, изработени при подготовката на реформата на пензискиот систем, покажаа дека може да се очекува овие фактори да имаат големо негативно влијание врз солвентноста на Фондот на ПИОСМ, на долг рок, односно, без реформи, системот би функционираше со изразен дефицит што брзо и значително ќе се зголемува.

Со цел пресретнување на овие очекувани состојби, беше спроведена темелна реформа на пензиското и инвалидското осигурување во нашата држава, со која се воведо тристолбен пензиски систем, со комбиниран начин на финансирање на идните пензии и со диверзификација на демографските и економските ризици, со цел обезбедување сигурна пензија за сегашните и идни генерации пензионери и долгорочна финансиска стабилност на пензискиот систем.

Првиот столб се финансира на тековна основа (PAYG), што значи дека со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите на сегашните пензионери. Овој столб функционира на принципот на т.н. дефинирани пензии, односно преку него се обезбедуваат пензии според однапред

утврдена формула за пресметка на пензијата. Од првиот столб се исплаќа дел од старосната пензија, инвалидска пензија, семејна пензија, како и најнизок износ на пензија.

Вториот и третиот столб претставуваат капитално финансирано пензиско осигурување во кое се врши капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Овие два столба функционираат на принципот на т.н. дефинирани придонеси, односно кај нив, однапред е определено нивото на придонес што се уплаќа, додека пензијата се утврдува отпосле, во зависност од акумулираниот износ. Од вториот столб се исплаќа дел од старосната пензија. Од третиот столб се обезбедува финансиска заштита/надоместок за време на старост, инвалидност и во случај на смрт на осигуреникот.

Со воспоставувањето на повеќестолбен пензиски систем како комбиниран систем од јавно, тековно финансирано и од приватно, капитално финансирано пензиско осигурување во РСМ, се очекува да се обезбедат долгорочна стабилност на системот и сигурност во остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, преку остварување долгорочни придобивки за индивидуалните лица кои учествуваат во пензискиот систем, за самиот пензиски систем, како и дополнителни ефекти врз економијата. Имено, од аспект на индивидуалните лица, се обезбедува поголема сигурност во остварувањето на пензијата која ќе се финансира од повеќе извори, така што се врши поделба на ризиците. Во исто време, со реформата се постигнуваат поголема транспарентност и информираност на членовите на пензиските фондови. Реформата треба да води кон воспоставување солвентен пензиски систем како и зголемување на заштедите и поттикнување на инвестирањето на населението и поттик на економскиот раст.

2.2. Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

Капитално финансираното пензиско осигурување радикално се разликува од тековното финансирано пензиско осигурување и во поглед на третманот и евиденцијата на уплатените придонеси и во поглед на утврдувањето и исплатата на пензијата. Во ова осигурување, секој член има индивидуална сметка на која се евидентираат неговите средства и се обезбедуваат тесна поврзаност и зависност помеѓу обемот на платените придонеси и идните пензии што ќе ги остварува секое лице. Овој начин на осигурување е заснован врз принцип на акумулирање средства од придонеси на индивидуални сметки, кои понатаму се инвестираат и остварениот принос од инвестициите, намален за трошоците на работењето на системот, во целост се додава на средствата акумулирани на индивидуалните сметки. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуалната сметка и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата. Значајно е да се истакне дека ова пензиско штедење е долгорочно штедење, во чиј тек се случува постепено, но континуирано зголемување на заштедите, поради што, на почетокот, додека осигуреникот е млад, заштедите се мали, но во иднина, кога осигуреникот ќе ја достигне возраста на пензионирање, заштедите стануваат значително поголеми.

Карактеристично за ова осигурување е тоа што средствата во него се приватно и конкурентно управувани, така што уплатените придонеси се инвестираат од страна на специјализирани лиценцирани пензиски друштва кои управуваат со пензиски фондови. На овој начин, се обезбедува економските цели да ја одредат инвестициската стратегија, создавајќи можност за максимирање на целокупниот принос во интерес на членовите. Диверзификацијата на ризиците на инвестициите (вклучувајќи ја и меѓународната диверзификација) е една од поважните карактеристики на овој систем.

Понатаму, важни обележја на капитално финансираното пензиско осигурување се правото на личен избор и иницијативата на индивидуалното лице. На сите вработени, пред 1 јануари 2003 година, им беше дадена можност да одлучат дали ќе се вклучат во вториот столб на пензискиот систем и да одберат во кој задолжителен пензиски фонд сакаат да членуваат, додека сите нововработени лица по 1 јануари 2003 година имаа можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Исто така со измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од декември 2018 година, на членовите на задолжителните пензиски фондови кои доброволно се вклучија во втор столб (вработени по прв пат пред 1.1.2003 година) и кои се родени пред 1.1.1967 година, им беше дадена можност да изберат да го прекинат или продолжат членството во вториот пензиски столб. Сите нововработени лица по 1 јануари 2019 година кои на датумот на пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување имаат возраст помала од 40 години имаат можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Потоа, членувањето во доброволните пензиски фондови е по сопствен избор на индивидуалното лице или преку учество во професионална пензиска шема, финансирана од страна на работодавец, или од здружение на граѓани.

Преносливоста (портабилноста) на средствата е, исто така, значајно право во еден систем на капитално финансирано пензиско осигурување. Сите членови, на задолжителен или на доброволен пензиски фонд, имаат право на премин од еден во друг пензиски фонд, при што се пренесуваат и нивните заштедени средства. И во случај на учество во професионална пензиска шема, лицето има право, при премин кај друг осигурител, да ги пренесе заштедените средства или во друга професионална пензиска шема или на доброволна индивидуална сметка.

Капитално финансираното пензиско осигурување обезбедува висок степен на транспарентност, што претставува една од неговите најважни карактеристики и корисна новост во пензискиот систем. Друштвата имаат законска обврска, најмалку еднаш годишно, да ги информираат, во писмена форма, членовите и пензионираните членови на пензискиот фонд, за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки, со доставување на т.н. „зелен плик“, со извештај за

пензиска заштеда. Зелениот плик, исто така, содржи податоци за инвестирањето на пензискиот фонд, за наплатените надоместоци и за остварениот принос на пензискиот фонд.

2.3. Институции во капитално финансираното пензиско осигурување

Институциите кои учествуваат во тристолбниот пензиски систем се:

- **Министерство за труд и социјална политика** – надлежно за креирање и водење на политиката на пензиското и инвалидското осигурување и за вршење надзор во спроведувањето на законитоста на ова осигурување.
- **Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување** – регулаторна и супервизорска институција во капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС наплатува надоместок од пензиските друштва, кој се пресметува како процент од придонесите уплатени во пензиските фондови. За 2020-тата година, овој процент изнесуваше 0,8%.
 - **Пензиско друштво** – акционерско друштво, основано од финансиски институции со голем капитал и искуство, чија единствена дејност е управување со средствата на пензиските фондови. Во реформиранiot пензиски систем има можност за основање три вида друштва:
 - Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови,
 - Друштво за управување со доброволни пензиски фондови,
 - Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови.
 - **Чувар на имотот на пензиски фонд** – безбедно ги чува средствата на пензискиот фонд на посебна сметка, издвоени од средствата на друштвото.
 - **Управа за јавни приходи** – врши централизирана наплата на придонесите и до Фондот на ПИОСМ ги доставува вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување.
 - **Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Северна Македонија** врши распределба на придонесите за пензиско осигурување меѓу првиот и вториот столб и врши пренос на придонесите и соодветните податоци за членовите, во избраните задолжителни пензиски фондови од вториот столб. Секое друштво кое управува со задолжителен пензиски фонд има обврска да плаќа месечен надоместок на Фондот на ПИОСМ во износ од 0,1% од секој уплатен придонес во претходниот месец во задолжителниот пензиски фонд со кој управува.

Пензиско друштво е акционерско друштво што се основа и работи во согласност со Законот за трговски друштва и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Пензиско друштво се основа врз основа на дозвола од МАПАС и управува со пензиски фонд врз основа на одобрение за управување со пензиски фонд. Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови се основа и управува само со задолжителни пензиски фондови, друштво за управување со доброволни пензиски фондови се основа и управува само со доброволни пензиски фондови, а друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови се основа и управува со задолжителни и со доброволни пензиски фондови. Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РСМ, друштво за управување со задолжителни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 1,5 милиони евра и друштво за управување со доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 0,5 милиони евра. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината во согласност со законските одредби. Единствена дејност на пензиското друштво е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и активности кои директно произлегуваат од вршењето на работата на управување со пензиски фондови. Основни одговорности и активности на пензиското друштво се: зачленување, управување со средства, управување со ризици и контролни механизми за ублажување на ризиците, администрација и водење евиденција, почитување на законските и подзаконските акти, редовно известување на членовите, на јавноста и на МАПАС,

исплата на програмирани повлекувања на пензионираните членови, итн. Пензиското друштво работи во согласност со правилата за добро корпоративно управување на друштвото и има фидуцијарна должност да работи единствено во корист на интересите на членовите и на пензионираните членови на пензискиот фонд со кој управува, која треба да ја спроведува со примена на високи стандарди на етика и интегритет и без конфликт на интереси. За вршење на овие функции, пензиските друштва, во согласност со закон, наплатуваат три вида надоместок. (Повеќе детали за надоместоците има во поглавјата 5.7 и 6.7.)

Пензиски фонд (задолжителен или доброволен) претставува отворен инвестициски фонд, што се основа и работи во согласност со Законот за инвестициски фондови, доколку со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поинаку не е уредено. Задолжителниот пензиски фонд го сочинуваат придонесите и средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од задолжителниот пензиски фонд. Доброволниот пензиски фонд го сочинуваат доброволните придонеси, уплатени во име и за сметка на членовите, средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од доброволниот пензиски фонд. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и пензионираните членови, а нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарувања, ниту врз тие средства може да биде спроведено извршување од страна на, или од името на, доверителите на пензиското друштво што управува со тој пензиски фонд.

Во 2005-тата година, МАПАС, по пат на меѓународен јавен тендер, издаде две дозволи за основање друштва, со што беа основани две друштва за управување со пензиски фондови, а во 2009 година, МАПАС, на постојните две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови, им издаде дозволи за вршење дејност – управување со доброволен пензиски фонд и одобренија за управување со доброволен пензиски фонд. Во текот на 2017 година и првата половина на 2018 година се спроведе процес на продажба на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов Пензиски фонд” Скопје односно се изврши пренос на 100% од акциите издадени од НЛБ Нов пензиски фонд АД Скопје³ на Позаваровалница Сава д.д Љубљана, Република Словенија. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на друштвото Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд“ Скопје во Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје, даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен задолжителен пензиски фонд – „НЛБ Пензиски фонд“ Скопје во Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд и даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус “ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус. Во 2019 година беше основано трето пензиско друштво. Имено, на крајот на март 2019 година, МАПАС издаде дозвола за основање на друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови на Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија и одобрение за управување со задолжителен пензиски фонд и одобрение за управување со доброволен пензиски фонд.

Заклучно со 31.12.2020 година, во РСМ, постојат три пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен пензиски фонд како што е прикажано во *табела 2.1*.

³ Акционери на Акционерското друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови “НЛБ Нов пензиски фонд” Скопје беа Нова Љубљанска банка, ДД, Љубљана, Република Словенија која учествуваше со 51% во главнината на друштвото и НЛБ банка АД Скопје, Република Северна Македонија која учествуваше со 49% во главнината на друштвото

Табела 2.1. Пензиски друштва и пензиски фондови во РСМ

Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови Сава пензиско друштво а.д. Скопје	КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје	Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје
<i>кое управува со:</i>	<i>кое управува со:</i>	<i>кое управува со:</i>
<ul style="list-style-type: none"> Отворен задолжителен пензиски фонд Сава пензиски фонд Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус 	<ul style="list-style-type: none"> КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје 	<ul style="list-style-type: none"> Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје Триглав отворен доброволен пензиски фонд – Скопје
Чувар на имот на пензиските фондови: НЛБ банка АД Скопје	Чувар на имот на пензиските фондови: Шпаркасе Македонија АД Скопје	Чувар на имот на пензиските фондови: Комерцијална банка АД Скопје
Акционер: -Позаваровалница Сава д.д Љубљана, Република Словенија - 100% учество во главнината на друштвото.	Акционери: -Скупина Прва заваровалнички холдинг ДД Љубљана, Република Словенија - 51% учество во главнината на друштвото. -Комерцијална банка АД Скопје, Република Северна Македонија - 49% учество во главнината на друштвото.	Акционер: -Заваровалница Триглав ДД Љубљана, Република Словенија – 100% учество во главнината на друштвото.
Основачки капитал: 2,1 милиони евра.	Основачки капитал: 1,8 милиони евра.	Основачки капитал: 3 милиони евра.

Едно од пензиските друштва имаа комбинација на домашни (49% учество) и странски (51% учество) акционери, додека две пензиски друштва имаат единствен странски акционер (100% учество). Акционерите на трите пензиски друштва се наведени во табела 2.1.

Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото што управува со тој фонд и се чуваат кај банка чувар на имот. Оваа сегрегација на средствата е од исклучителна важност со цел да се постигнат висок степен на сигурност на средствата и дополнителна контрола на трансакциите со средствата на пензискиот фонд. Функцијата – чувар на имот, и за задолжителните и за доброволните пензиски фондови, ја вршат деловни банки кои ги исполнуваат законските услови и со кои друштвото има склучено договори за чување на имотот на пензиските фондови. Трите пензиски друштва имаат избрано чувар на имот за двата пензиски фонда со кои тие управуваат, како што е прикажано во табела 2.1.. За својата функција на чување на имотот на задолжителните и доброволните пензиски фондови, чуварите на имот наплаќуваат надоместок од пензиските друштва. Надоместоците се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови, во согласност со склучените договори за чување на имот на пензиските фондови. Во табела 2.2 е даден преглед на надоместоците што ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва во 2020-тата година.

Табела 2.2 Надоместоци кои ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва за чување на имот на пензиските фондови

За задолжителни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на примена
Шпаркасе Македонија АД Скопје како чувар на имот на КБПз		0,036%	3 октомври 2019 г.
		0,034%	3 октомври 2020 г.
		0,032%	3 октомври 2021 г.
		0,030%	3 октомври 2022 г.
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на САВАЗ	0,092%	до 100	21 јули 2015 г.
	0,087%	над 100 до 200	
	0,077%	над 200 до 300	
	0,070%	над 300 до 400	
	0,064%	над 400 до 500	
	0,060%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
	0,046%	над 700 до 800	
	0,042%	над 800 до 900	
НЛБ Банка АД Скопје како чувар на имот на САВАЗ	0,034%	над 900	4 април 2019 г.
	0,058%	до 100	
	0,055%	над 100 до 200	
	0,050%	над 200 до 300	
	0,048%	над 300 до 400	
	0,040%	над 400 до 500	
	0,037%	над 500 до 600	
	0,035%	над 600 до 700	
	0,032%	над 700 до 800	
	0,029%	над 800 до 900	
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на ТРИГЛАВз	0,025%	над 900 до 1000	1 април 2019 г.
	0,024%	над 1000	
	0,050%	до 50	
	0,041%	над 50 до 100	
	0,038%	над 100 до 200	
	0,035%	над 200 до 300	
	0,033%	над 300 до 400	
	0,028%	над 400 до 500	
	0,026%	над 500 до 600	
	0,025%	над 600 до 700	
	0,023%	над 700 до 800	
	0,020%	над 800 до 900	
За доброволни пензиски фондови	Износ (на годишно ниво)	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на примена
Шпаркасе Македонија АД Скопје како чувар на имот на КБПд		0,06%	3 октомври 2018 г.
Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на САВАд	0,25%	до 50	15 јули 2009 г.
	0,20%	над 50	
НЛБ Банка АД Скопје како чувар на имот на САВАд	0,180%	до 50	4 април 2019 г.
	0,144%	над 50	

3. Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти, кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување

Во текот на 2020-тата година, донесени се две уредби со законска сила што се однесуваат на капитално финансираното пензиско осигурување. Од друга страна, во текот на 2020-тата година, Советот на експерти на МАПАС донесе пет измени на правилници, што се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување.

Во текот на 2020-тата година, Владата на Република Северна Македонија донесе две уредби со законска сила што се однесуваат на примената на одредби од законите што се однесуваат на капитално финансираното пензиско осигурување и тоа:

1. Уредба со законска сила за примена на одредбите од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување за време на вонредна состојба („Службен весник на РСМ“ бр.94/2020 од 7.4.2020 г.) и

2. Уредба со законска сила за примена на одредбите од Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансираното пензиско осигурување за време на вонредна состојба („Службен весник на РСМ“ бр.94/2020 од 7.4.2020 г.)

Овие две уредби се применува за време на траење на вонредната состојба во државата во услови на пандемија на вирусот Корона. Согласно уредбата што се однесува на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, роковите кои согласно Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, се определени за преземање на одделни дејствија од страна на МАПАС што се однесуваат на лиценцирање и испитот за агенти, а во врска со управна постапка, престануваат да течат за време на траењето на вонредната состојба и продолжуваат по истекот на траењето на вонредната состојба, но само за онолку денови колку што преостанале, и тоа од денот на истекот на траењето на вонредната состојба. Согласно уредбата што се однесува на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување, роковите кои согласно Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување, се определени за преземање на одделни дејствија на Фондот на ПИОСМ во постапката за остварување на правото на старосна пензија од вториот столб, кои истекуваат за време на траење на вонредната состојба, престануваат да течат за време на траењето на вонредната состојба и продолжуваат по истекот на траењето на вонредната состојба, но само за онолку денови колку што преостанале и тоа од денот на истекот на траењето на вонредната состојба.

Во текот на 2020-тата година МАПАС изготви измени и дополнувања на постојните подзаконски акти кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и тоа:

1. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за правилата и минималните стандарди за определување на каматни стапки („Службен весник на РСМ“ бр.6/2020 од 10.1.2020 г.);
2. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за правилата и минималните стандарди за определување на каматни стапки („Службен весник на РСМ“ бр.174/2020 од 30.6.2020 г.);
3. Правилник за измена на Правилникот за начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови („Службен весник на РСМ“ бр.116/2020 од 5.5.2020 г.);
4. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за начинот на членство доброволен пензиски фонд („Службен весник на РСМ“ бр.211/2020 од 2.9.2020 г.);
5. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за известување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување од страна на чуварот на имот („Службен весник на РСМ“ бр.294/2020 од 11.12.2020 г.);

Измените на правилниците беа извршени заради прецизирање на одредени постапки и усогласувања со измени на релевантните акти. Имено, со измените на правилникот што се однесува на правилата и минималните стандарди за определување на каматни стапки се изврши дополнување

на одредбата што се однесува на условите за определување на номиналната каматна стапка во случај кога фондот работи помалку од три календарски години, се ревидираа и прецизираа на минималните стандарди за избор на каматна стапка за ануитетен фактор поврзани со среднорочните и долгорочните државни хартии од вредност и се утврди дека каматната стапка што се користи за пресметка не треба да биде помала од нула. Потоа, со измената на правилникот што се однесува на маркетингот на пензиските фондови, се исклучи обврската на пензиско друштво, маркетинг материјалите објавени во аудио форма, да содржат информации за МАПАС со цел да се зголеми ефикасноста во информирањето на јавноста преку радио маркетинг материјалите и да се намали можноста за забуната со контакт податоците на МАПАС и пензиските друштва. Со измената на Правилникот за членство во доброволен пензиски фонд се дообјаснува одредбата која се однесува на раскинувањето на договорот за членство во доброволен пензиски фонд помеѓу уплаќачот и членот и се врши дополнување на одредбите што се однесуваат на пренос на средствата од професионалната сметка на доброволна индивидуална сметка со што се утврдува дека доколку учесникот во професионална пензиска шема е пензиониран член, друштвото ги чува средствата на професионалната сметка. Со измената на Правилникот за известување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување од страна на чуварот на имот се усогласија одредбите со Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и доброволните пензиски фондови согласно кои пензиското друштво при определувањето на пазарната вредност на определена хартија од вредност со која се тргува на пазарот на ЕУ и земјите членки на ОЕЦД, покрај Bloomberg може да ги користи информациите за финансскиот инструмент и од финансиско-информативниот сервис Refinitiv.

Во текот на 2020-тата година МАПАС ги ажурираше постојните и изготви нови, и ги донесе и следните упатства:

1. Упатство за пополнување на извештаите за пензиска заштеда (јануари 2020 г.);
2. Техничко упатство за агенти на пензиски друштва (мај 2020 г.);

4. Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

Пензиските друштва за своето финансиско работење изготвуваат финансиски извештаи, во согласност со Законот за трговски друштва, со Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиското друштво и со Правилникот за водење сметководство и важечките меѓународни сметководствени стандарди. Податоците, врз основа на кои се правени анализите во оваа глава, се од неревидираните годишни финансиски извештаи на трите пензиски друштва, заклучно со 31.12.2020 година.

4.1. Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2020 година

За вршење на единствената дејност – управување со средствата на пензиски фондови, пензиските друштва се финансираат преку законски утврдени надоместоци, односно наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства на пензиските фондови и надоместок за премин. Исто така, пензиските друштва имаат и финансиски приходи како резултат на вложување на слободните парични средства во депозити и хартии од вредност, кои се дозволени во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Приходите на трите пензиски друштва за 2020-тата година се дадени во *табела 4.1.*

Табела 4.1. Приходи на пензиските друштва за 2020 г.

(во денари)

Основ	САВА		КБ Прво		ТРИГЛАВ	
Приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд						
Надоместок од придонеси	86.584.659	33,57%	94.206.834	32,92%	4.200.769	44,02%
Надоместок од средства	134.526.679	52,16%	150.520.633	52,60%	2.639.638	27,66%
Надоместок од премин	3.776	0,00%	2.790	0,00%	1.851	0,02%
<i>Вкупно приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд</i>	221.115.114	85,73%	244.730.257	85,52%	6.842.258	71,70%
Приходи од управување со доброволниот пензиски фонд						
Надоместок од придонеси	4.161.449	1,61%	4.216.912	1,47%	0	0,00%
Надоместок од средства	12.471.639	4,84%	9.317.016	3,26%	0	0,00%
Надоместок од премин	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
<i>Вкупно приходи од управување со доброволниот пензиски фонд</i>	16.633.088	6,45%	13.533.928	4,73%	0	0,00%
Финансиски приходи	17.884.298	6,93%	25.877.053	9,04%	2.628.117	27,54%
Останати приходи на друштвото	2.296.995	0,89%	2.019.805	0,71%	72.471	0,76%
Вкупно приходи	257.929.495	100,00%	286.161.043	100,00%	9.542.846	100,00%

При вршење на нивната единствена дејност, пензиските друштва имаат трошоци, генерално, за управување со средствата на пензиските фондови, за проценка на средствата, зачленување, водење сметки на членовите и за известување на членовите како и за плаќање на надоместоците за МАПАС, за Фондот на ПИОСМ и за чуварот на имот и за покривање трошоци поврзани со работењето на пензиските друштва. Трошоците на пензиските друштва се поделени во три групи: трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд, трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд и трошоци од управување со друштвото. Трошоците на трите пензиски друштва, во 2020 година, се прикажани во *табела 4.2.*

Табела 4.2. Трошоци на пензиските друштва за 2020 г.*

(во денари)

Основ	САВА		КБ Прво		Триглав	
Трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд						
Трошоци за агенти на друштвото	929.055	0,61%	854.595	0,65%	3.041.533	7,29%
Трошоци за маркетинг	10.621.718	6,98%	7.438.096	5,69%	2.150.196	5,15%
Трошоци за трансакции	38.559	0,03%	0	0,00%	0	0,00%
Трошоци за МАПАС	34.608.160	22,75%	37.654.926	28,82%	1.685.603	4,04%
Трошоци за чувар на имот	13.456.118	8,84%	14.878.157	11,39%	369.213	0,88%
Трошоци за Фондот на ПИОСМ	4.277.862	2,81%	4.709.521	3,60%	208.698	0,50%
Останати трошоци од управување со фондот	1.150.830	0,76%	1.137.429	0,87%	1.222.112	2,93%
<i>Вкупно трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд</i>	65.082.302	42,77%	66.672.724	51,03%	8.677.355	20,79%
Трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд						
Трошоци за агенти на друштвото	3.774.829	2,48%	581.579	0,45%	0	0,00%
Трошоци за маркетинг	731.018	0,48%	718.180	0,55%	0	0,00%
Трошоци за трансакции	33.932	0,02%	0	0,00%	0	0,00%
Трошоци за МАПАС	1.293.467	0,85%	1.240.577	0,95%	0	0,00%
Трошоци за чувар на имот	1.881.324	1,24%	623.137	0,48%	0	0,00%
Останати трошоци од управување со фондот	56.183	0,04%	67.565	0,05%	0	0,00%
<i>Вкупно трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд</i>	7.770.753	5,11%	3.231.038	2,47%	0	0,00%
Трошоци за управување со пензиското друштво						
Плати и надоместоци за вработените	49.458.717	32,51%	35.852.733	27,44%	15.978.212	38,28%
Трошоци за услуги	14.593.653	9,59%	6.211.414	4,75%	10.032.386	24,03%
Трошоци за суровини и други материјали	1.022.806	0,67%	1.023.211	0,78%	527.526	1,26%
Амортизација	1.850.417	1,22%	4.175.263	3,20%	2.919.576	6,99%
Финансиски расходи	132.541	0,09%	5.010.332	3,84%	0	0,00%
Останати трошоци од работењето	11.987.619	7,88%	7.059.157	5,40%	2.802.448	6,71%
Резервирања за трошоци и ризици	255.471	0,17%	1.408.530	1,08%	806.253	1,93%
<i>Вкупно трошоци од управување со друштвото</i>	79.301.224	52,12%	60.740.640	46,49%	33.066.401	79,21%
Вкупно трошоци	152.154.279	100,00%	130.644.402	100,00%	41.743.756	100,00%

* За трошоците, податоците кои не можат да се одделат, по задолжителен и доброволен пензиски фонд, пензиското друштво како пондер за одделување го употребува бројот на членови во задолжителниот, односно во доброволниот пензиски фонд.

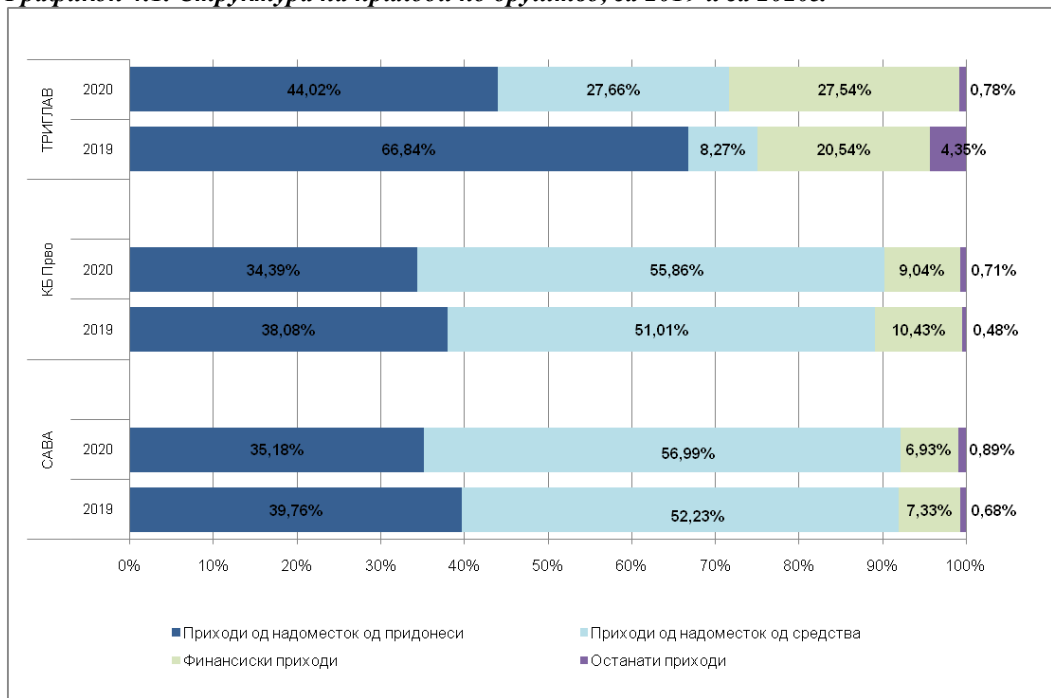
Во рамките на приходната страна и кај САВА и кај КБ Прво се забележува пораст на вкупните приходи во 2020 година во однос на 2019-тата година и тоа од околу 6% кај САВА и 5% кај КБ Прво. Притоа, најголем дел од приходите на САВА и КБ Прво, во 20120-тата година, потекнува од надоместоците од средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови (околу 57% и

кај САВА и 56% кај КБ Прво), по што следи надоместокот од придонеси во задолжителните и во доброволните пензиски фондови (околу 35% кај САВА и 34% кај КБ Прво). Во однос на претходната година, процентното учество на приходите од надоместоците од придонеси, во вкупните приходи, и кај двете пензиски друштва се намалило и тоа за околу пет процентни поени кај САВА и околу четири процентни поени кај КБ Прво. Следствено процентното учество на приходите од надоместокот од средства се зголемило за околу пет процентни поени и кај САВА и кај КБ Прво. Во однос на 2019-тата година, процентното учество на финансиските приходи кај САВА останува приближно на исто ниво, додека кај КБ Прво се намалило за околу еден процентни поени. Процентното учество на останатите приходи на друштвата е најмало и останува на приближно исто ниво во однос на претходната година и кај двете пензиски друштва.

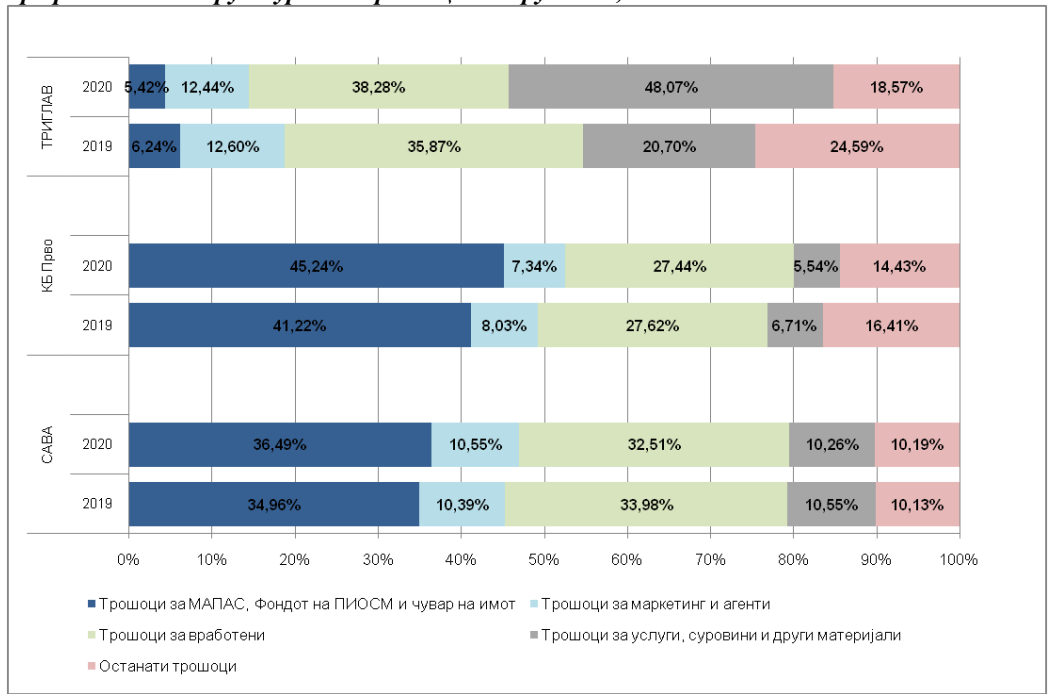
Во рамките на расходната страна во 2020 година во однос на 2019-тата година и кај САВА и кај КБ Прво се забележува намалување на вкупните трошоци и тоа за околу 0,5% кај САВА и околу 2,5% кај КБ Прво. . Притоа, кај САВА најголем дел од трошоците односно околу 52% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето. Кај КБ Прво во 2020 година трошоците што се однесуваат на работењето на друштвото изнесуваат околу 46%. Повторно најголем дел од овие трошоци се однесуваат на трошоците за плати и надоместоци за вработените, па потоа на останати трошоци од работењето и на трошоците за услуги. Останатите 54% од трошоците на КБ Прво се однесуваат на трошоците за управување со пензиските фондови. Кај САВА трошоците за управување со пензиските фондови изнесуваат околу 48%. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 11% од вкупните трошоци кај САВА и околу 7% од вкупните трошоци кај КБ Прво, што во споредба со претходната година значи дека и кај двете пензиски друштва учеството на овие трошоци останало на приближно исто ниво. Околу 37% од трошоците кај САВА и 45% од трошоците кај КБ Прво, се однесуваат на надоместоците за МАПАС, Фондот на ПИОСМ и за чуварите на имот.

ТРИГЛАВ започна со активности на управување со пензиските фондови и со работи на маркетинг на задолжителен и доброволен пензиски фонд и испитување на јавното мислење од 1.4.2019 година. Заклучно со крајот на 2020 година во Триглав доброволен пензиски фонд – Скопје сè уште нема евидентирана уплата на доброволен придонес. Односно, во текот на заклучно со 31.12.2020 година, работи само Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје. Оттаму и приходите и расходите во 2020 година на ТРИГЛАВ се поврзани само со задолжителниот пензиски фонд. Видлива е значителната разлика во износите и распределбите по основи на приходите и трошоците во однос на САВА и КБ Прво кои работат петнаесет години. Кај ТРИГЛАВ на приходната страна најголемо учество имаат приходите од надоместокот од придонеси односно околу 44% од вкупните приходи. Приходите од надоместокот од средства има помало учество од околу 28%. Тоа е и очекувано, бидејќи во првите години од работењето на фондот, средствата во задолжителниот пензиски фонд се од помал обем. Значајно учество (околу 28%) во вкупните приходи на ТРИГЛАВ имаат финансиските приходи, што се должи на висината на износот на сопствени средства кои ги инвестира друштвото и висината на основачкиот капитал. Во однос на расходите најголем дел од трошоците односно околу 79% од трошоците се однесуваат за работењето на друштвото во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци од работењето. Трошоците за управување со задолжителниот пензиски фонд изнесуваат околу 21%. Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 12% од вкупните трошоци. Околу 5% од трошоците се однесуваат на надоместоците за МАПАС, Фондот на ПИОСМ и за чуварите на имот и околу 3% се останати трошоци од управување со задолжителниот пензиски фонд.

Графикон 4.1. Структура на приходи по друштво, за 2019 и за 2020г.

Графикон 4.2. Структура на трошоци по друштво, за 2019 и за 2020г.

4.2. Финансиски резултат на пензиските друштва

САВА и КБ Прво и во 2020 година, остварија позитивен финансиски резултат. Двете пензиски друштва ја завршија 2020-тата година со нето-добивка (добивка по оданочување). КБ Прво има остварено поголема нето-добивка од САВА, што најмногу се должи на фактот дека КБ Прво има остварено повисоки приходи, а воедно има и помалку трошоци од САВА, за 2020-тата година. И двете пензиски друштва, во 2020-тата година, бележат поголема нето-добивка во споредба со 2019-тата година и тоа, САВА за 18% и КБ Прво за 13%. Исто така, двете пензиски друштва остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, САВА во износ од околу 97 милиони денари и КБ Прво, во износ од околу 140 милиони денари. Акумулираната добивка (заклучно со 31.12.2020 година) на САВА изнесува околу 354 милиони денари и на КБ Прво изнесува околу 369 милиони денари. ТРИГЛАВ бележи негативен финансиски резултат и во втората година од своето работење. Ваквиот резултат е вообичаен и очекуван за почетните години од работењето на пензиско друштво. ТРИГЛАВ работи само со задолжителниот пензиски фонд во кој сè уште членуваат релативно мал број на членови и средствата се од помал обем што влијае на помалиот износ на приходи од една страна, а од друга страна има значителни трошоци заради воспоставување на системот, инфраструктурата на друштвото и вработените, трошоци за маркетинг, како и тековни трошоци за управување со фондот. Подетални податоци за финансискиот резултат на пензиските друштва се прикажани во табела 4.3.

Табела 4.3. Финансиски резултат на пензиските друштва за 2020 г.

(во денари)

Опис*	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ
Добивка / Загуба (за 2020 г.)	105.775.216	155.516.640	-32.200.910
Добивка / Загуба по оданочување (за 2020 г.)	97.420.623	139.764.187	-32.200.910
Вонредни расходи	0	0	0
Нето-добивка (за 2020 г.)	97.420.263	139.764.187	-32.200.910
Друга сеопфатна добивка**	7.169.000	0	0
Вкупна сеопфатна добивка***	104.589.263	139.764.187	-32.200.910
Акумулирана добивка / Пренесена загуба (заклучно со 31.12.2020 г.)	354.319.402	369.044.604	-32.200.910

*Податоците за друга сеопфатна добивка и за вкупна сеопфатна добивка се од ревидираните финансиски извештаи на пензиските друштва за 2020 година.

**Податокот за друга сеопфатна добивка вклучува неостварени добивки или загуби, кои не се прикажани во билансот на успех.

***Податокот за вкупна сеопфатна добивка ги вклучува нето-добивката и другата сеопфатна добивка.

4.3. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Од големо значење за системот и за членовите е пензиските друштва да бидат силни и стабилни институции и да имаат адекватна основна главнина. Трите пензиски друштва треба да имаат основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра, во денарска противвредност, според средниот курс на Народна банка на РСМ. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд, со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината, во согласност со законските одредби.

Основната главнина на пензиското друштво се уплатува само во парични средства. Со цел да се зголеми финансиската сила на пензиските друштва, не се дозволува основната главнина да потекнува од заеми и кредити и не може да биде оптоварена на било кој начин. Основната главнина на друштвото мора да потекнува од законски извори и да биде оданочена во согласност со прописите на РСМ и со прописите на земјата во која секој странски акционер е основан како правно лице.

Друштвото е должно, во секое време, да го одржува износот на главнината, но не помалку од една половина од износот на основната главнина. Друштвото е должно, во секое време, да одржува сопствени средства, во износ не помал од една половина од износот на основната главнина.

Табела 4.4. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва (во денари)

Опис	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ
Главнина и резерви	631.328.656	656.471.715	133.181.832
Основна главнина	130.001.478	110.459.024	184.483.800
Вишок главнина над законски утврден минимум	485,63%	594,31%	72,19%
Сопствени средства*	554.696.956	608.150.692	118.165.222
Вишок (excess) сопствени средства над законскиот минимум**	131,27%	124,72%	113,49%

*Сопствените средства се пресметуваат во согласност со Правилникот за методологијата за пресметка на сопствените средства на пензиско друштво.

** Во согласност со законската обврска, САВА, од јануари 2020 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 7,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надмина висината од 600 милиони евра. Додека, пак, КБ Прво, од август 2020 година, е должно да одржува зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 8,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управува, ја надмина висината од 700 милиони евра.

4.4. Индикатори

При анализа на финансиските податоци на пензиските друштва, од значење е движењето на одделни индикатори по член како и коефициентот за ефикасност. Во табела 4.5 се прикажани поважните индикатори по член и коефициентот за ефикасност на трите пензиски друштва за 2020-тата година.

Табела 4.5. Индикатори

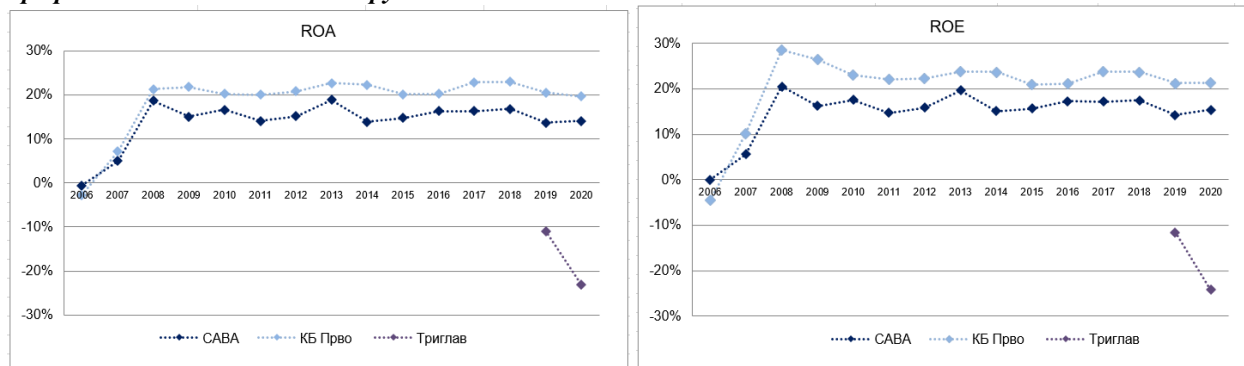
(во денари)

Опис	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ
<i>Индикатори за приходи и расходи по член</i>			
Просечни приходи по член	999,25	1.020,90	544,99
Просечни расходи по член	589,46	466,08	2.384,00
Добивка/Загуба по член	409,78	554,82	-1.839,00
<i>Индикатори за ефикасност</i>			
Коефициент за ефикасност (вкупно трошоци / вкупно приходи)	58,99%	45,65%	437,44%

Во споредба со 2019-тата година, просечните приходи по член бележат пораст од 3% и кај САВА и кај КБ Прво, додека кај ТРИГЛАВ бележат намалување од 9%.. Потоа, во споредба со 2019-тата година, просечните расходи по член и кај трите друштва бележат намалување (3% кај САВА, 5% кај КБ Прво и 9% кај ТРИГЛАВ). Притоа, кај двете друштва кои работат повеќе од петнаесет години има зголемување на добивката по член во однос на 2019-тата година во износ од околу 15% кај САВА и 10% кај КБ Прво. Исто така, се забележува дека коефициентот за ефикасност кај двете друштва покажува намалување во однос на 2019-тата година и тоа, околу 6% кај САВА и околу 8% кај КБ Прво. ТРИГЛАВ бележи загуба по член и во 2020-тата година, воедно и коефициентот на ефикасност прикажува голема застапеност на вкупните трошоци во однос на вкупните приходи.

На графикон 4.3 и табела 4.6 е прикажано движењето на индикаторите за профитабилност ROA (нето-добивка/вкупно средства) и ROE (нето-добивка/капитал), споредбено за САВА, КБ Прво, за период од 2006-тата до 2020-тата година и за ТРИГЛАВ за 2019 и 2020 година. Може да се забележи дека, во 2020-тата година, во однос на 2019-тата година, стапката на поврат на средствата кај САВА е на приближно исто ниво, додека кај КБ Прво бележи мало намалување. Стапката на поврат на капиталот во 2020-тата година, во однос на 2019-тата година кај САВА бележи зголемување од 1 процентен поен, додека кај КБ Прво е на приближно исто ниво. Коефициентите ROA и ROE за ТРИГЛАВ се негативни и во 2020 година (-23% ROA и -24% ROE).

Графикон 4.3. ROA и ROE по друштво и по години

Табела 4.6. Индикатори за профитабилност

Пензиско друштво	САВА		КБ Прво		ТРИГЛАВ	
	ROA	ROE	ROA	ROE	ROA	ROE
2006	-0,60%	0,00%	-2,69%	-4,45%		
2007	4,97%	5,57%	7,19%	10,19%		
2008	18,66%	20,55%	21,30%	28,53%		
2009	15,09%	16,26%	21,80%	26,54%		
2010	16,66%	17,60%	20,24%	23,00%		
2011	14,09%	14,75%	20,02%	22,03%		
2012	15,21%	15,84%	20,84%	22,31%		
2013	18,88%	19,68%	22,71%	23,80%		
2014	13,94%	15,09%	22,35%	23,71%		
2015	14,77%	15,65%	20,20%	21,00%		
2016	16,34%	17,34%	20,23%	21,09%		
2017	16,35%	17,23%	22,89%	23,78%		
2018	16,79%	17,49%	22,96%	23,71%		
2019	13,70%	14,26%	20,52%	21,24%	-10,99%	-11,55%
2020	14,13%	15,43%	19,66%	21,29%	-23,13%	-24,18%

5. Информации за задолжителните пензиски фондови

5.1. Членство во задолжителните пензиски фондови

Еден осигуреник може да стекне членство во задолжителен пензиски фонд на два начина:

1) со потпишување договор за членство во задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС;

2) со распределба во задолжителен пензиски фонд по случаен избор, од страна на Фондот на ПИОСМ, во случај кога осигуреникот, кој е должен да стане член на задолжителен пензиски фонд, не потпишал договор за членство во периодот за избор на задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС.

Измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр.245/2018 од 28.12.2018 г. и бр. 180/2019 од 2.9.2019 г.) предвидуваат неколку суштински измени во однос на пристапувањето во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување кои се важечки од 1.1.2019 година.

Имено, постојат две категории на осигуреници кои се членови во вториот столб:

- Задолжителни членови –
 - осигурениците кои се вработиле, односно кои пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат, по 1 јануари 2003 година и се родени по 1 јануари 1967 година;
 - осигурениците кои се вработиле, односно пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат по 1 јануари 2019 година и кои на датумот на пристапувањето се помлади од 40 години.
- Доброволни членови –
 - осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година, кои по сопствен избор со склучување договор за членство пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и се родени по 1 јануари 1967 година;
 - осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година, кои по сопствен избор со склучување договор за членство пристапиле во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, се родени пред 1 јануари 1967 година и кои потпишале изјава за продолжување на членство во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување.

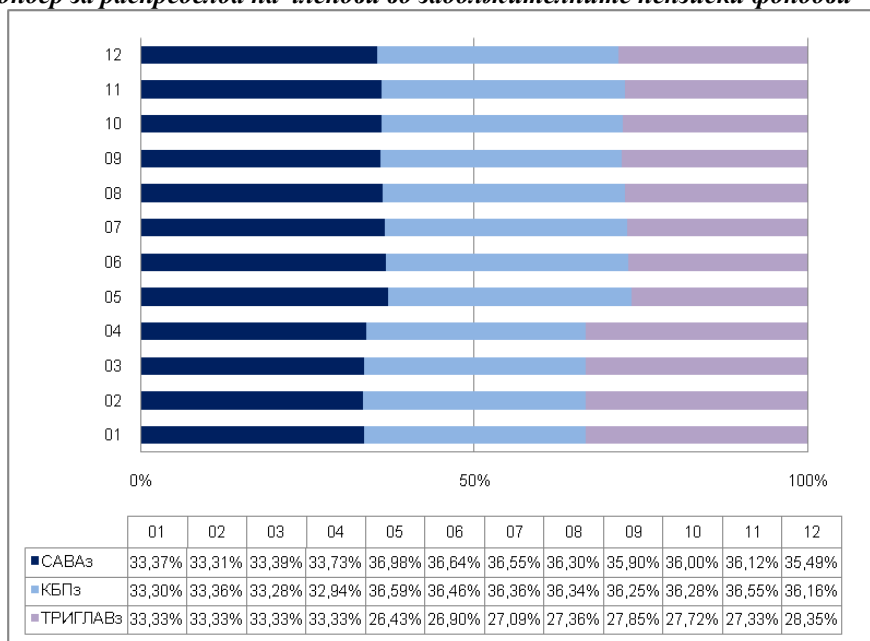
Осигурениците на кои стажот на осигурување им се смета со зголемено траење и осигурениците кои припаѓаат во главата VII – „Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови од Законот за пензиското и инвалидското осигурување“ (вработени со бенефициран стаж во МВР, казнено-поправни домови, АРМ и слично) не се опфаќаат во вториот столб, доколку имаат навршен стаж на осигурување со зголемено траење кој овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година. Кога осигуреници кои се членови на задолжителен пензиски фонд ќе навршат стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година согласно со членот 118 став (3) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување, имаат право да изберат да го продолжат членството во вториот столб со писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци од навршувањето на стажот на осигурување. Доколку, овие членови не дадат писмена изјава, им престанува членството во задолжителен пензиски фонд по истекот на овој рок.

5.2. Податоци за членство во задолжителните пензиски фондови

Осигурениците кои се задолжителни членови во капитално финансираното пензиско осигурување се должни да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци, сметано од датумот на првото вработување. Фондот на ПИОСМ, времено ги распределува овие осигуреници во задолжителните пензиски фондови, по случаен избор, од моментот на нивното вработување, со цел нивните средства да се инвестираат веднаш по вработувањето. Доколку во законскиот рок не потпишат договор за членство со ниту едно друштво, овие осигуреници остануваат членови на задолжителниот пензиски фонд во кој претходно биле времено распределени.

Пондерот, според кој се врши времена распределба на осигурениците во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, се утврдува од страна на МАПАС за секој задолжителен пензиски фонд, на првиот работен ден од секој месец. Пондерот зависи од вредноста на надоместокот од придонеси што го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд, при што поголемо влијание има приносот (70%) во однос на надоместокот од придонеси (30%)⁴. Пондерите што се користени за распределба на осигурениците во задолжителните пензиски фондови, во текот на 2020-тата година, се прикажани на *графикон 5.1*.

Графикон 5.1. Пондер за распределба на членови во задолжителните пензиски фондови

На 1.4.2019 започна со работа задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВз, со што почнувајќи од април 2019 година осигурениците се распределуваат во три задолжителни пензиски фондови. Со цел поддршка на работење во почетните години од работа на нов задолжителен пензиски фонд, а согласно со дефинираните одредби во регулативата, доколку задолжителниот пензиски фонд работи помалку од 12 месеци како вредност за принос (заради пресметка на пондерот) се зема просекот од приносите во номинален износ на постојните задолжителните пензиски фондови. Потоа, доколку фондот работи помалку од 36 месеци, а повеќе од 12 месеци, тогаш како вредност за принос (заради пресметка на пондерот) се зема поголемата вредност помеѓу: приносот во номинален износ на задолжителниот пензиски фонд и просекот од приносите во номинален износ на сите постојни задолжителни пензиски фондови вклучувајќи го и приносот во номинален износ на задолжителниот пензиски фонд. Овој принцип на распределба на осигурениците е оправдан заради поттикнување на конкуренцијата во капитално финансираното пензиско осигурување, со цел да се зголеми изборот на пензиски фондови за членовите и да се поттикнат подобри инвестициски резултати на пензиските

⁴Формулата за пресметка на пондер е пропишана во Правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд.

фондови. Во првите четири месеци од 2020 година пондерите за трите задолжителни пензиски фондови имаа приближно иста вредност, со оглед на тоа дека во пресметката на пондерот за принос на ТРИГЛАВз се зема просекот од приносите во номинален износ на постојните задолжителните пензиски фондови. Потоа, во следните осум месеци пондерот на ТРИГЛАВз е помал во однос на САВАз и КБПз бидејќи во пресметката на пондерот, за принос на ТРИГЛАВз се зема просекот од приносите во номинален износ на сите три задолжителни пензиски фондови. Приносот на ТРИГЛАВз во овој период беше значително помал и влијаеше на просекот од приносите во номинален износ на сите три задолжителни пензиски фондови. Потоа, и покрај тоа што висината на надоместокот од придонеси, во 2020-тата година, се намали, имајќи го предвид фактот дека трите пензиски друштва наплатуваа надоместок од придонеси во иста висина и фактот дека остварениот принос во номинален износ, кај САВАз и КБПз, не се разликуваше многу, пондерите во 2020-тата година – за САВАз и КБПз имаа приближно иста вредност.

Вкупниот број членови и времено распределени осигуреници во задолжителните пензиски фондови, заклучно со 31 декември 2020 година, изнесува 529.983, што значи зголемување на бројот на членовите на вториот столб за 22.427, или за околу 4%, во споредба со 2019-тата година. Порастот на членството во 2020 година во однос на 2019 година го задржува истиот забавен раст како и минатата година, на што најмногу влијаеа неповолните движења на пазарот на труд во услови на пандемија на вирусот Корона.

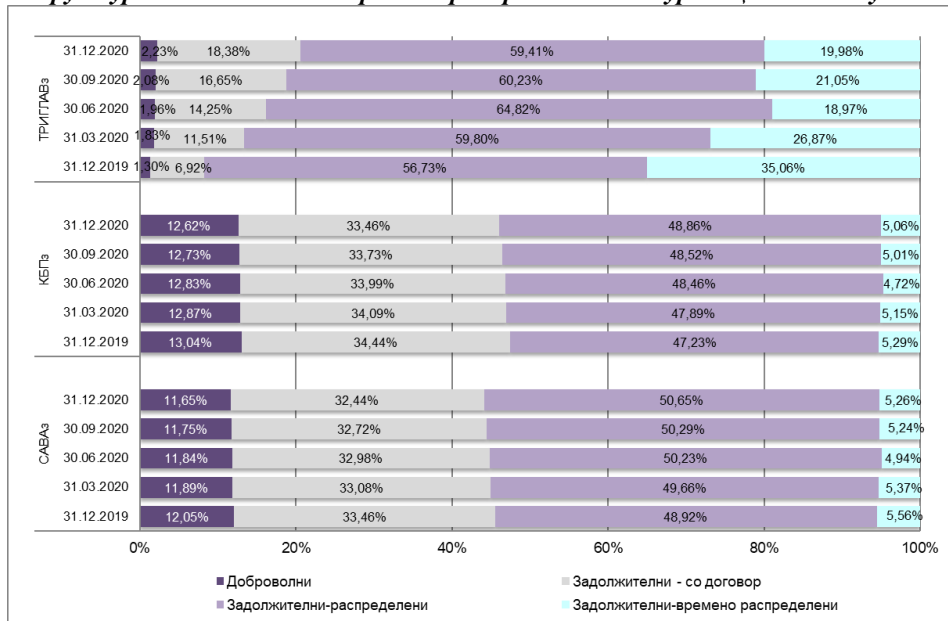
Во однос на распределбата на членството по задолжителни пензиски фондови, очекувано е во 2020 година најголемиот број на осигуреници да се членови на САВАз и КБПз. Значи, од вкупниот број членови и времено распределени осигуреници по задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2020 година 50% се во КБПз, 47% се во САВАз и 3% се во ТРИГЛАВз.

Од вкупниот број членови на вториот столб, 62.668 или 12% се доброволни членови, додека 467.315 или 88% се задолжителни членови. Од вкупниот број задолжителни членови, 172.155 членови потпишале договор за членство, 265.221 не потпишале договор и се трајно распределени и 29.939 осигуреници се времено распределени. Во 2020 година продолжува трендот на мал број на нови осигуреници кои потпишуваат договори за членство. Имено, може да се забележи дека и во 2020 година само околу 4% од осигурениците кои имаат обврска да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во 2020-тата година и за кои истекол рокот за избор на задолжителен пензиски фонд, потпишале договор за членство, додека останатите, околу 96%, не потпишале договор и останале во фондот каде што претходно биле распределени.

Во структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2020-тата година, за САВАз и КБПз не се случиле некои неочекувани и значајни промени. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство, во 2020-тата година, е слична кај САВАз и КБПз. Притоа, може да се забележи дека во секој квартал, процентното учество на доброволните членови се намалува, додека учеството на задолжителните членови се зголемува, што е и очекувано, бидејќи секоја година се зголемува приливот на задолжителни членови. Исто така, може да се забележи дека процентното учество на задолжителните членови, кои потпишале договор за членство, постепено се намалува од квартал во квартал, за разлика од учеството на задолжителните членови кои трајно се распределени, што постепено се зголемува од квартал во квартал. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство на ТРИГЛАВз значајно се разликува во споредба со САВАз и КБПз, што е и очекувано, бидејќи ТРИГЛАВз работи помалку од две години. Може да се забележи дека во четвртиот квартал од работењето во ТРИГЛАВз, најголемо е процентното учество на задолжителни членови кои се распределени и потоа следува процентното учество на времено распределените осигуреници. Во следните квартали постепено се зголемува учеството и на задолжителни членови кои потпишале договор за членство и иако минимално постепено се зголемува и учеството на доброволни членови. Доброволните членови во ТРИГЛАВз се осигуреници кои потпишале договори за премин од САВАз или КБПз во ТРИГЛАВз. Исто така, во следните квартали се зголемува процентното учество на задолжителни членови кои се распределени, додека пак се намалува учеството на времено распределени осигуреници. Структурата на членови и на времено распределени осигуреници по

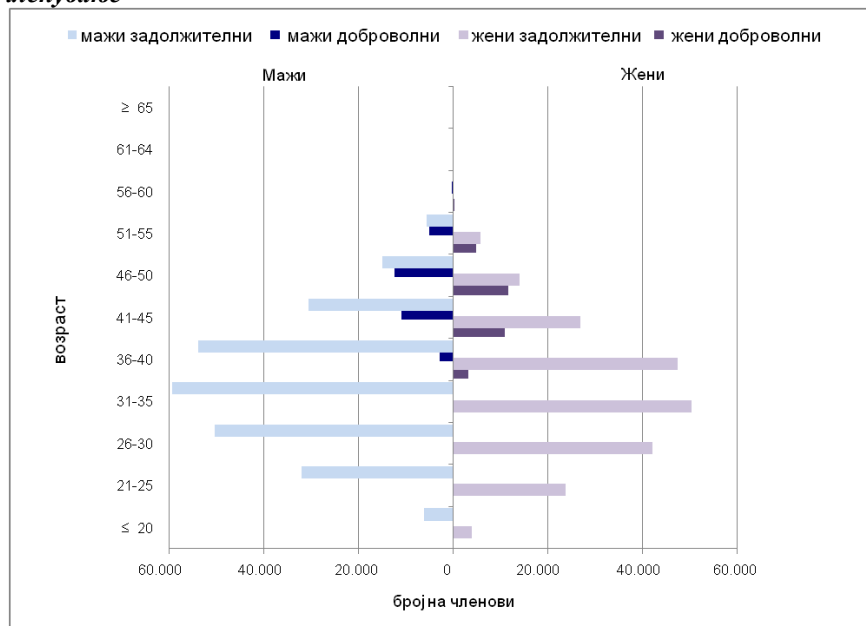
задолжителните пензиски фондови и по статус на членство во 2020 година е прикажана на квартално ниво, на графикон 5.2.

Графикон 5.2. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство и зпф

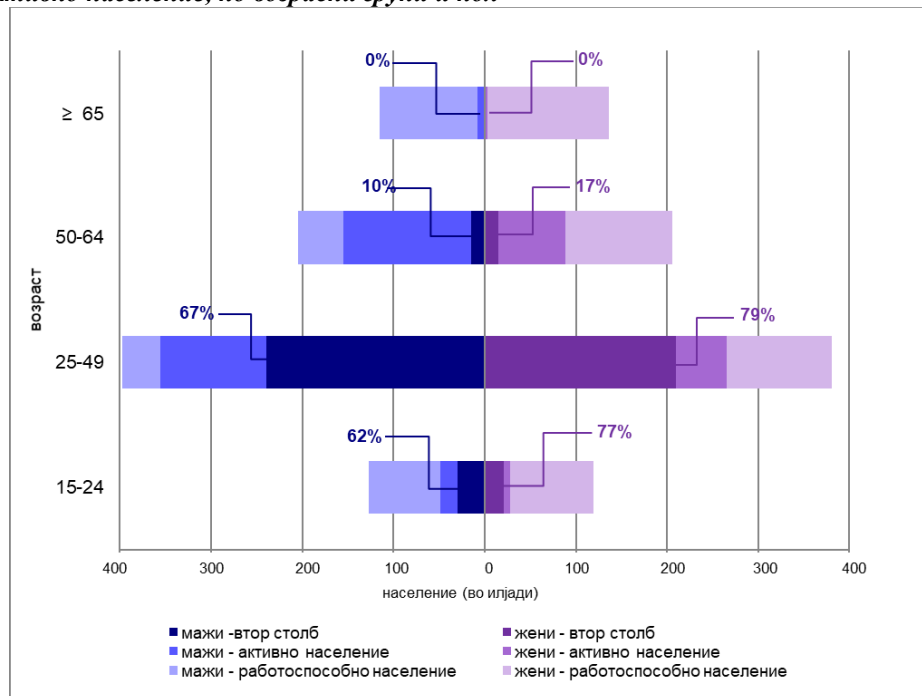
Анализата на структурата на членовите по возраст покажува дека членовите, во најголем број, се млади лица. Задолжителните членови се млади лица, при што 79% од задолжителните членови се на возраст до 40 години, додека доброволните членови се малку повозрасни и 83% од нив се на возраст до 50 години. Просечната возраст на задолжителните членови е 34 за мажи и 35 за жени, а на доброволните членови е 46 години (и за мажи и за жени), а на сите членови, вкупно, е 36 години. Структурата на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, по пол и категорија на зачленување, е прикажана на *графикон 5.3*.

Графикон 5.3. Структура на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и по категорија на зачленување

Според податоците на ДЗС⁵, на крајот на 2020-тата година, вкупниот број работоспособно население⁶ во РСМ изнесува 1.685.589, додека вкупното активно население⁷ изнесува 950.857. Со состојба на крајот од 2020-тата година, околу 31% од вкупното работоспособно население во РСМ се членови на двостолбниот систем, односно околу 56% од вкупното активно население во РСМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Структурата на членовите во двостолбниот пензиски систем, во вкупното работоспособно население и активно население во РСМ, по возрастни групи и по пол, со состојба на 31.12.2020 година, е прикажана на *графикон 5.4*. Може да се забележи дека значителен процент (над 70%) од активното население на возраст од 15 до 49 години е вклучено во двостолбниот пензиски систем.

Графикон 5.4. Структура на членови во двостолбниот пензиски систем во вкупното работоспособно население и активно население, по возрастни групи и пол

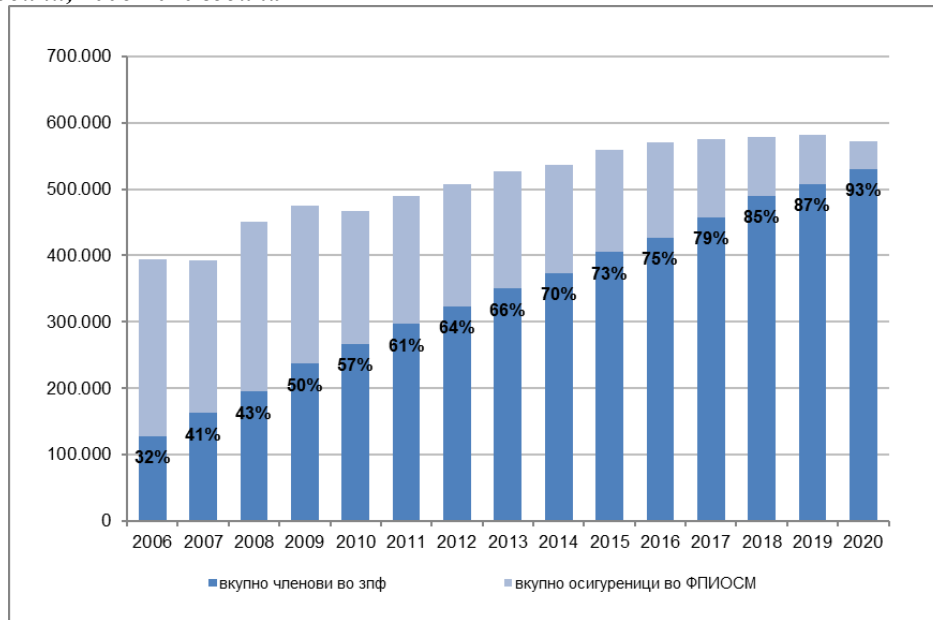
Согласно податокот на Фондот на ПИОСМ за бројот на осигуреници заклучно со 31.12.2020 година, околу 93% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОСМ се членови на двостолбниот пензиски систем. На *графикон 5.5* може да се види порастот на учеството на членовите во двостолбниот пензиски систем во вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОСМ од почетокот на работа на вториот столб.

⁵Извор: Државен завод за статистика– Активно население во РСМ, Резултати од Анкетата за работна сила, 2019 година.

⁶Работоспособно население - го сочинуваат сите лица на возраст од 15 до 79 години.

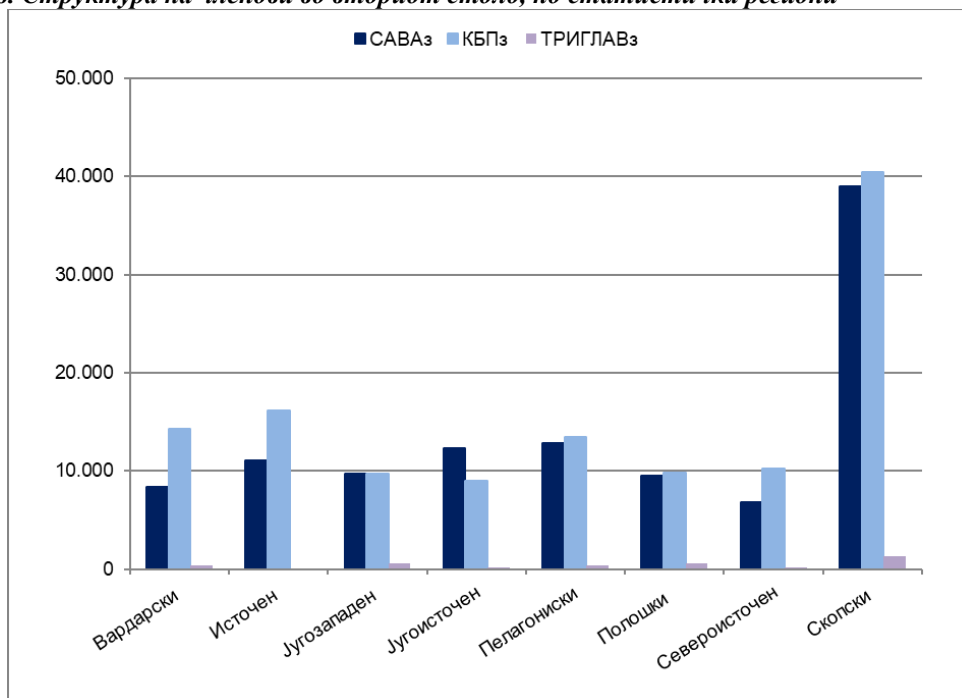
⁷Економски активно население - го сочинуваат вработените и невработените лица

Графикон 5.5. Учество на членови во двостолбниот пензиски систем во осигуреници во Фондот на ФИОСМ, по години, 2006-2020 година

Структурата на членовите во задолжителните пензиски фондови, по статистички региони⁸ во РСМ, е дадена на *графикон 5.6*. Најмногу членови и во трите задолжителни пензиски фондови има од Скопскиот регион. Најмалку членови во САВАз има од Североисточниот регион, најмалку членови во КБПз има од Југоисточниот регион, а најмалку членови во ТРИГЛАВз има од Источниот регион.

Графикон 5.6. Структура на членови во вториот столб, по статистички региони

⁸Статистичките региони се дефинирани според ДЗС – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во РСМ и е усогласена со класификацијата на ЕУ.

5.3. Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Секој член на задолжителен пензиски фонд има право да премине во друг задолжителен пензиски фонд, ако не е задоволен од задолжителниот пензиски фонд каде што членува, т.е. од друштвото што управува со него. Доколку лицето членувало во задолжителниот пензиски фонд пократко од 24 месеци, при премин, тоа е должно да плати надоместок за премин. Ако лицето членувало во некој фонд подолго од 24 месеци, тогаш преминот во друг фонд е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот.

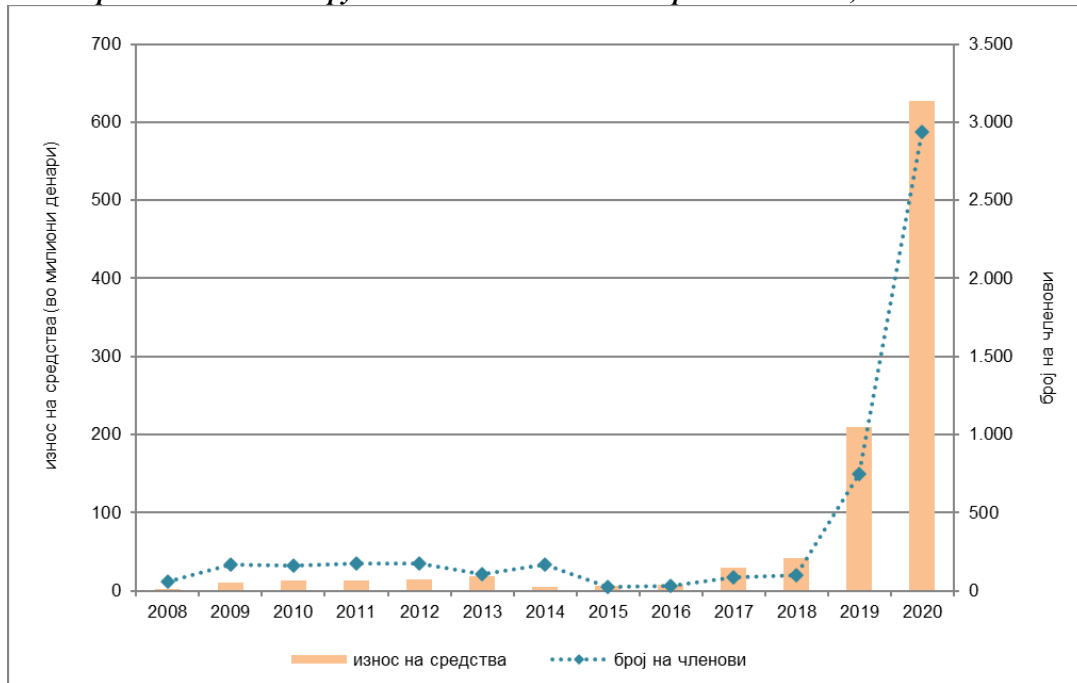
Во табела 5.4. се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2020-тата година.

Табела 5.4. Премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд

2020		ЗПФ во кои преминале членови односно во кои се пренесени средства			
		САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	Вкупно
Членови кои преминале од ЗПФ	САВАз	-	87	1.280	1.367
	КБПз	150	-	1.420	1.570
	ТРИГЛАВз	2	2	-	4
	Вкупно	152	89	2.700	2.941
Средства кои се пренесени од ЗПФ (во денари)	САВАз	-	40.519.599	248.714.419	289.234.018
	КБПз	46.810.791	-	289.560.411	336.371.202
	ТРИГЛАВз	228.810	685.680	-	914.490
	Вкупно	47.039.601	41.205.279	538.274.830	626.519.710

Придвижувањето во трендот на премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд што беше поттикнато со почнувањето на работа на третиот задолжителен пензиски фонд во 2019 година продолжи во 2020 година. Во текот на 2020-тата година, вкупниот број членови во задолжителните пензиски фондови, кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд, изнесува 29.41, што претставува 0,55% од вкупниот број членови. Иако процентуалното учество на членовите кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд во вкупниот број на членови е сè уште мало сепак во 2020 година, бројот на членови кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд е значително поголем во споредба со 2019 година. Притоа, 152 членови преминале во САВАз, 89 преминале во КБПз и 2.700 членови преминале во ТРИГЛАВз. При преминот, околу 47 милиони денари биле пренесени во САВАз, околу 41 милиони денари биле пренесени во КБПз и околу 538 милиони денари биле пренесени во ТРИГЛАВз. На *графикон 5.7.* е даден преглед на сите премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд и вкупно пренесени средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд од 2008 до 2020 година.

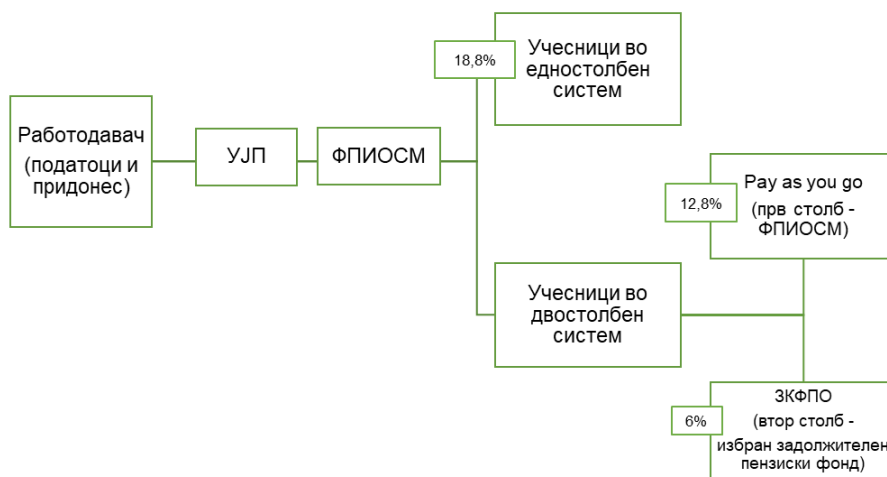
Графикон 5.7. Премии од еден во друг задолжителен пензиски фонд по години, 2008-2020

5.4. Придонеси во задолжителните пензиски фондови

Уплатата на придонесите за пензиско и инвалидско осигурување ја врши должникот за плаќање на придонес, односно работодавецот, во име на вработениот. Управата за јавни приходи врши интегрирана наплата на придонесите од задолжително социјално осигурување (придонес за пензиско и инвалидско осигурување, придонес за здравствено осигурување и придонес за вработување во случај на невработеност) и персонален данок на доход.

Графикон 5.8. Шематски приказ на уплатата и на распределбата на придонесите

За осигурениците кои учествуваат во систем со еден столб, вкупно уплатениот придонес останува во Фондот на ПИОСМ (за 2020 година, изнесуваше 18,8% од бруто-платата). За осигурениците кои се вклучени во системот со два столба, Фондот на ПИОСМ врши распределба на уплатениот придонес меѓу првиот и вториот столб. Висината на придонесот, што се пренесува во

задолжителен пензиски фонд, изнесува 6% од бруто-платата, а во Фондот на ПИОСМ останува придонес во висина што се добива како разлика меѓу вкупниот придонес за пензиско и инвалидско осигурување и придонесот уплатен во задолжителниот пензиски фонд (за 2020 година, изнесуваше 12,8% од бруто-платата ($12,8\% = 18,8\% - 6\%$)).

Веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од приемот на придонесите, Фондот на ПИОСМ ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на индивидуалните сметки во избраните задолжителни пензиски фондови, под услов, во истиот рок да биле примени и соодветни податоци во согласност со законот, кои му овозможуваат на Фондот на ПИОСМ да ја изврши таа обврска. Доколку Фондот на ПИОСМ не ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од денот на приемот на придонесите поради недостиг на соодветни податоци, Фондот на ПИОСМ е должен во рок не подолг од три месеци од денот на приемот на придонесите да обезбеди соодветни податоци и да изврши пренесување на придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови кај чуварот на имот. Потоа, Фондот на ПИОСМ доставува податоци до друштвата и МАПАС во врска со извршениот пренос на придонесите.

Во текот на 2020-тата година, во задолжителните пензиски фондови биле пренесени придонеси во износ од околу 9,3 милијарди денари, или по месеци (во милиони денари), како што е прикажано во *табела 5.5*.

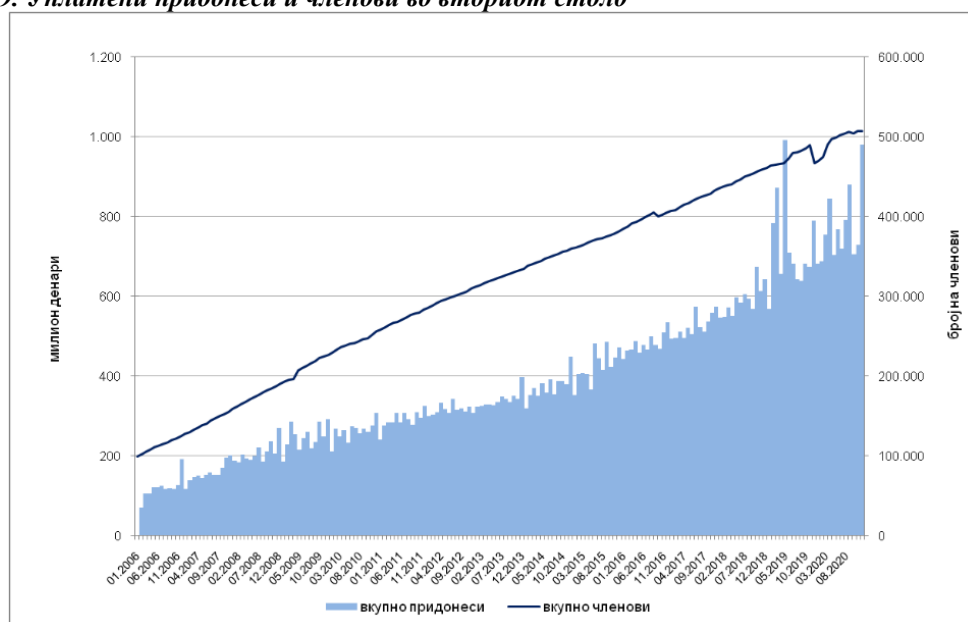
Табела 5.5. Уплатени придонеси во втор столб

(во милиони денари)

	Вкупно 2019	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2020
САВАз	4.090	321	324	355	397	329	358	338	371	411	328	339	457	4.328
КБПз	4.438	350	353	386	431	360	395	365	401	448	358	369	494	4.710
ТРИГЛАВз	163	10	11	14	16,42	14	17	17	19	22	19	21	29	211
Вкупно	8.691	682	689	756	844	703	769	720	791	881	706	729	980	9.249

На *графикон 5.9* се прикажани вкупните придонеси (во милиони денари), уплатени во вториот столб, секој месец, од почетокот на работа на задолжително капитално финансирано пензиско осигурување до 31.12.2020 година и вкупниот број членови, на крајот на секој месец, во истиот период.

Графикон 5.9. Уплатени придонеси и членови во вториот столб

Може да се забележи дека, генерално, со порастот на бројот на членовите, растат и уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови (иако трендот на уплати не е целосно линеарен, туку има и извесни падови и поголеми порасты во одредени месеци). Поголемите порасты на уплатените придонеси во месеците во првата половина на 2019 година веројатно се должат и на уплатените придонеси за осигуренците кои беа ненавремено распределени во втор столб. Намалување на состојбата на членството во првиот месец во 2019 година се должи на престанувањето на членството на одредени категории на осигуреници на 1.1.2019 г. согласно измените на законот.

5.4.1. Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси

Измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од 28.12.2018 година предвидуваат обврска на Фондот на ПИОСМ за уплатување на надоместок за ненавремено пренесување на придонесите во случај кога Фондот на ПИОСМ не ги распределил осигурениците кои биле задолжителни членови на втор столб согласно критериумите пред донесувањето на измените на законот, во случај доколку Фондот на ПИОСМ не изврши распределба на осигурениците кои се задолжителни членови на втор столб согласно новите критериуми за зачленување во рок од три месеци по нивното пристапување во задолжителното пензиско и инвалидско осигурување и во случај доколку Фондот на ПИОСМ не ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите. Средствата за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, остварени по основ на ненавремено и нецелосно плаќање на придонес, се пренесуваат на индивидуалната сметка на членот на задолжителниот пензиски фонд.

Износот на надоместокот за ненавремено пренесување на придонеси се определува⁹ врз основа на проценка на состојбата на хипотетичка индивидуална сметка на член на задолжителен пензиски фонд кој има идентична историја на уплати на придонеси со осигуреникот со ненавремена распределба односно врз основа на проценка на состојбата на дел од средствата на индивидуалната сметка на членот на задолжителниот пензиски фонд, износот на вкупните ненавремено пренесени придонеси и надоместоците од придонеси што ги наплатува пензиското друштво.

Во 2020-тата година, во задолжителните пензиски фондови Фондот на ПИОСМ пренесе вкупно околу 4 милиони денари како надоместок за ненавремено пренесување на придонесите за членовите за кои не ги пренел придонесите на сметките на избраните задолжителни пензиски фондови во рок од три месеци од денот на приемот на придонесите. Во *табела 5.7.* се прикажани детални податоци за пренесените надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси по фондови.

Табела 5.7. Уплатени надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси за ненавремено пренесени придонеси во втор столб во 2020 година (во милиони денари)

Задолжителен пензиски фонд	Надоместок за ненавремено пренесување на придонесите
САВАз	2,09
КБПз	1,67
ТРИГЛАВз	0,13
Вкупно	3,89

⁹Формулата за пресметка на надоместокот за ненавремено пренесување на придонеси е пропишана во Правилник за ненавремено пренесување на придонеси.

5.4.2. Вратени средства во Фондот на ПИОСМ

Во текот на 2020-тата година, еден дел од уплатените средства во задолжителните пензиски фондови (околу 2,8 милијарди денари) беше вратен во Фондот на ПИОСМ поради неколку причини:

- остварување право на инвалидска или семејна пензија;
- вишок на уплатени придонеси во втор столб поради технички грешки или вишок на уплати од страна на работодавецот
- раскинување договори за членство или поништување на распределба;
- престанување на членство на осигуреници кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година .

Во 2020 година најголем дел од вратените средства во Фондот на ПИОСМ (85%) се однесуваат на престанувањето на членството на осигурениците кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година и не дале писмена изјава за продолжување на членството во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци од навршувањето на стажот на осигурување.

Структурата на вратените средства во Фондот на ПИОСМ, по задолжителни пензиски фондови, детално е прикажана во табела 5.8.

Табела 5.8. Структура на вратени средства во Фондот на ПИОСМ, по ЗПФ (во милиони денари)

Причини	Од задолжителен пензиски фонд			Вкупно
	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	
Остварена пензија	24,93	26,14	0,35	51,42
- инвалидска пензија	3,82	7,71	0,17	11,70
- семејна пензија	21,11	18,43	0,18	39,72
Вишок уплати на придонес	177,87	190,22	7,979	376,06
Раскинување договори и поништување распределби	0,01	0,00	0,04	0,06
Престанување на членство	1.043,10	1.303,86	0,00	2.346,96
- членови кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година	1.043,10	1.303,86	0,00	2.346,96
Вкупно	1.245,91	1.520,22	8,372	2.774,50

5.5. Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

Вообичаено, во задолжително капитално финансираните пензиски системи, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Тргувајќи од тоа, во законот и во подзаконските акти се дефинирани инвестициските цели и принципи, видовите на инструменти во кои можат да се вложуваат средствата на задолжителните пензиски фондови, условите што треба да ги исполнуваат регулираните секундарни пазари на капитал, каде што се тргува со средствата на задолжителните пензиски фондови, квалитетот на инструментите во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, држави или групи на држави во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, инвестициските ограничувања во рамките на инструментите и издавачите, забранетите инвестиции, надминување на инвестициските ограничувања, итн.

Друштвото е должно, средствата на задолжителниот пензиски фонд да ги инвестира во согласност со законските и подзаконските одредби и со својата инвестициска стратегија, со цел

остварување на највисок принос, единствено во полза на членовите и на пензионираните членови на задолжителниот пензиски фонд и преку диверзификација и финансиска анализа да го минимизира ризикот од загуби, кои настанале поради неплаќање на издавачот или на другата договорна страна, кои произлегуваат од влијанието на домашните и странските финансиски пазари, загуби во реалната вредност на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради инфлација и загуби кои се последица од продажба на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради обезбедување ликвидност на задолжителниот пензиски фонд. Притоа, член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото, при управувањето и контролата на инвестирањето на средствата на задолжителниот пензиски фонд, е должен да применува степен на грижа, делотворност и вештини, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Секој член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото треба да ја исполнува својата обврска во согласност со неговите фидуцијарни должности и треба да обезбеди нивна примена од страна на секој вработен и работно ангажиран во друштвото.

Во законот и во подзаконските акти е регулирано дека средствата на задолжителните пензиски фондови можат да се инвестираат во банкарски депозити и во сертификати за депозити, обврзници и во други должнички хартии од вредност, во акции и комерцијални записи, издадени од издавачи со седиште во РСМ и во странство, во државите-членки на ЕУ или на ОЕЦД. Имајќи предвид дека е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови инвестиции, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел да се спречат инвестициите во инструменти кои не се погодни за инвестирање на задолжителните пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, поголемиот број форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност, на пример, антиквитети, уметнички дела, итн.

Со оглед на тоа што средствата на задолжителните пензиски фондови се во постојан раст, нивното зголемување е проследено со можност за излез на поголем број пазари на капитал и во поголем обем, бидејќи домашниот пазар станува мал во однос на потребите за инвестирање на средствата на задолжителните пензиски фондови, како и со цел да се овозможат поголема диверзификација на средствата при нивното инвестирање и поголем избор на компании за инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови од страна на друштвата. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во *табела 5.9*.

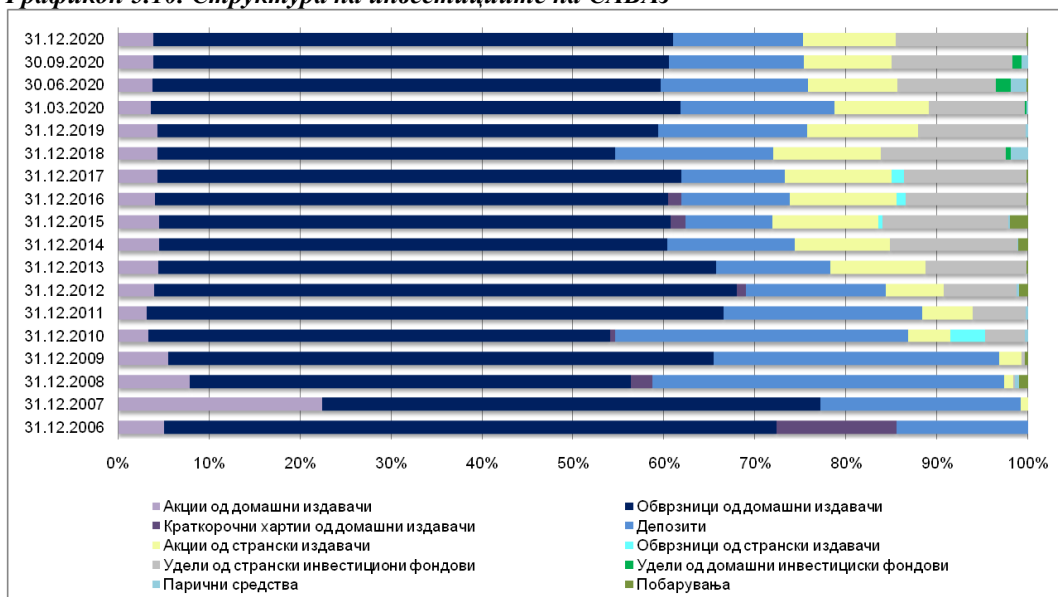
Табела 5.9. Максимални инвестициски ограничувања

Инвестиции во странство (ЕУ и ОЕЦД)	50%
- обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки	50%
- хартии од вредност издадени од недржавни странски компании, банки или инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РСМ на домашен пазар или НБРСМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, обврзници, хартии од вредност врз основа на хипотека и други хартии од вредност издадени од домашни банки	60%
- банкарски депозити	30%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
- обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на отворени, затворени и приватни инвестициски фондови во РСМ	5%
- документи за удел на приватни инвестициски фондови	1,5%

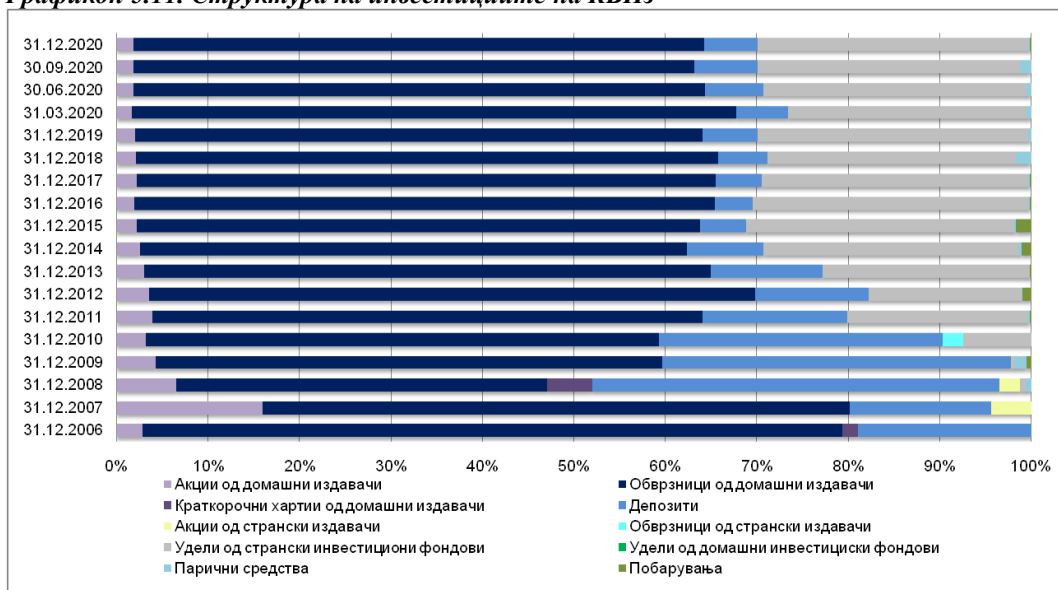
МАПАС може да пропише ограничувања на вложувањата на одделни видови инструменти различни од ограничувањата утврдени во законот, кои ќе важат во рок исто така пропишан од МАПАС, но не подолг од пет години. Во 2019 година беа донесени одлуки за дополнителни ограничувања согласно кои максималниот процент од вредноста на средствата на задолжителен и доброволен пензиски фонд кои можат да се вложат во депозити во банки кои имаат дозвола издадена од НБРСМ, доколку носат камата односно во обврзници и други хартии од вредност што ги издава или за кои гарантира РСМ на домашниот пазар, во период од една година од датумот на првата уплата во задолжителен и доброволен пензиски фонд, изнесува 100%.

Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови САВАЗ и КБПЗ, од почетокот на функционирањето на системот (за период 2006 – 2019 година, на годишно ниво, а за 2020 година, на квартално ниво) е прикажана на *графикон 5.10.* и на *графикон 5.11.* Структурата на инвестициите на задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВЗ од почетокот на работа на фондот (1.4.2019 година) на квартално ниво е прикажано на *графикон 5.12.*

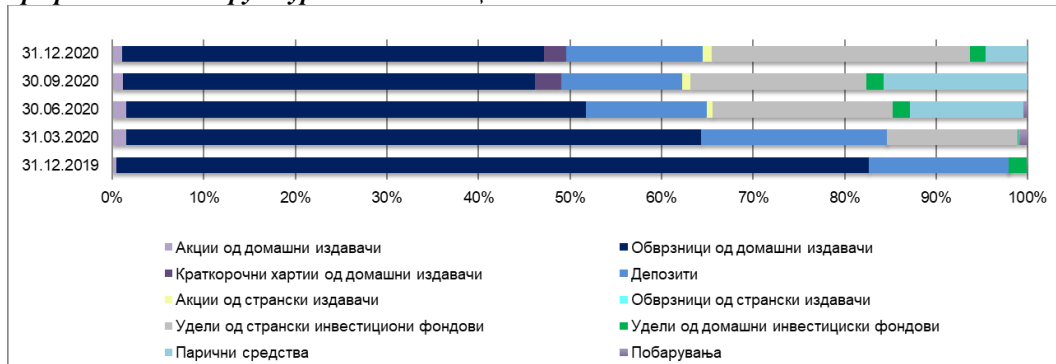
Графикон 5.10. Структура на инвестициите на САВАЗ

Графикон 5.11. Структура на инвестициите на КБПЗ

Графикон 5.12. Структура на инвестициите на ТРИГЛАВз

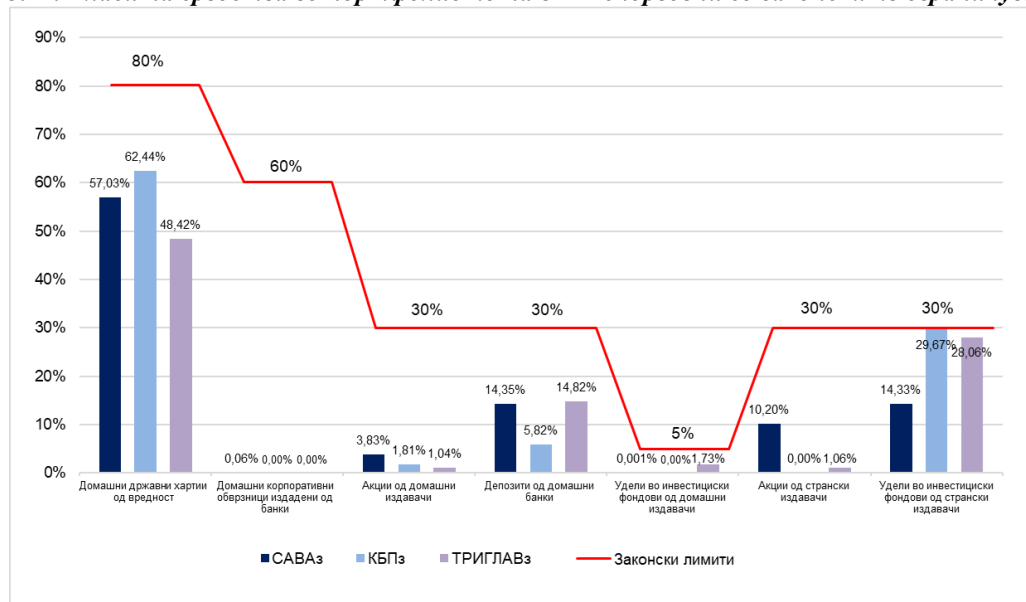
Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2020 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2020 година и таа е прикажана на *графикон 5.13*. Почнувањето на работа на задолжителниот пензиски фонд ТРИГЛАВз не влијаеше многу на вкупната стуктурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови со оглед на фактот дека во почетните години од работа новиот фонд располага со средства од мал обем што претставуваат мал удел во вкупните средства на задолжителните пензиски фондови. Учеството на домашните обврзници кои вклучуваат домашни државни обврзници (59,72%) и корпоративна обврзница (перпетуална обврзница издадена од банка – 0,03%) изнесува 59,75% што значи е минимално зголемено во споредба со состојбата на 31.12.2019 година (58,86%). Многу мал дел од инвестициите на задолжителните пензиски фондови припаѓа на краткорочни хартии од вредност од домашни издавачи што вклучуваат 12- месечен државен запис (0,03%). Учеството пак на банкарските депозити е минимално намалено и изнесува 9,89%. На домашните акции им припаѓа мал дел од портфолиото (2,74%) и ова учество останува скоро на исто ниво во однос на состојбата на 31.12.2019 година. Многу мал дел од инвестициите на задолжителните пензиски фондови припаѓа на инвестиции во удели од домашни инвестициски фондови (0,02%). Во 2020-тата година учеството на инвестициите во странство е скоро на исто ниво, во споредба со претходната година, и изнесува 26,83%. Инвестициите во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во удели на инвестициски фондови (22,53%) и инвестиции во акции (4,75%). Останатите средства се парични средства 0,09% и побарувања 0,20%.

Графикон 5.13. Структура на инвестициите во втор столб, со состојба на 31.12.2019

Во текот на 2020-тата година трите задолжителни пензиски фонда вложуваа во рамките на максималните инвестициски ограничувања. На *графикон 5.14* е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАз, КБПз и ТРИГЛАВз и законските ограничувања, со состојба на 31.12.2020 година.

Графикон 5.14. Класи на средства во портфолиото на ЗПФ споредени со законските ограничувања

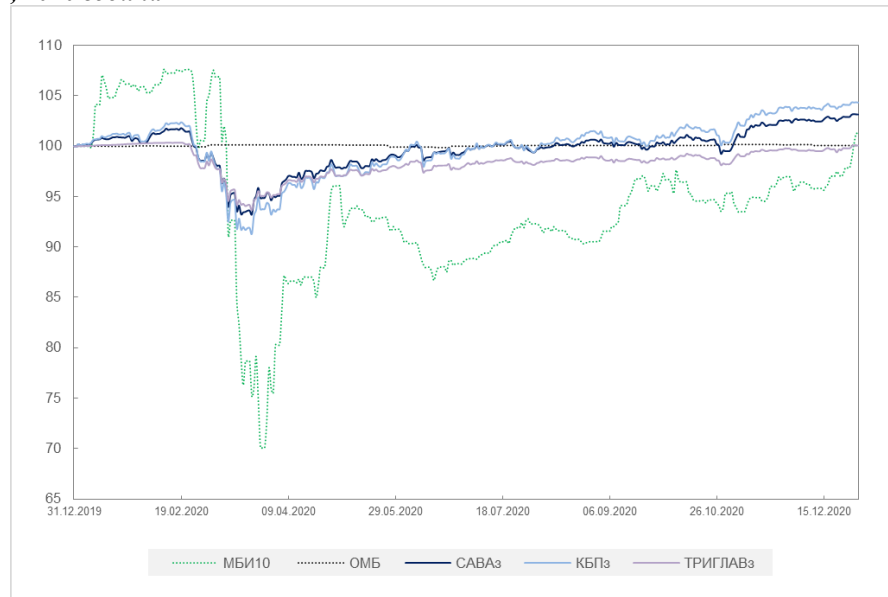
Како и во претходната година така и во 2020-тата година, мал процент од средствата на задолжителните пензиски фондови (2,74%) се инвестирани во акции на домашни издавачи. Во 2020-тата година и кај САВАз и кај КБПз, изложеноста во акции, во однос на 2019-тата година, е скоро на исто ниво. При тоа, изложеноста на акции во домашни издавачи е два пати поголема кај САВАз (3,83%) во однос на КБПз (1,81%). Изложеноста во акции на домашни издавачи на ТРИГЛАВз во втората година од своето работење во однос на 2019 година е се зголемила и изнесува 1,04%.

Споредбено, движењето¹⁰ на вредноста на Македонски Берзански Индекс - МБИ10, Индексот на обврзници на Македонската берза - ОМБ и вредностите на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, во текот на 2020-тата година, се прикажани на *графикон 5.15*. Вредноста на сметководствената единица на САВАз забележа пораст од 3,15%, сметководствената единица на КБПз пораст од 4,28% и сметководствената единица на ТРИГЛАВз пораст од 0,09%. МБИ10, во текот на 2020-тата година, забележа пораст од околу 1,20%¹¹. ОМБ, во текот на 2020-тата година, забележа пораст од околу 0,08%¹¹.

¹⁰Движењата се прикажани преку промената на индексите/единиците во однос на почетен индекс еднаков на 100, на 31.12.2019 година

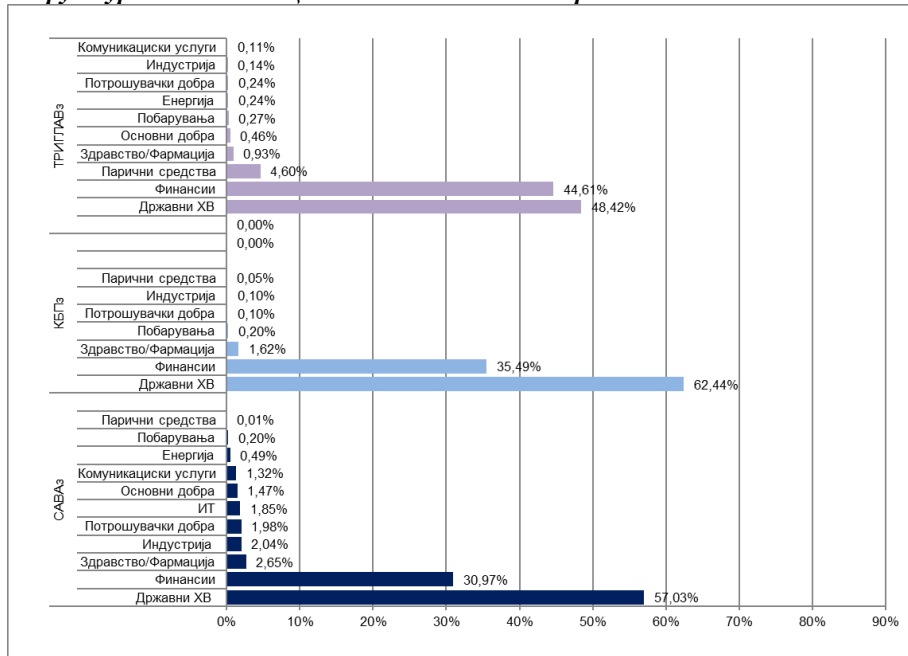
¹¹Извор: Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2020.

Графикон 5.15. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредност на сметководствената единица на ЗПФ, 2020 година

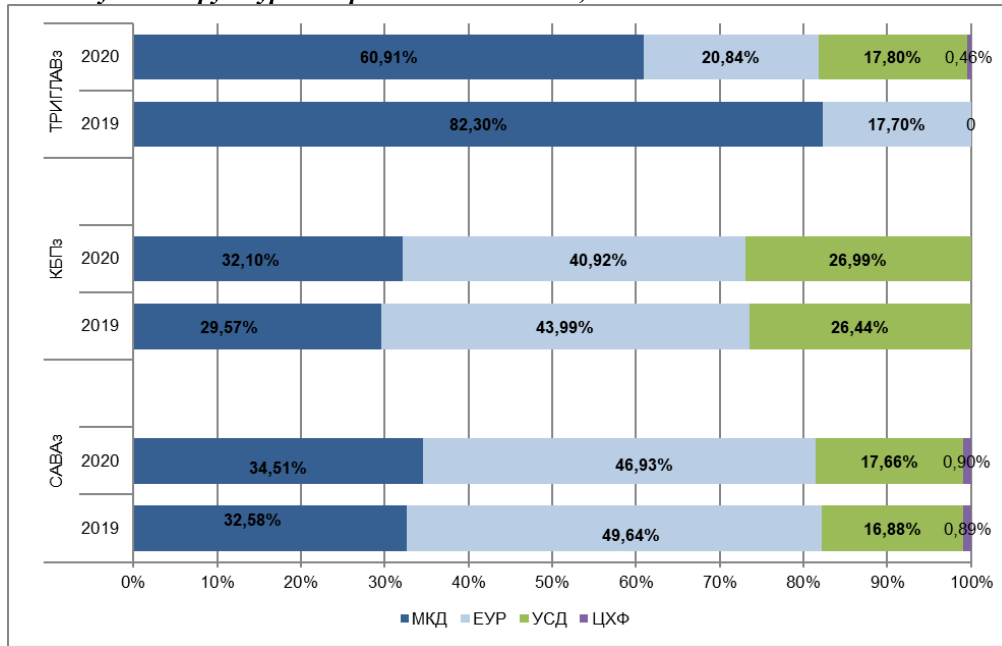
Половина од средствата на задолжителните пензиски фондови и во 2020-тата година припаѓа на државните хартии од вредност и тоа на домашните државни хартии од вредност (57,03% кај САВАз, 62,44% кај КБПз и 48,42% кај ТРИГЛАВз). Гледано по сектори, потоа, околу една третина од средствата на САВАз и КБПз се вложувања во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор односно, 30,97% кај САВАз и 35,49% кај КБПз од вкупните средства на фондот. Кај ТРИГЛАВз учеството во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор е поголемо и изнесува 44,61%. Во рамките на овој сектор, кај САВАз најголемо е учеството на домашните банкарски депозити (46,5%) и уделите во странски и домашни инвестициски фондови (46,4%) и помало е учеството на финансиските услуги (5,4%), на акциите во домашни и странски банки (1,5%) и обврзници издадени од домашни банки (0,2%). Кај КБПз во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (83,6%), а потоа следуваат домашни банкарски депозити (16,4%). И кај ТРИГЛАВз во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (65,4%), а потоа следуваат домашни банкарски депозити (34,6%). Покрај во горенаведените сектори, задолжителните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, потрошувачки добра, индустрија, основни добра, информатичка технологија, комуникациски услуги и енергија, но со многу помало учество (од 0,10% до 2,65%). Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови по сектори е прикажана на *графикон 5.16*.

Графикон 5.16. Структура на инвестициите на ЗПФ по сектори

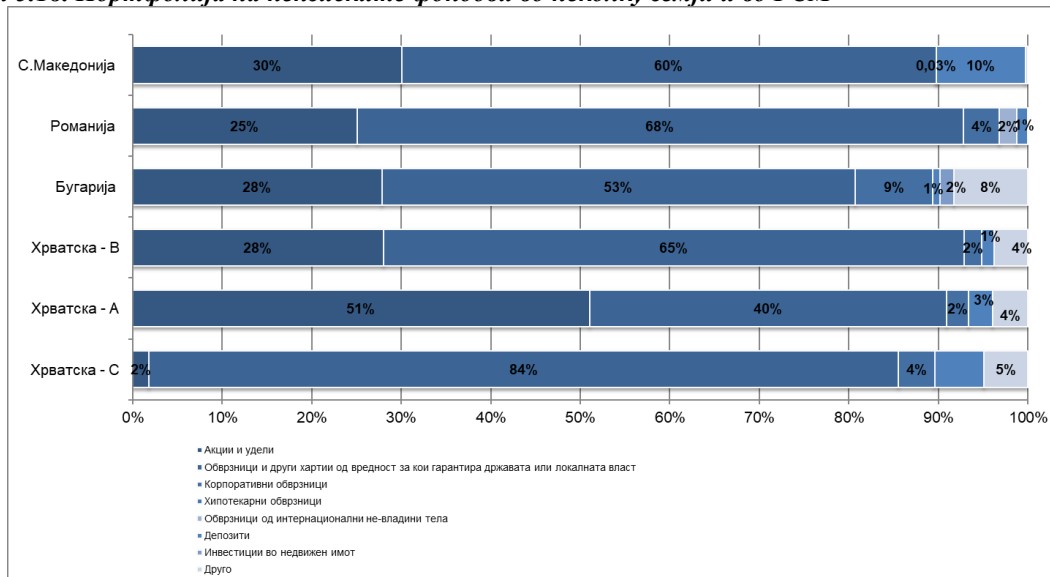
Според валутната структура на средствата на задолжителните пензиски фондови, што е прикажана на *графикон 5.17.*, може да се забележи дека и во 2020 година и кај САВАз (46,93%) и кај КБПз (40,92%), најголем дел од средствата се инвестирани во евра, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи намалување на учеството во инструменти, во евра, во однос на претходната година. Додека пак, учеството во инструменти, во домашна валута, изнесува 34,51% кај САВАз и 32,10% кај КБПз, при што кај двата пензиски фонда може да се забележи зголемување во однос на претходната година. Потоа, може да се забележи мало зголемување на учеството во инструменти, во американски долари, во споредба со 2019-тата година и кај САВАз (17,66%) и кај КБПз (26,99%). Многу мал дел од средствата на САВАз се инвестирани во швајцарски франци (0,90%). Валутната структура на ТРИГЛАВз се разликува во однос на валутната структура на САВАз и КБПз. Но, валутната структура на ТРИГЛАВз во втората година од своето работење значајно се разликува во однос на валутната структура во 2019 година. Сепак, тежината на средствата на ТРИГЛАВз е сè уште на страната на средствата кои се инвестирани во инструменти во денари (60,91%), потоа 20,84% од средствата се инвестирани во инструменти во евра, а останатите 17,80% во инструменти во американски долари и 0,46% во швајцарски франци.

Графикон 5.17. Валутна структура на средствата на ЗПФ, 2019-2020

Доколку се направи споредба со земјите од регионот кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и значителни разлики во инвестициските портфолија на задолжителните пензиски фондови. На *графикон 5.18.* се прикажани портфолија на пензиските фондови (кои соодветствуваат на задолжителните пензиски фондови во Северна Македонија) во неколку земји и во РСМ, на 31.12.2019 година¹².

Графикон 5.18. Портфолија на пензиските фондови во неколку земји и во РСМ

Доколку портфолијата на задолжителните пензиски фондови се разгледаат по видови инструменти, може да се забележи дека кај сите земји, повеќе од 50% од средствата на пензиските фондови се инвестирани во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт (68% во Романија, 65% во Хрватска В¹³, 60% во Северна Македонија и 53% во Бугарија). Преостанатиот дел од средствата се вложени на различни начини. Во акции и удели

¹²Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

¹³Во Хрватска постојат мултифондови, односно три категории на пензиски фондови: А (со најголем ризик), В (постојните портфолија во моментот на воведување на мултифондовите) и С (со најмал ризик).

најмногу се вложува во Северна Македонија (30%), потоа следуваат Хрватска В (28%), Бугарија (28%) и Романија (25%). Најмногу вложувања во депозити имаат пензиските фондови во Македонија (10%), потоа во Романија, Хрватска В и Бугарија (1%) само мал дел од средствата на пензиските фондови се вложени во депозити. Пензиските фондови вложувале и во корпоративни обврзници и тоа 9% во Бугарија, 4% во Романија 2% во Хрватска В. Во споредба со пензиските фондови во другите земји учество на инвестиции во корпоративни обврзници во Северна Македонија е значително помало, 0,03%. Инвестиции во недвижен имот имаат само пензиските фондови во Бугарија (2%) (во другите земји, овој инструмент, најчесто, не е дозволен). Во однос на изложеноста на портфолијата на задолжителните пензиски фондови во инструменти издадени од издавачи од странство¹⁴, може да се забележи дека најголема изложеност во странство имаат пензиските фондови во Северна Македонија (27%), потоа во Хрватска В (19%) и во Романија (12%).

5.6 Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

Придонесите уплатени во задолжителните пензиски фондови, намалени за надоместокот од придонеси, веднаш се инвестираат. Вкупниот остварен принос се припишува на средствата во задолжителниот пензиски фонд, односно на индивидуалните сметки на членовите. Еднаш месечно друштвата наплатуваат и надоместок за управување со средствата, што се пресметува дневно, како процент од нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд. Дополнително, при секоја трансакција, со средствата на задолжителниот пензиски фонд се наплатуваат трансакциските провизии од самиот задолжителен пензиски фонд. Секојдневно се врши проценка на вредноста на средствата на задолжителниот пензиски фонд. Таа се утврдува врз основа на пазарната вредност на секое поединечно средство или врз основа на амортизираната вредност на средството, доколку инструментот се чува до достасување, или во портфолиото расположливо за продажба, или доколку не може да се процени неговата пазарна вредност.

Промените на средствата на задолжителните пензиски фондови од почетокот до крајот на годината се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- прилив на надоместоци за ненавремено пренесување на придонеси во случај на ненавремено пренесување на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради премин од другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои претходно биле времено распределени во друг фонд, а потоа потпишале договор со тековниот фонд и за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои биле времено распределени во односниот фонд, но потоа потпишале договор со другиот фонд и лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив за лица кои ги раскинале договорите за членство, поради вишок на уплатен придонес, одлив поради остварување право на инвалидска или на семејна пензија и одлив за лица на кои им престанало членството во задолжителниот пензиски фонд кои во текот на осигурувањето навршиле стаж на осигурување со зголемено траење што овозможува намалување на старосната граница за остварување право на старосна пензија за најмалку една година
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради еднократни исплати на лица кои не оствариле право на старосна пензија,
- одлив поради исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања,
- (не)реализирани добивки или загуби од инвестиции.

¹⁴Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2020 година не беше достапен во преземените податоци.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата, на крајот од претходната година, и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата, на крајот од годината, што е прикажано во *табела 5.10*.

Табела 5.10. Промени на средствата на ЗПФ (во милиони денари)

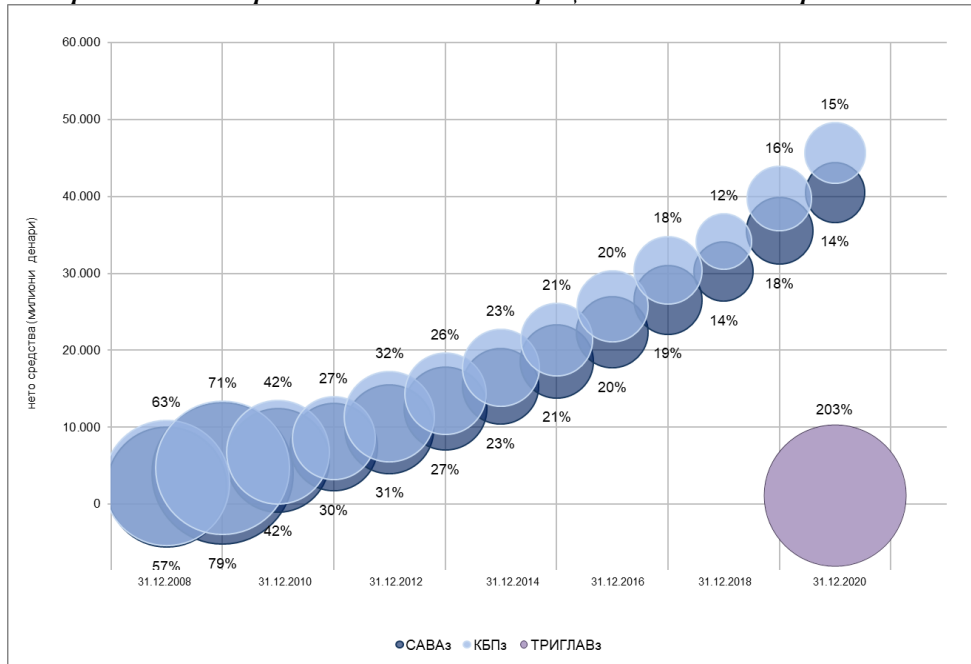
	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз
Нето-средства на 31.12.2019 г.	35.512,31	39.715,32	369,17
Придонеси	4.328,48	4.709,52	210,86
Надоместоци од придонеси	86,58	94,21	4,22
Придонеси намалени за надоместоците од придонеси	4.241,89	4.615,31	206,64
Надоместок за ненавремено пренесување на придонеси	2,09	1,67	0,13
Надоместоци од средства	134,53	150,52	2,62
Расходи за посреднички провизии	1,77	0,12	0,15
Пренос од другиот фонд	47,27	42,27	538,42
Пренос во другиот фонд	290,09	336,55	1,28
Пренос од фондот по основ раскинување договор, поврат на придонес, пензионирање и престанок на членство	258,09	272,96	8,66
Исплата на наследство	4,35	9,34	0,00
Исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања	0,19	0,94	0,00
Еднократна исплата	0,07	0,15	0,00
Бруто-добивка од инвестиции	1.386,44	2.034,48	16,05
Нето-добивка од инвестиции	1.250,14	1.883,84	13,28
Нето-средства на 31.12.2020г.	40.500,92	45.638,47	1.117,71

Вкупните нето-средства на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2020 година, изнесуваа околу 87,26 милијарди денари или околу 1,42 милјарди евра, што претставува околу 13,14% од БДП на РСМ¹⁵.

На *графикон 5.19*. се прикажани вредностите на нето-средствата, на крајот на секоја година (2008-2020 година), и нивниот пораст во проценти, во однос на нето-средствата во претходната година за САВАз и КБПз и вредноста на нето-средствата на ТРИГЛАВз на крајот на 2020 година и нивниот пораст во проценти во однос на 2019 година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата и на САВАз и КБПз растат со слично темпо. Најголем пораст и кај САВАз и КБПз се забележува во 2009-тата во однос на 2008-та година. Кај ТРИГЛАВз се забележува голем пораст на нето средствата во втората година од работењето на фондот во однос на првата година.

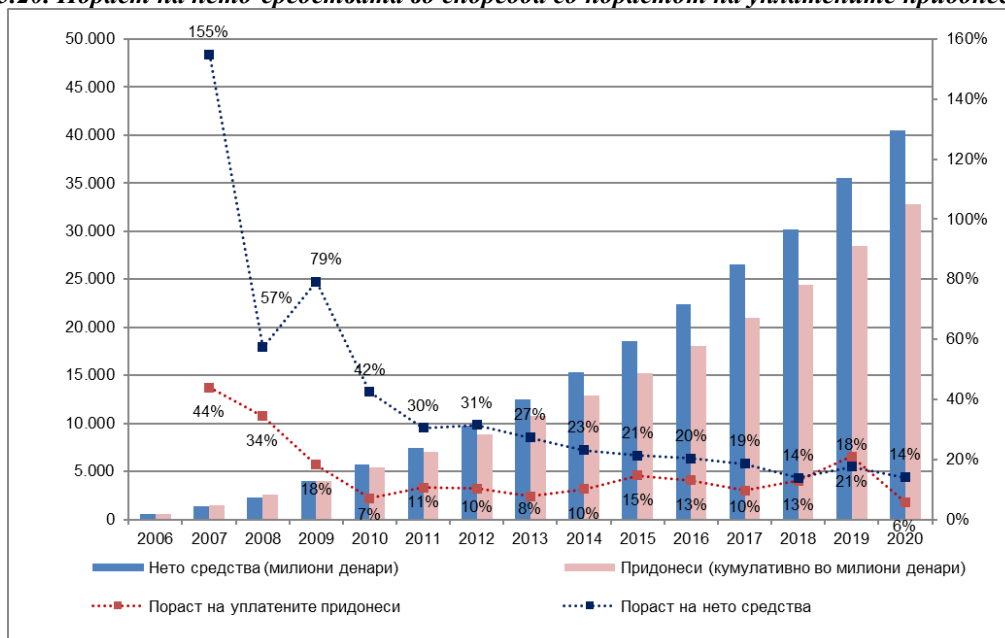
¹⁵Извор за БДП: ДЗС – Соопштение - бруто-домашен производ, четврто тримесечје од 2020 година –проценти податоци.

Графикон 5.19. Пораст на нето-средствата на ЗПФ во проценти во однос на претходната година

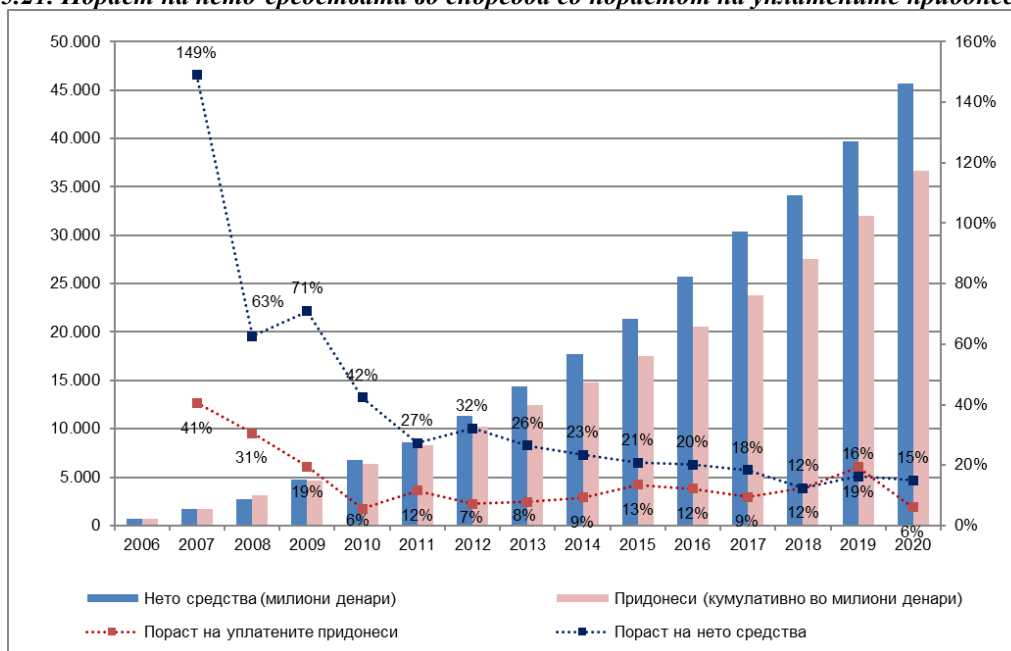

Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата на САВАз и КБПз, од почетокот на работата на системот (т.е. од датумот на прва уплата, на 1.1.2006 година) до 31.12.2020 година, се прикажани на *графикон 5.20.* и на *графикон 5.21.* Растот на нето средствата на задолжителните пензиски фондови е имплициран од растот на уплатените придонеси и од инвестициските резултати. За 2020 година најголем дел од растот на нето средствата се должи на уплатените придонеси. Сепак, во споредба со првите години од работењето на фондовите, учеството на уплатените придонеси во вкупниот раст на нето-средствата бележи постепено намалување. Исто така, може да се забележи дека, во текот на првите години, учеството на кумулативните придонеси во вкупните нето средства е значително големо, потоа постепено се намалува, и во последните пет години, во просек изнесува 80%.

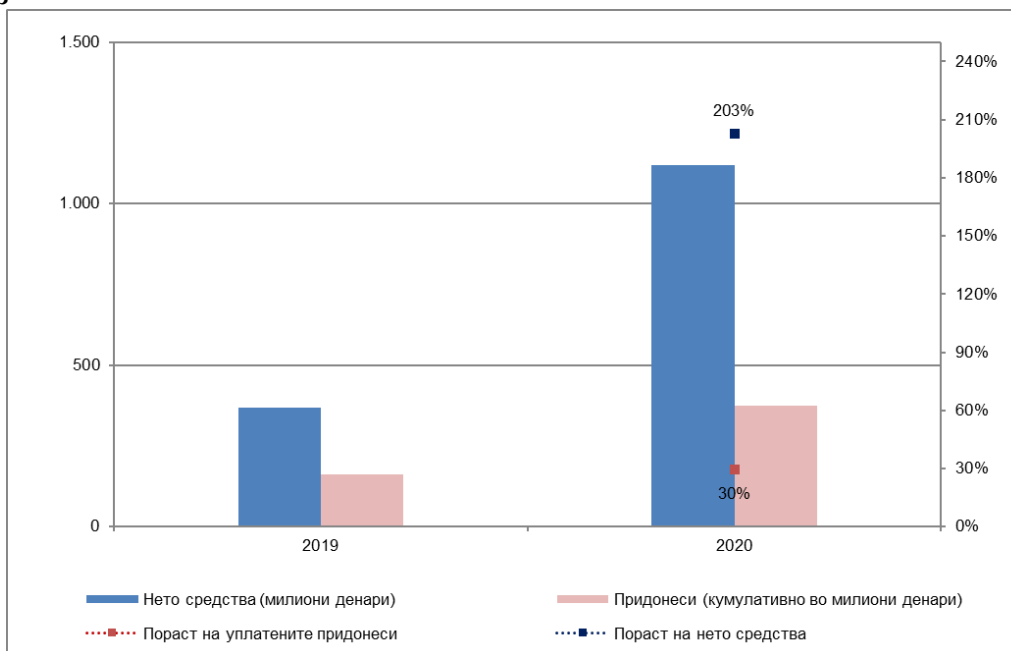
Графикон 5.20. Пораст на нето-средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси во САВАз

Графикон 5.21. Пораст на нето-средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси кај КБПз

Графикон 5.22. Пораст на нето-средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси кај ТРИГЛАВз

Кај САВАз и КБПз, нето-средствата и кумулативните придонеси континуирано растат од почетокот на функционирањето на системот. Најголем пораст на нето-средствата (околу 150%) како и на уплатените придонеси (околу 40%) и кај САВАз и КБПз е забележан во 2007 година. Тоа се должи, веројатно, на најголемиот процентен пораст на членството, односно на придонесите во однос на претходната година како и на прилично високиот пораст на единицата. Потоа следи опаѓање на порастот и на нето-средствата и на уплатените придонеси. Со текот на годините има постепено стабилизирање, така што порастот на нето-средствата, во последните пет години, во просек, изнесува околу 16%, додека порастот на уплатените придонеси во истиот период, во просек, изнесува околу 12%. Во 2020-тата година, се забележуваат помали параметри во однос на 2020 година, односно

пораст на нето-средствата од 14% кај САВАЗ и 15% кај КБПз, додека порастот на уплатените придонеси изнесува околу 6% и кај САВАЗ и кај КБПз.

Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата на ТРИГЛАВз, за првите две години на работење на ТРИГЛАВз, 2019 и 2020 година, се прикажани на *графикон 5.22*. И кај ТРИГЛАВз се забележува раст на нето-средствата и кумулативните придонеси во 2020 година во однос на 2019 година. Растот на нето средствата на ТРИГЛАВз покрај тоа што е имплициран од растот на уплатените придонеси и од инвестициските резултати, во голема мера се должи на пренесените средства од САВАЗ и КБПз во ТРИГЛАВз врз основа на склучените договори за премин на членовите кои преминале од САВАЗ и КБПз во ТРИГЛАВз.

За евиденција на средствата на задолжителните пензиски фондови се користат сметководствени единици. Една сметководствена единица претставува пропорционален дел од вкупните нето-средства на задолжителниот пензиски фонд. Вредноста на сметководствената единица е еднаква на вредноста на нето-средствата поделена со вкупниот број сметководствени единици на сите индивидуални сметки и потсметки. Почетната вредност на сметководствената единица на пензиски фонд изнесува 100 денари. Пензиските фондови, вклучително и македонските, подлежат на циклични појави и движења, што подразбира пораст или пад на вредностите на нивните сметководствени единици, во зависност од инвестирањето на средствата и од движењето на вредноста на инструментите во кои се вложени средствата на пензиските фондови, како и од наплатата на надоместоците и провизиите.

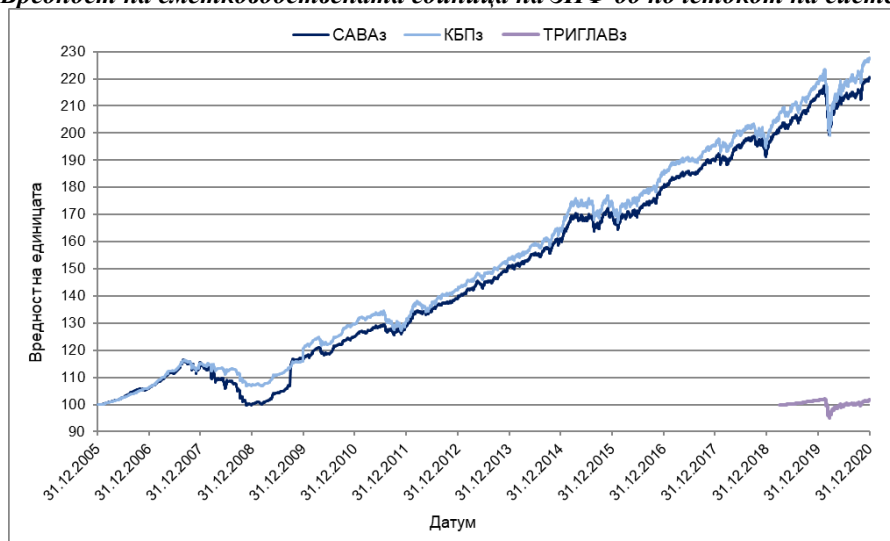
Движењето на вредноста на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирањето на системот до 31.12.2020 година, е дадено во табела 5.11., на графикон 5.23. и на графикон 5.24. Притоа, од почетокот на работењето на САВАЗ и КБПз се забележува растечки тренд на сметководствените единици. На 1.4.2019 година започна со работа трет задолжителен пензиски фонд, ТРИГЛАВз. Во 2020 година сметководствените единици на трите задолжителни пензиски фондови забележа поголеми осцилации од вообичаените предизвикани од неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона. Сепак, во текот на 2020-тата година сметководствените единици на трите задолжителни пензиски фондови, иако забавен, забележаа раст. Притоа, сметководствените единици на САВАЗ и КБПз имаа и сличен тренд, така што, на крајот од годината, вредноста на сметководствената единица на САВАЗ забележа раст од 3,15%, во однос на 2019 година, а на КБПз раст од околу 4,28%. Сметководствената единица на ТРИГЛАВз исто така забележа раст во 2020 година во однос на 2019 година од приближно 0,09%, што е очекувано поскупомен во однос на порастот на сметководствените единици на САВАЗ и КБПз кои работат петнаесет години. Сепак, пензиските фондови по нивната природа, работат на долг рок, па нивните перформанси треба да се оценуваат на долг рок.

Табела 5.11. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

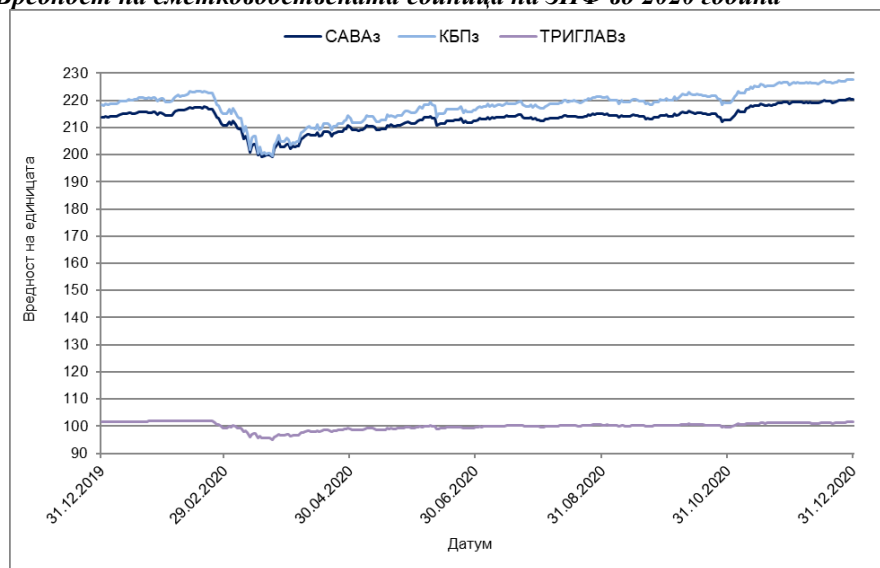
Датум	Вредност на сметководствена единица (во денари)		
	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз
31.12.2006	105,929336	106,265900	
31.12.2007	115,511364	115,303221	
31.12.2008	100,155213	107,116421	
*31.12.2009	116,874672	120,667142	
31.12.2010	125,009646	129,590887	
31.12.2011	129,003093	130,697013	
31.12.2012	139,225567	142,372582	
31.12.2013	151,117506	153,757419	
31.12.2014	160,733889	164,578077	
31.12.2015	170,193521	174,392410	
31.12.2016	179,771032	184,786292	
31.12.2017	189,686331	195,037486	
31.12.2018	193,113009	196,706281	
31.12.2019	213,757775	218,317207	101,578448
31.03.2020	203,707016	205,658419	96,870254
30.06.2020	212,474547	216,507724	99,551529
30.09.2020	214,306380	220,182008	100,290501
31.12.2020	220,489334	227,667060	101,665261

*Во втората половина на 2009 година, двете САВА и КБ Прво донесоа одлуки за рекласификација на финансиските инструменти кои се чуваат до достасување во категорија на финансиски инструменти расположливи за продажба и, во оваа постапка, друштвата извршија повторна проценка на вредноста на финансиските инструменти, со примена на објективна, фер вредност и ја утврдија вредноста на средствата, на нето-средствата, вредноста на сметководствените единици и бројот на сметководствени единици, што предизвика релативно висока корекција на вредноста на сметководствените единици.

Графикон 5.23. Вредност на сметководствената единица на ЗПФ од почетокот на системот

Графикон 5.24. Вредност на сметководствената единица на ЗПФ во 2020 година

Вообичаено, приносот за пензиски фондови се пресметува за последните неколку години, сведен на годишно ниво. Така, и во македонскиот пензиски систем, законски е уредено приносот да се пресметува за период од седум години (пресметковен период), сведен на годишно ниво, во номинален и во реален износ. Доколку фондот постои пократко од 84 месеци, но подолго од 12 месеци, приносот се пресметува на крајот на јуни, односно декември, за период од првиот јуни, односно декември, по основањето на фондот, до крајот на јуни, односно декември, кога се прави пресметката. Во тој случај, пресметковниот период изнесува 78, 72, 66, 60, 54, 48, 42, 36, 30, 24, 18 или 12 месеци.¹⁶

Приносот во номинален износ¹⁷ претставува промена (пораств) во проценти на вредноста на сметководствената единица на последниот датум на проценка од пресметковниот период и вредноста на сметководствената единица на последниот ден од месецот кој претходи на првиот месец во пресметковниот период, конвертирана во еквивалентна годишна стапка на принос во номинален износ. Приносот во реален износ, за секој пресметковен период, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос во реален износ, се пресметува врз основа на годишната стапка на принос во номинален износ и промената на нивото на трошоците на живот во пресметковниот период, сведена на годишно ниво. Приносот на задолжителните пензиски фондови, по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 5.12.

Табела 5.12. Принос на ЗПФ*

Период ¹⁸	САВАз		КБПз		ТРИГЛАВз	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
01.01.2006 - 31.12.2008	0,05%		2,32%			
31.12.2006 – 31.12.2009	3,33%		4,32%			
31.12.2007 – 31.12.2010	2,67%		3,97%			
31.12.2008 - 31.12.2011	8,80%		6,86%			
31.12.2009 – 31.12.2012	6,00%		5,66%			
31.12.2006 – 31.12.2013	5,20%	2,16%	5,41%	2,37%		
31.12.2007 – 31.12.2014	4,83%	2,67%	5,21%	3,05%		
31.12.2008 - 31.12.2015	7,87%	6,45%	7,21%	5,80%		
31.12.2009 - 31.12.2016	6,34%	4,74%	6,27%	4,67%		
31.12.2010 - 31.12.2017	6,13%	4,63%	6,01%	4,51%		
31.12.2011 – 31.12.2018	5,93%	4,72%	6,01%	4,80%		
31.12.2012 – 31.12.2019	6,31%	5,74%	6,29%	5,72%		
31.03.2013 – 31.03.2020	5,23%	4,68%	5,05%	4,51%	-	-
30.06.2013 – 30.06.2020	5,73%	5,20%	5,69%	5,16%	-	-
30.06.2019 – 30.06.2020	-	-	-	-	-0,64%	-2,27%
30.09.2013 – 30.09.2020	5,60%	4,96%	5,66%	5,02%	-	-
30.06.2019 – 30.09.2020	-	-	-	-	0,08%	-1,29%
31.12.2013 – 31.12.2020	5,54%	4,84%	5,76%	5,06%	-	-
30.06.2019 – 31.12.2020	-	-	-	-	0,97%	-0,49%
Почеток** - 31.12.2020	5,41%	3,44%	5,63%	3,66%	0,95%	-0,40%

** Почеток на работа на САВАз и КБПз е 1.1.2006 г. Почеток на работа ТРИГЛАВз е 1.4.2019 г.

Приносот на индивидуалната сметка е променлив и зависи од приносот на задолжителниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и од целокупната економија.

¹⁶ТРИГЛАВз се вклучува во споредбените анализи за принос со пресметан принос за соодветните периоди, согласно регулативата, бидејќи постои подолго од 12 месеци но пократко од 84 месеци.

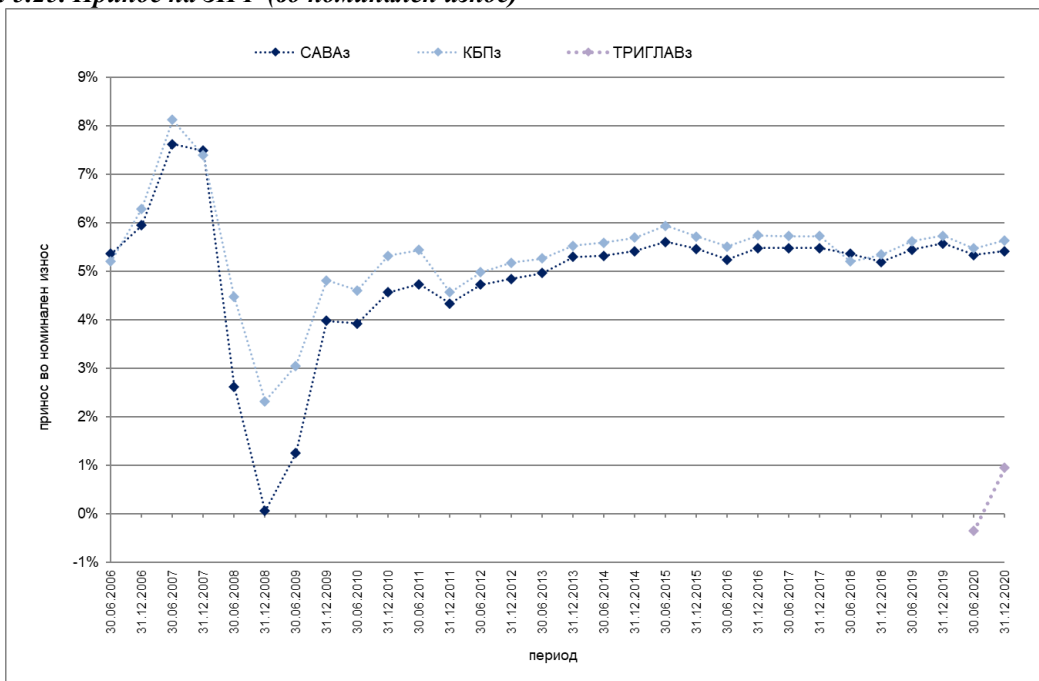
¹⁷Формулите за пресметка на приносот во номинален и во реален износ се пропишани во Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и на доброволните пензиски фондови.

¹⁸До донесување на измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од јануари 2013 година, приносот на задолжителен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, важно е да се пресмета и приносот на задолжителните пензиски фондови од почетокот на системот односно од почетокот на работа на задолжителниот пензиски фонд сведен на годишно ниво, кој за САВАЗ изнесува 5,41% во номинален односно 3,44% во реален износ, за КБПз 5,63% во номинален износ односно 3,66% во реален износ. Приносот од почетокот на работа на ТРИГЛАВз сведен на годишно ниво изнесува 0,95% во номинален односно -0,40% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, во текот на петнаесетте години постоење на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, може да се види на графикон 5.25, каде што се прикажани приносите по периоди (од почеток на системот до соодветниот датум), од почетокот на системот до 31.12.2020 година, по фондови (за САВАЗ и за КБПз). На графиконот се прикажани и приносите по периоди од почетокот на работа на ТРИГЛАВз до соодветниот датум. На почетокот на постоењето на системот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот од 2006 и 2007 година, има високи приноси, додека на крајот од 2008 година, се забележуваат најниски приноси, како резултат на негативните случувања на домашните и на странските финансиски пазари. Потоа следи постепено закрепнување од кризата и зголемување на приносите, до крајот на 2009 година, како и на крајот на 2010 година. На крајот од 2011-тата година, се забележува мало намалување на приносот, во однос на крајот од 2010-тата година. Во текот на следните години, се забележува пораст (со мали отстапувања од растот на приносите заклучно со крајот на 2015 година и првата половина на 2016 година и приносите во 2018 година). Помалите износи на приносите во 2018 година најмногу се должат на влијанието на цените на светските финансиски пазари кои бележеа поголема волатилност во текот на 2018 година и намалување на крајот на 2018 година. Во текот на 2019 година се забележува постепен пораст на приносите. Во 2020 година се забележуваат помали приноси во однос на 2019 година кај САВАЗ и КБПз, најмногу заради неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона. ТРИГЛАВз во почетните години од своето работење и во исклучителни околности заради неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона, забележа принос во номинален износ помал од нула, кој веќе во следниот период беше надоместен.

Графикон 5.25. Принос на ЗПФ (во номинален износ)

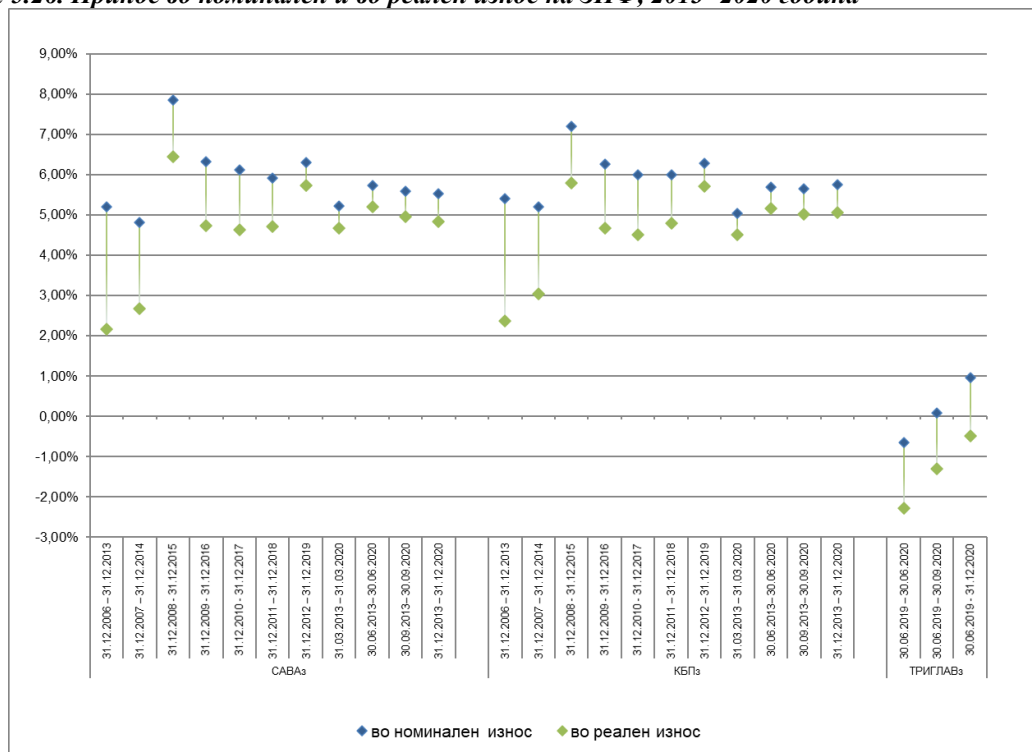

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во период од 2013 до 2019 година (на годишно ниво) и во 2020 година (на квартално ниво), по седумгодишни периоди, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос, по задолжителен пензиски фонд, можат да се видат на

графикон 5.26. На овој графикон е прикажано и движењето на приносот во номинален и во реален износ на ТРИГЛАВз, за соодветните периоди согласно регулативата бидејќи постои подолго од 12 месеци но пократко од 84 месеци. Во 2020-тата година, приносот во номинален износ и приносот во реален износ бележат раст и кај САВАз (од 5,23% до 5,54% во номинален односно од 4,68% до 4,84% во реален износ) и кај КБПз (од 5,05% до 5,76% во номинален односно од 4,51% до 5,06% во реален износ). Но, економско-здравствената криза сепак влијаеше и на приносите пресметани за седумгодишен период во 2020 година. При тоа, најмал износ на принос и во номинален и во реален износ е забележан за периодот 31.03.2013 - 31.03.2020 година кај пензиските фондови кои постојат повеќе од седум години и истиот е помал во просек од 1 процентен поен во однос на приносот за периодот 31.12.2012 - 31.12.2019 година. Во следните квартали односно на крајот на 2020 година седумгодишниот принос кај пензиските фондови се забележуваат поголеми износи (кај САВАз во трите квартали се забележува благо намалување, кај КБПз во четвртиот квартал има мало зголемување во однос на третиот квартал) но сè уште не се на ниво на седумгодишниот принос постигнат на крајот на 2019 година. Приносот на третиот задолжителен пензиски фонд што почна со работа во април 2019 година забележува пораст во третиот и четвртиот квартал од 2020 година и за периодот 30.06.2019 - 31.12.2020 година бележи принос во номинален износ над нула, но сè уште негативен принос во реален износ. Во разгледуваниот период (2013-2020 години) промената на нивото на трошоците на живот во пресметковните периоди, сведена на годишно ниво, бележи намалување што влијае врз постепеното приближување на приносите во реален износ кон приносите во номинален износ.

Седумгодишниот принос на ниво на задолжително капитално финансирано пензиско осигурување за период 31.12.2013 – 31.12.2020 година, пресметан преку промената на пондерираниот просек¹⁹ на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови, сведен на годишно ниво изнесува 5,55% во номинален односно 4,85% во реален износ.

Графикон 5.26. Принос во номинален и во реален износ на ЗПФ, 2013 -2020 година

¹⁹ Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови во однос на нето-средствата на задолжителните пензиски фондови.

5.7. Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на задолжителниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење индивидуални сметки на членовите и известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС, за Фондот на ПИОСМ и за чуварот на имот и покривање на сопствените трошоци, друштвата, во согласност со Законот, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Ваквиот начин на финансирање на пензиските друштва е вообичаен за друштвата кои функционираат во пензиски систем сличен на македонскиот. Надоместокот што се наплатува како процент од придонесите, се плаќа еднаш од уплатата на придонесот, а потоа истиот придонес се инвестира сè до повлекување на средствата, додека надоместокот што се наплатува од средства, се наплатува на крајот на секој месец, од вкупните средства кои се управуваат. Надоместоците, засновани на придонеси, имаат тежина „на почетокот“, односно се релативно големи во почетните години. Надоместоците засновани на средства имаат тежина „на крајот“, бидејќи акумулираните средства се многу поголеми колку што се поблиску до пензионирањето²⁰. Гледано на долг рок, надоместокот од придонеси нема да има значајно влијание врз висината на пензијата на членот, а надоместокот од средства ќе станува сè позначаен со текот на годините.

Видовите и висината на надоместоците, кои ги наплаќаа друштвата, кои управуваат со задолжителни пензиски фондови, во 2020-тата година, се прикажани во табела 5.13.

Табела 5.13. Надоместоци кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови во 2020 година

Вид надоместок	САВА	КБ Прво	ТРИГЛАВ***
Надоместок од придонеси	2,00%*	2,00%*	2,00%
Месечен надоместок од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд	0,030%**	0,030%**	0,030%
Надоместок за премин			
Број на денови****	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 720	15 евра	15 евра	15 евра
број на денови > 720	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2020 година (претходно беше 2,25% кај сите зпф).

** Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2019 година (претходно изнесуваше 0,035% и кај САВАз и кај КБПз).

*** Висината е еднаква со законски определениот максимум за 2019 година. Од април 2019 година

**** Бројот на денови се пресметува од датумот за кој членот се стекнал со статус на член во постојниот задолжителен пензиски фонд (или од први во месецот за кој членот стекнал право на придонес во постојниот задолжителен пензиски фонд, во случај на прво членство) до датумот на пренос на средствата на индивидуалната сметка на членот во идниот задолжителен пензиски фонд.

Првично, надоместокот од придонеси беше определен на тендер, а почетниот надоместок, што го наплатуваа САВА и КБ Прво, изнесуваше 8,50%. Понатаму, со развојот на системот и со намалувањето на надоместоците кои ги наплатуваат државните институции од друштвата, како и со растот на придонесите и средствата, кои се основа за пресметка на надоместоците, следеше континуирано постепено намалување на овој надоместок. Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на постоењето на системот, заклучно со 2020-тата година, е прикажана во табела 5.14.

²⁰ Administrative Charges for Funded Pensions: An International Comparison and Assessment, Edward Whitehouse, June 2000.

Табела 5.14. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во вториот столб

Пензиско друштво	Износ	Датум на примена
САВА	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,90%	Од февруари 2008 г.
	6,50%	Од мај 2009 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.
	2,50%	Од јануари 2018 г.
2,25%	Од јануари 2019 г.	
2,00%	Од јануари 2020 г.	
КБ Прво	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,80%	Од февруари 2008 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
	3,00%	Од јануари 2016 г.
	2,75%	Од јануари 2017 г.
	2,50%	Од јануари 2018 г.
	2,25%	Од јануари 2019 г.
2,00%	Од јануари 2020 г.	
ТРИГЛАВз	2,25%	Од април 2019 г.
	2,00%	Од јануари 2020 г.

Надоместокот од средства беше определен во закон и, заклучно со мај 2013 година, изнесуваше 0,05% месечно од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд, потоа заклучно со декември 2014 година, изнесуваше 0,045%. Од јануари 2015 година, надоместокот изнесуваше 0,04%, заклучно со декември 2016 година. Од јануари 2017 година, надоместокот од средства изнесуваше 0,035%. Од јануари 2019 година надоместокот од средства изнесува 0,030%

Од 2013-тата година, со закон беше определена максималната висина на надоместокот од придонеси и надоместокот од средства, што ќе може да ја наплаќаат пензиските друштва и беше предвидено нивно постепено понатамошно намалување.

Наплатата на надоместоците (во милиони денари) од страна на друштвата, во текот на 2020-тата година, е прикажана во *табела 5.15*.

Табела 5.15. Наплата на надоместоци од страна на друштвата, во 2020 година (во милиони денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВАз – вкупно	17,19	17,38	17,54	18,58	17,50	18,29	18,05	18,81	19,74	18,21	18,64	21,17	221,11
Од придонеси	6,43	6,48	7,11	7,94	6,58	7,16	6,77	7,42	8,22	6,56	6,78	9,14	86,58
Од средства	10,77	10,90	10,43	10,64	10,92	11,13	11,29	11,40	11,51	11,64	11,86	12,04	134,53
КБПз – вкупно	19,07	19,30	19,28	20,41	19,32	20,30	19,91	20,81	21,86	20,27	20,75	23,44	244,73
Од придонеси	7,01	7,07	7,72	8,62	7,19	7,89	7,30	8,03	8,95	7,17	7,38	9,88	94,21
Од средства	12,06	12,23	11,56	11,79	12,13	12,41	12,61	12,78	12,91	13,10	13,37	13,57	150,52
ТРИГЛАВз – вкупно	0,33	0,36	0,44	0,50	0,47	0,53	0,56	0,63	0,70	0,67	0,74	0,91	6,84
Од придонеси	0,21	0,23	0,28	0,33	0,29	0,33	0,33	0,38	0,44	0,38	0,43	0,58	4,22
Од средства	0,12	0,13	0,15	0,18	0,19	0,20	0,22	0,24	0,26	0,29	0,31	0,33	2,62

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на задолжителен пензиски фонд, се плаќаат од средствата на задолжителниот пензиски фонд, на избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност, дома и во странство. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција.

Во текот на 2020-тата година, од САВАз биле наплатени вкупно 1,77 милиони денари трансакциски провизии, од КБПз биле наплатени вкупно 0,12 милиони денари и од ТРИГЛАВз биле наплатени вкупно 0,15 милиони денари трансакциски провизии.

5.8. Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензија се исти и за првиот и за вториот столб: возрастна граница од 64 години за мажи, односно од 62 години за жени, со минимум 15 години работен стаж.

Од првиот столб се врши исплата на дел од старосната, од семејната и од инвалидската пензија, како и од минималната пензија. Пензијата од првиот столб се пресметува како дефинирана пензија според однапред утврдена формула (одреден процент, во зависност од годините на стаж, помножен со пензиска основа, определена од валоризирани плати од целиот работен век).

Од вториот столб се врши исплата на дел од старосната пензија, во вид по избор на членот:

- пензиски ануитет со целиот износ на средства, акумулирани на индивидуалната сметка на членот; ануитетот се исплаќа до крајот на животот, од друштво за осигурување, овластено за таа цел, или
- програмирани повлекувања, од акумулираните средства на индивидуалната сметка на членот и се исплаќаат од друштво кое управува со задолжителен пензиски фонд, или
- комбинација на горенаведените методи.

Обезбедувањето пензиски ануитети и програмирани повлекувања е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку осигуреникот кој остварил право на инвалидска пензија е член на вториот столб, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОСМ и целосната исплата на инвалидската пензија се исплаќа од Фондот на ПИОСМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметката на членот се повеќе од износот потребен за исплата на инвалидска пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш членот може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во случај на смрт на член на задолжителен пензиски фонд од вториот столб, чии членови имаат право на семејна пензија, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОСМ и целосната исплата на семејната пензија се исплаќа од Фондот на ПИОСМ. По

исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на семејна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш корисникот на семејна пензија може да избере, наместо таа пензија, да користи пензија од втор столб.

Во 2020-тата година беа остварени 46 инвалидски пензии и 162 семејни пензии од страна на членови на вториот столб, односно членови на семејство на починат член, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОСМ, од каде се исплаќа инвалидската, односно семејната пензија. Во 2020-тата година ниту еден член на задолжителен пензиски фонд не оствари право на исплата преку програмирани повлекувања. Во 2020-тата година, се исплаќаше старосна пензија од втор столб, преку програмирани повлекувања, но само за 18 членови кои започнаа да ги повлекуваат средствата во претходните години.

Предвидени се и случаи во кои се врши исплата на средства од индивидуалната сметка на членот, а притоа да нема остварување право на пензија и тоа:

- кога починатиот член на задолжителен пензиски фонд нема членови на семејството кои имаат право на семејна пензија, тогаш средствата на сметката на тој член стануваат дел на оставинската маса на оставителот и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување;

- кога член на задолжителен пензиски фонд нема да стекне право на старосна пензија според Законот за пензиското и инвалидското осигурување, поради тоа што нема навршено пензиски стаж најмалку 15 години, може да оствари пензија само од средствата од втор столб, доколку пензијата е поголема или еднаква на 40% од најнискиот износ на пензија, а доколку пресметаниот износ на пензијата е помал од 40% од најнискиот износ на пензија, задолжителниот пензиски фонд на членот наеднаш ќе му ги исплати акумулираните средства на неговата сметка. Остварување на пензија само од средствата од втор столб и исплата на вкупните акумулирани средства во овие случаи може да се изврши по навршување 65 години.

Во текот на 2020-тата година беа исплатени средства како наследство од индивидуалните сметки на 79 починати членови. Исто така, еднократно беа исплатени средства на 4 лица.

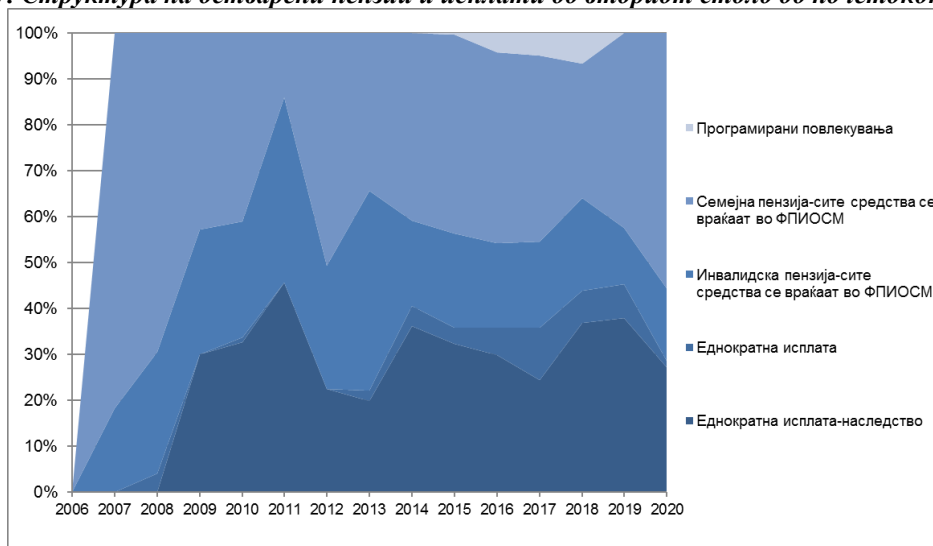
Подетален преглед на остварените пензии и исплати за членови на вториот столб во 2020 година, по задолжителни пензиски фондови, е даден во *табела 5.16*.

Табела 5.16. Остварени пензии и исплати за членовите во втор столб во 2020 г.

Вид пензија и исплата / Задолжителен пензиски фонд	САВАз	КБПз	ТРИГЛАВз	Вкупно
Инвалидска пензија	16	29	1	46
Семејна пензија	71	90	1	162
Старосна пензија – програмирани повлекувања	0	0	0	0
Еднократна исплата – член	2	2	0	4
Еднократна исплата – наследство	49	30	0	79
Вкупно	138	151	2	291

На *графикон 5.27* е прикажана структурата на остварени пензии и исплати од вториот столб, во четиринаесетте години на постоење на вториот столб, заклучно со 2020-тата година. Бројот на исплати е многу мал, бидејќи членовите се млади лица. Најголем дел од исплатите се во случаите на смрт на член, преку остварена семејна пензија, или исплата на наследство, па исплатите по основ на остварена инвалидска пензија, а најмал е бројот на еднократни исплати на членови и исплати на членови преку програмирани повлекувања.

Графикон 5.27. Структура на остварени пензии и исплати од вториот столб од почетокот на системот

6. Информации за доброволните пензиски фондови

6.1. Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

Примарна цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување е обезбедување повисок приход по пензионирањето, за осигурениците кои се веќе осигурени во едностволбниот и/или во двостолбниот пензиски систем, обезбедување пензија на лицата кои не се опфатени со задолжителното пензиско осигурување лично за себе или од други лица и обезбедување предуслови за воспоставување професионални пензиски шеми во процесот на усогласување на системот на социјално осигурување во РСМ со системите во ЕУ. Основни принципи на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување се: обезбедување дополнителни средства во случај на старост, членување на доброволна основа, капитално финансирање на принцип на дефинирани придонеси, инвестирање на средствата врз основа на сигурност, диверзификација на ризик и одржување адекватна ликвидност, како и транспарентност.

Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на голема група лица од населението на РСМ, како и на лица кои не се државјани на РСМ. Тоа овозможува дополнително штедење за старост, со што се зголемува материјалната сигурност при старост. Понатаму, во согласност со вообичаените практики во многу европски земји, каде што постојат професионални пензиски шеми, преку кои работодавците, или здруженијата на граѓаните, организираат и финансираат дополнително пензиско осигурување за своите вработени, односно членови, тоа е овозможено и во РСМ. Бидејќи европските системи за социјално осигурување се под притисок, кој постојано се зголемува, професионалните пензии, во иднина, сè повеќе и повеќе, ќе имаат улога на дополнување на приходите, по пензионирање. Од тие причини, треба да се развијат професионалните пензии, дополнително на социјалното осигурување, со цел обезбедување сигурно, трајно и ефикасно социјално осигурување, кое треба да гарантира пристоеен животен стандард во староста. Во третиот столб, работодавец, или здружение на граѓани (осигурител), може да организира и да финансира професионална пензиска шема и да уплаќа придонес во доброволен пензиски фонд за своите вработени и членови. Повеќе работодавци, или повеќе здруженија на граѓани, можат заедно да организираат и да финансираат професионални пензиски шеми. Осигурителот потпишува договор со друштвото што го избрал да управува со доброволниот пензиски фонд, во кој ќе биде вклучена професионалната пензиска шема.

Се очекува доброволното капитално финансирано пензиско осигурување да има дополнително значително влијание врз економијата во целина, преку зголемување на штедењето на населението, зголемување на моќта на инвестирањето и на поттикнувањето на развојот и продлабочувањето на пазарот на капитал, преку инвестирање на средствата на доброволните пензиски фондови, зголемување на побарувачката за нови инструменти и преку нови финансиски услуги, итн.

Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување стана оперативно во втората половина на 2009-тата година, така што на постојните друштва им беа доделени дозволи за управување со доброволни пензиски фондови. Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ – Скопје почна со работа на 15.7.2009 година, додека КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје, на 21.12.2009 година. Во јуни 2018 година, МАПАС даде одобрение за промена на називот на пензискиот фонд Отворен доброволен пензиски фонд – „НЛБ Пензија плус“ Скопје во Отворен доброволен пензиски фонд Сава пензија плус. Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје почна со работа на 1.3.2021 година²¹.

²¹Анализите во Извештајот не го вклучуваат Триглав отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје бидејќи Извештајот се однесува на 2020 година.

6.2. Членство во доброволните пензиски фондови

Едно лице може да стекне членство во доброволен пензиски фонд на три начина:

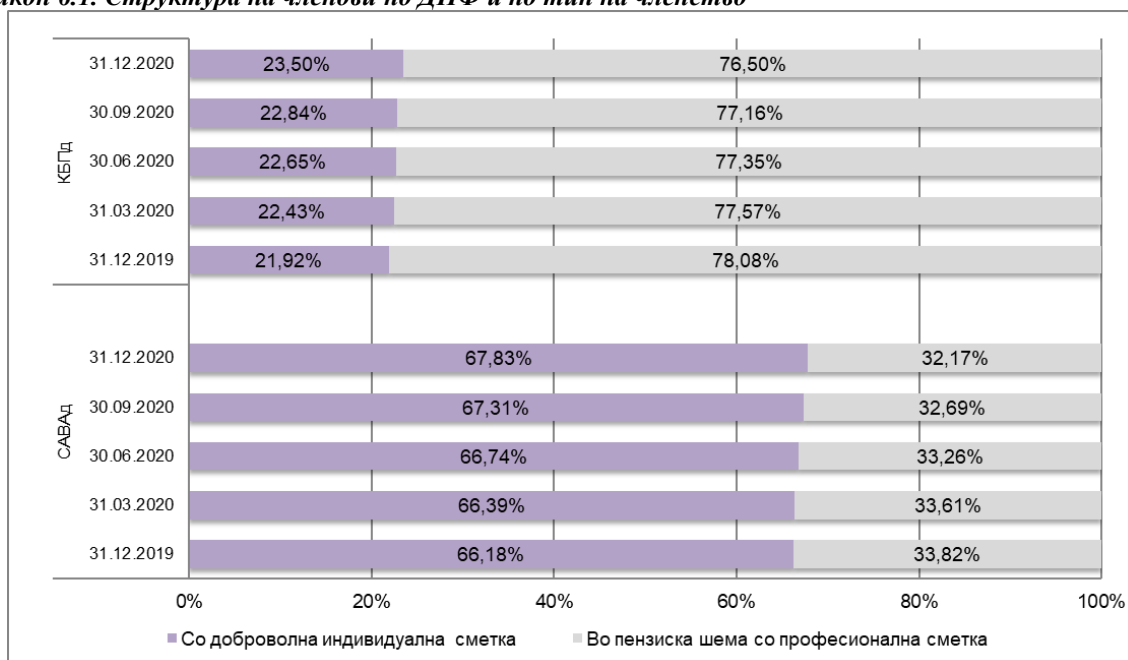
- 1) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- 2) со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето, физичкото лице кое уплаќа во име и за сметка на лицето (уплаќач) и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- 3) со учество во професионална пензиска шема, организирана од неговиот работодавец или од здружение во кое членува и со отворање на професионална сметка.

Едно лице може да има само една доброволна индивидуална сметка и една професионална сметка. Овие сметки можат да бидат во ист или во различен доброволен пензиски фонд.

Растот на членството во доброволните пензиски фондови во 2020 година во однос на 2019 година го задржува истиот скромн тренд како и во минатата година. Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, со состојба на 31.12.2020 година, има вкупно 26.016 членови, што значи 835 членови повеќе во споредба со 31.12.2019 година, односно има пораст на членството за околу 3,3%. Од вкупниот број членови во третиот столб 11.018 или околу 42% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека 14.998 или околу 58% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Во однос на распределбата на членовите по доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2020 година, нема значителна промена во однос на состојбата во минатата година, односно околу 43% од членовите се во САВАд, додека околу 57% се во КБПд.

Од *графиконот 6.1.*, каде се прикажани структурата на членови по доброволните пензиски фондови и по тип на членство, во 2020-тата година, на квартално ниво, може да се забележи значителна разлика во однос на видот на членството кај двата доброволни пензиски фонда. Имено, САВАд има поголем број членови со доброволни индивидуални сметки (68%), додека КБПд има повеќе членови во пензиски шеми со професионални сметки (77%). Во однос на структурата на членови по тип со состојба 31.12.2020 година, и кај САВАд и кај КБПд нема значителна промена во споредба со состојбата во минатата година.

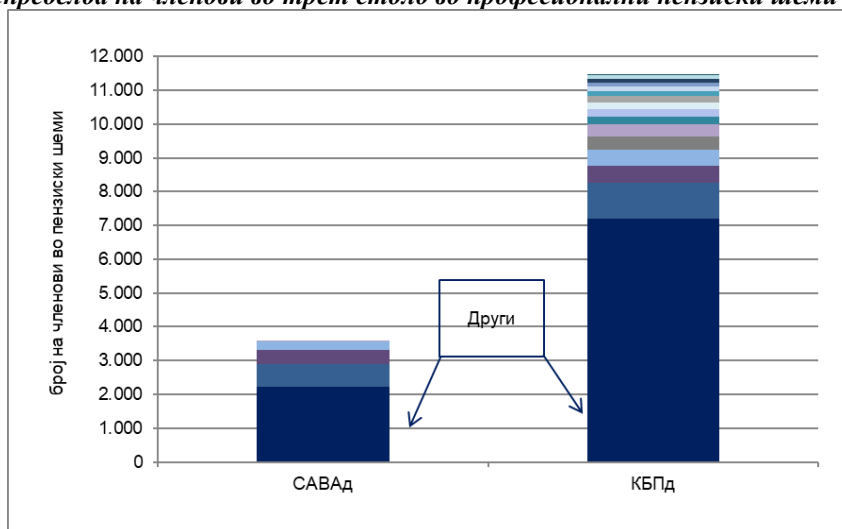
Графикон 6.1. Структура на членови по ДПФ и по тип на членство

Од досегашното искуство, најчесто, членовите кои имаат индивидуални сметки сами си уплаќаат средства, а во мал број случаи има членови за кои придонес плаќаат уплаќач (од вкупно 11.018 членови кои имаат индивидуални сметки, само 559 членови или 5% имаат уплаќач). Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување овозможува членување и на лица кои не се државјани на РСМ. Во досегашното постоење на третиот столб постојат многу мал број членови кои се странски државјани (0,02% од вкупниот број членови).

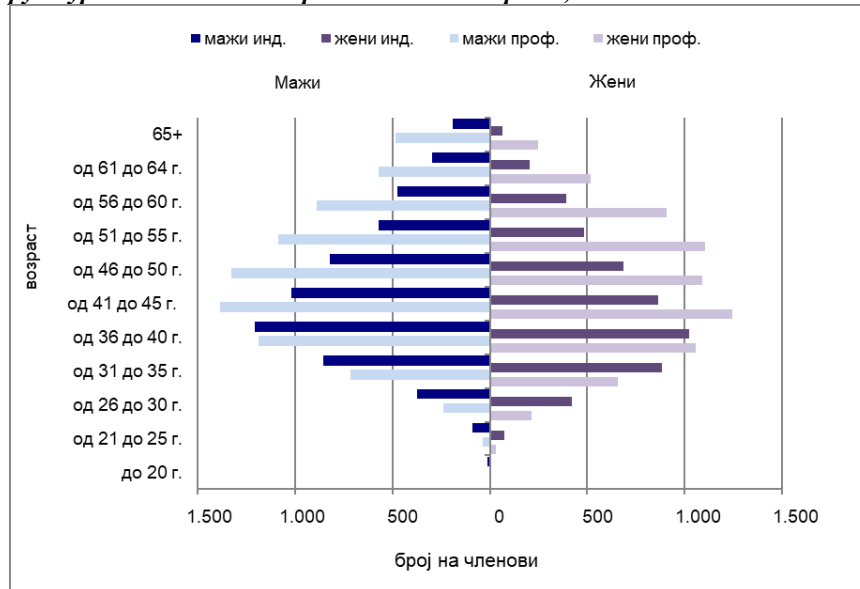
Во врска со учеството на членовите во професионалните пензиски шеми, во САВАд, 3.560 членови се учесници во 1.202 професионални пензиски шеми, а во КБПд, 11.438 членови се учесници во 2.893 професионални пензиски шеми. Постојат професионални пензиски шеми со по неколку десетици членови и професионални пензиски шеми само со по 1 до 2 члена. Од вкупниот број шеми, 14 професионални пензиски шеми имаат по над 100 членови, три шеми имаат по над 500 членови од кои едната има над 1.000 членови. Распределбата на членовите во професионалните пензиски шеми по фондови е дадена на *графикон 6.2.*, во кој поединечно се прикажани само шемите кои имаат повеќе од 100 члена, додека останатите шеми се вклучени во ставката „други“.

Графикон 6.2. Распределба на членови во трет столб во професионални пензиски шеми

Структурата на членовите во третиот столб, по возраст, пол и по тип на членство, е прикажана на *графикон 6.3.*

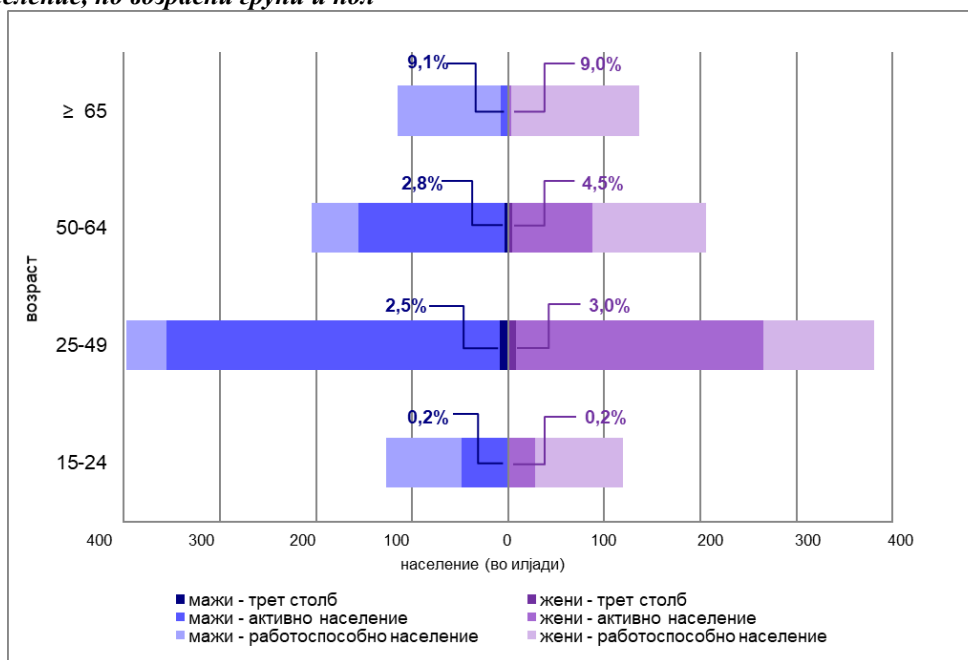
Графикон 6.3. Структура на членови во трет столб по возраст, пол и по тип на членство

Од овој графички приказ може да се забележи дека во третиот столб во споредба со вториот столб има повеќе повозрасни членови. Нешто повеќе од 60% од членовите со доброволна индивидуална сметка се на возраст до 45 години, додека нешто повеќе од 60% од членовите со професионална сметка се на возраст до 50 години. Членовите кои имаат професионална сметка се повозрасни во однос на членовите со индивидуална сметка. Просечната возраст на членовите со индивидуална сметка е 44 години за мажи и 43 години за жени, а на членовите со професионална сметка е 48 години за мажи и 47 години за жени, додека просечната возраст на сите членови вкупно, е 46 години.

Учеството на вкупниот број на членови на третиот столб во вкупното работоспособно население и во вкупното активно население е скромно. Со состојба на крајот од 2020-тата година, само околу 1,5% од вкупното работоспособно население во РСМ се членови на третиот столб, односно околу 2,7% од вкупното активно население во РСМ се членови на третиот столб. Структурата на членовите во третиот столб, во вкупното работоспособно население и активно население во РСМ, по возрасни групи и по пол, со состојба на 31.12.2020 година, е прикажана на *графикон 6.4*.

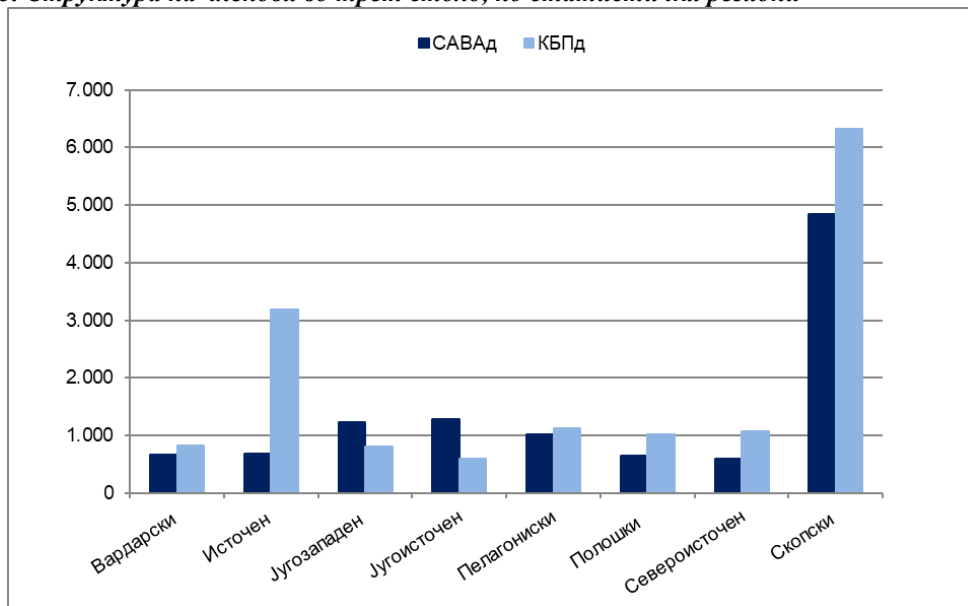
Графикон 6.4. Структура на членови во третиот столб во вкупното работоспособно население и активно население, по возрасни групи и пол

Од овој графички приказ може да се забележи дека по возрасни групи најголемо учество во доброволно капитално финансирано пензиско осигурување има кај активното население на возраст над 65 години (околу 9% и мажи и жени) е вклучено во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување. Овој резултат покажува дека постои значаен потенцијал за развој на третиот столб.

Структурата на членовите во доброволните пензиски фондови по статистички региони²² во РСМ е дадена на *графикон 6.5*.

Графикон 6.5. Структура на членови во трет столб, по статистички региони

Најмногу членови во двата доброволни пензиски фондови има од Скопскиот регион, 6.327 членови во КБПд и 4.842 членови во САВАД. Најмалку членови во САВАД има од Североисточниот регион (598 членови), додека најмалку членови во КБПд има од Југоисточниот регион (591).

6.3. Премин на член од една на друга сметка во ист или во друг доброволен пензиски фонд

Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд, по сопствена желба, во секое време. Доколку членот е член на постојниот доброволен пензиски фонд пократко од 12 месеци, при преминот треба да плати надоместок за премин. Инаку, преминот е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот. Исто така, и при премин на учесник во професионална пензиска шема од еден кај друг осигурител, тој има право на пренос на средствата заштедени во професионалната шема на професионална сметка или на доброволна индивидуална сметка, доколку другиот осигурител нема организирано професионална пензиска шема или не го вклучи лицето во неа. Членот, кој е учесник во професионална пензиска шема, има право на пренос на средствата на доброволна индивидуална сметка, доколку не се вработи или не се зачлени во здружение на граѓани.

Во *табела 6.1.* се дадени податоци за број на членови кои преминале од еден во друг доброволен пензиски фонд и за износот на пренесените средства од еден во друг доброволен пензиски фонд, во текот на 2020-тата година. Во 2020-тата година, 17 члена преминаа од САВАД во КБПд, додека 14 члена преминаа од КБПд во САВАД (вкупно 0,12% од вкупниот број членови). При преминот, околу 4,8 милиони денари биле пренесени од САВАД во КБПд и околу 2,2 милиони денари биле пренесени од КБПд во САВАД. Исто така, во 2020-тата година, имаше и премини во рамките на ист пензиски фонд од една во друга професионална шема и од професионална на доброволна индивидуална сметка.

²²Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во РСМ и е усогласена со класификацијата на ЕУ.

Табела 6.1. Премии на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд

2020	Членови кои преминале ОД доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД доброволен пензиски фонд	Членови кои преминале ВО доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО доброволен пензиски фонд
САВАд	17	4.823.019	14	2.175.824
КБПд	14	2.175.824	17	4.823.019

6.4. Придонеси во доброволните пензиски фондови

Уплатата на доброволен придонес може да се врши само за лице кое ги исполнува условите за членство во доброволен пензиски фонд, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има доброволна индивидуална сметка, може да ја врши членот и/или уплаќачот. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член кој има професионална сметка, може да ја врши само осигурителот. Уплатите се вршат од трансакциската сметка на членот и/или уплаќачот или осигурителот. Доброволниот придонес се уплаќа на посебна парична сметка на доброволниот фонд, која се води кај чуварот на имот и се распоредува на доброволна индивидуална сметка, или на професионална сметка на членот, во зависност од начинот на зачленување и по исполнување на условите за членство.

Членот, уплаќачот и осигурителот, имаат право слободно да ги одредуваат висината на уплатениот износ на доброволен придонес и динамиката на уплатата, а промената на висината на уплатата, или прекилот на уплатата, не влијаат на правото на членство во фондот, односно не значат прекин на членството. Износите на доброволните придонеси ги определува осигурителот, за сите учесници во професионалната пензиска шема, која тој ја организира и ја финансира и ги определува како процент од платата на членот, кој е вклучен во професионалната пензиска шема.

Во текот на 2020-тата година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 317 милиони денари, или по месеци, како што е прикажано во *табела 6.2*.

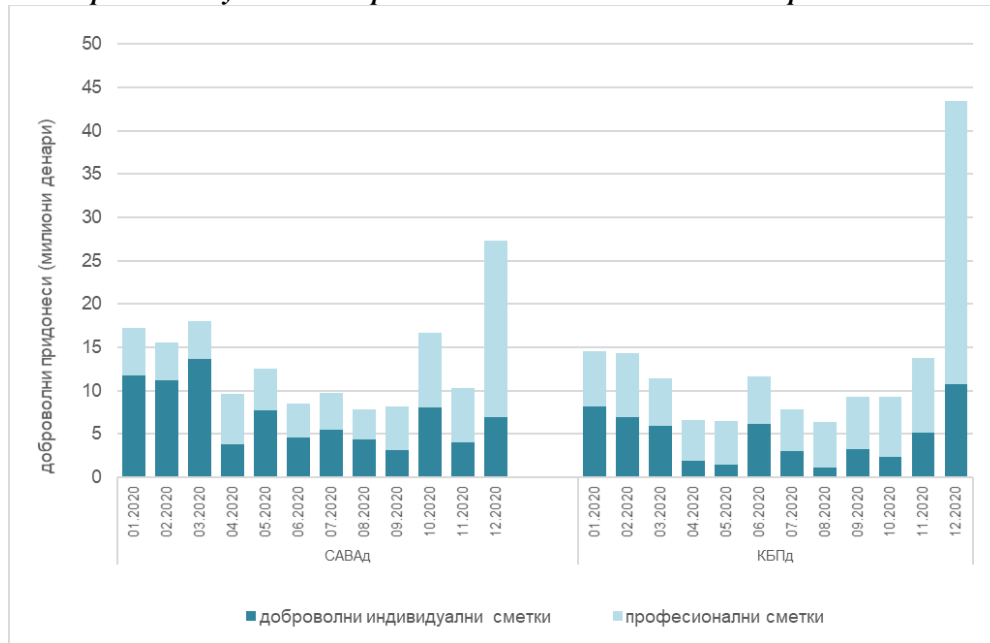
Табела 6.2. Придонеси во трет столб по месеци и фондови

(во милиони денари)

	Вкупно 2019	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2020
САВАд	169,68	17,24	15,59	18,05	9,63	12,52	8,57	9,70	7,89	8,16	16,70	10,33	27,31	161,68
КБПд	134,14	14,52	14,30	11,41	6,66	6,47	11,60	7,90	6,45	9,26	9,28	13,77	43,45	155,07
Вкупно	303,83	31,76	29,89	29,46	16,28	18,98	20,17	17,60	14,34	17,42	25,98	24,10	70,76	316,76

Во 2020 година вкупно уплатените доброволни придонеси во трет столб бележат зголемување од 4% во однос на 2019 година. При тоа во однос на претходната година, износот на вкупно уплатени доброволни придонеси во САВАд се намалил за околу 5%, додека КБПд бележи зголемен износ на вкупно уплатени доброволни придонеси за околу 16%. Во 2019-тата година, во САВАд, е уплатен поголем износ на доброволни придонеси во однос на КБПд. Во 2020 година учеството на доброволни придонеси во двата доброволни пензиски фондови, што се уплатени на професионални сметки изнесува 55%, додека учеството на доброволни придонеси уплатени на доброволни индивидуални сметки изнесува 45%. Постои значајна разлика на оваа распределба во однос на фондови, односно кај САВАд оваа распределба е скоро еднаква, додека кај КБПд 64% од вкупните доброволни придонеси се уплатени на професионални сметки. Распределбата на уплатите по тип на сметка на која се уплатени и по фонд, на месечно ниво, е дадена на *графикон 6.6*.

Графикон 6.6. Распределба на уплати во трет столб по тип на сметка и по фонд

6.5. Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

И во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, како во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Сепак, за разлика од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во доброволното има полиберални услови во врска со инвестирањето.

Покрај инструментите кои се дозволени кај задолжителните пензиски фондови, кај доброволните пензиски фондови, за инвестициите во странство, дозволено е и инвестирање во должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, од Европската инвестициска банка и од Светската банка, како и должнички хартии од вредност, издадени од единиците на локалната самоуправа. Бидејќи е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции и кај доброволните пензиски фондови, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и во одредена економска група и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови инструменти. Со цел спречување во инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на доброволни пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќе форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност. Максималните инвестициски ограничувања се прикажани во табела 6.3.

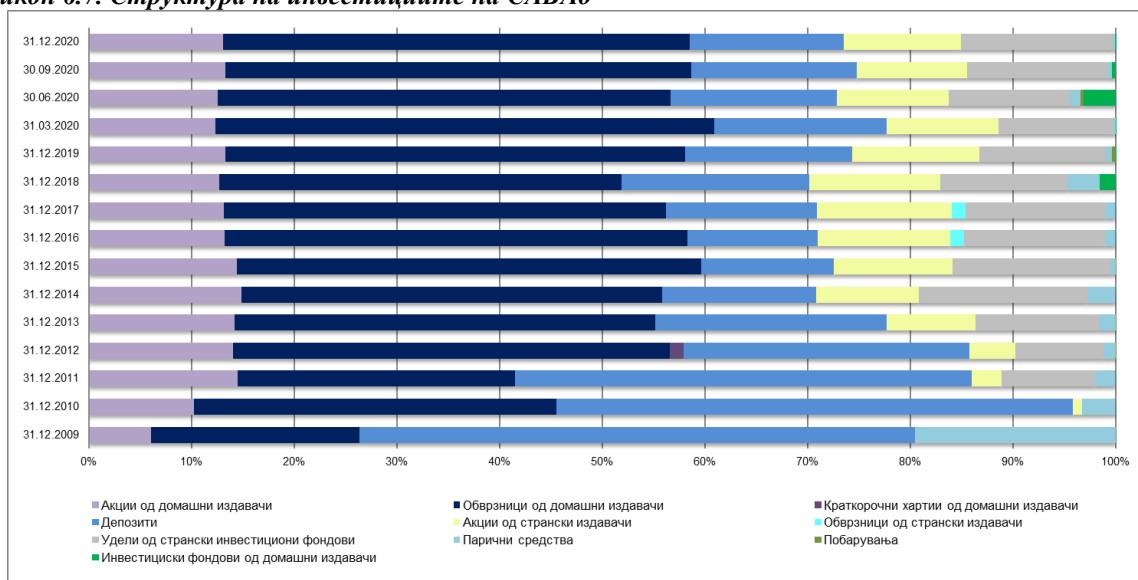
Табела 6.3. Максимални инвестициски ограничувања

Инвестиции во странство (ЕУ, ОЕЦД)	50%
-обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на странските држави и должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, Европската инвестициска банка и од Светска банка	50%
-должнички хартии од вредност издадени од единиците на локалната самоуправа, недржавни странски компании или банки, акции издадени од странски компании или банки и документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РСМ на домашен пазар или НБРСМ	80%

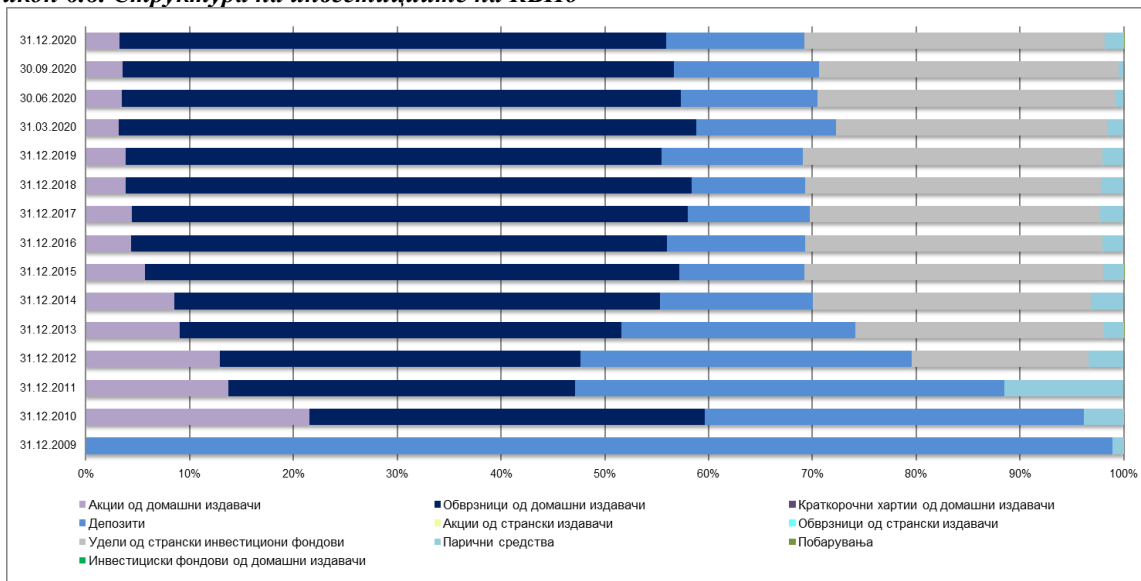
Банкарски депозити, сертификати за депозит, комерцијални записи, обврзници и хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од домашни банки	60%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
-обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на македонски инвестициски фондови	5%

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работа на доброволните пензиски фондови, е прикажана на *графикон 6.7.* и на *графикон 6.8.*

Графикон 6.7. Структура на инвестициите на САВАд

Графикон 6.8. Структура на инвестициите на КБПд

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2020 година, не се разликува многу во споредба со структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2019 година и таа е прикажана на *графикон 6.9.* Во 2020

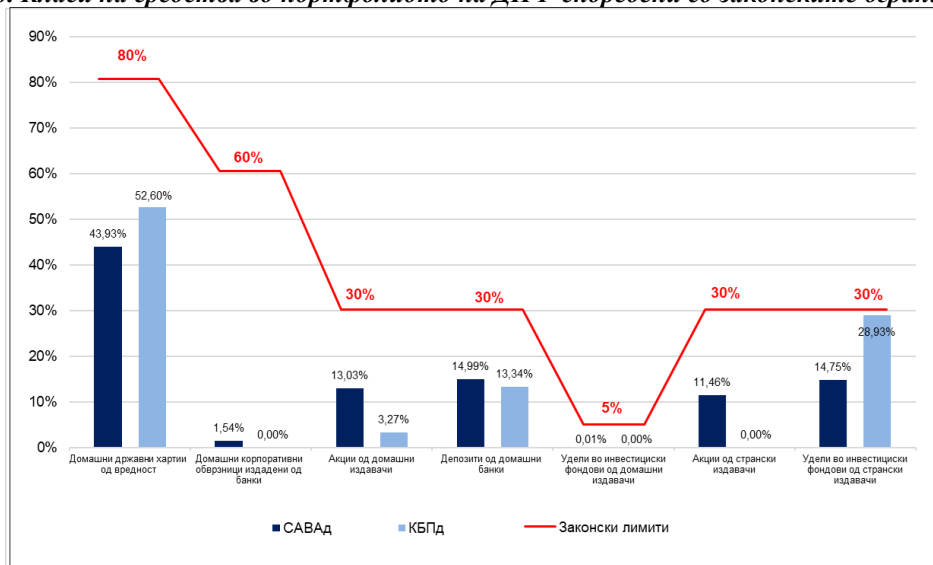
година, учеството на обврзници од домашните издавачи, кои вклучуваат домашни државни обврзници (43,93%) и корпоративна обврзница (перпетуална обврзница издадена од банка – 1,54%), во однос на претходната година, бележи мало зголемување и изнесува 49,06%. Учеството на депозити во домашни банки останува скоро на исто ниво, во однос на претходната година и изнесува 14,16%. Исто така и учеството на акции од домашни издавачи останува скоро на исто ниво, во однос на претходната година и изнесува 8,11%. Многу мал дел од инвестициите на доброволните пензиски фондови припаѓаат на инвестиции во удели од домашни инвестициски фондови (0,01%). Учеството на инвестиции во странство изнесува 27,58% (21,90% во удели на инвестициски фондови и 5,68% во акции). Останатиот дел од средствата на доброволните пензиски фондови го сочинуваат парични средства 1,06% и побарувања 0,02%.

Графикон 6.9. Структура на инвестициите во трет столб со состојба на 31.12.2020

Во текот на 2020 година и двата доброволни пензиски фонда ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања. На *графикон 6.10.* е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај САВАд и КБПд и законските ограничувања со состојбата на 31.12.2020 година.

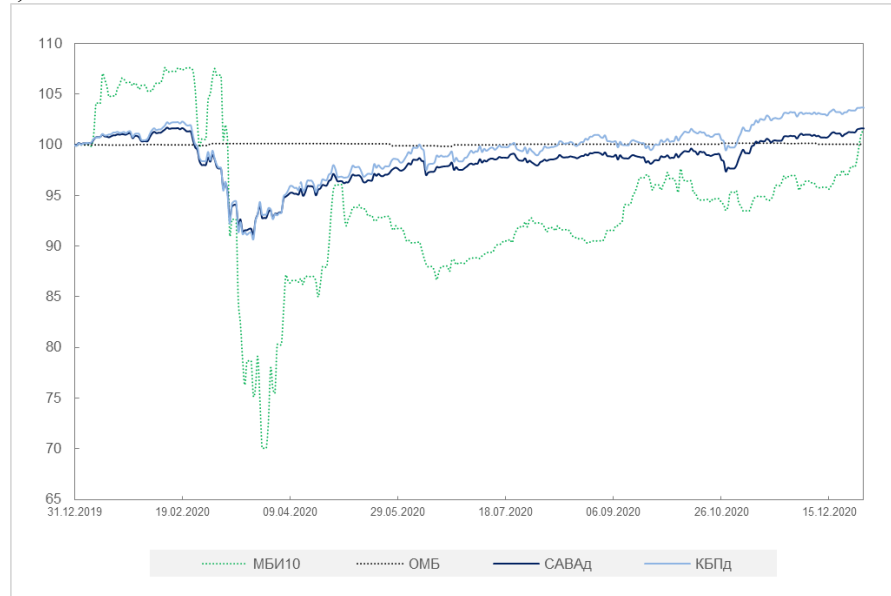
Графикон 6.10. Класи на средства во портфолиото на ДПФ споредени со законските ограничувања

Доброволните пензиски фондови имаат поголема изложеност на средствата во акции од домашни издавачи (8,11%) во споредба со задолжителните пензиски фондови. При тоа, изложеноста на акции во домашни издавачи е поголема кај САВАд (13,03%) во однос на КБПд (3,27%).

Споредбено, движењето²³ на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредноста на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови, во текот на 2020 година, е прикажано на *графикон 6.11*. Вредноста на сметководствената единица на САВАд забележа пораст од 1,60%, а вредноста на сметководствената единица на КБПд пораст од 3,68%. МБИ10, во текот на 2020 година во однос на 2019 година, забележа пораст од околу 1,20%²⁴. ОМБ, во текот на 2020 година, забележа пораст од 0,08%²³.

Графикон 6.11. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и вредноста на сметководствената единица на ДПФ, 2020 година

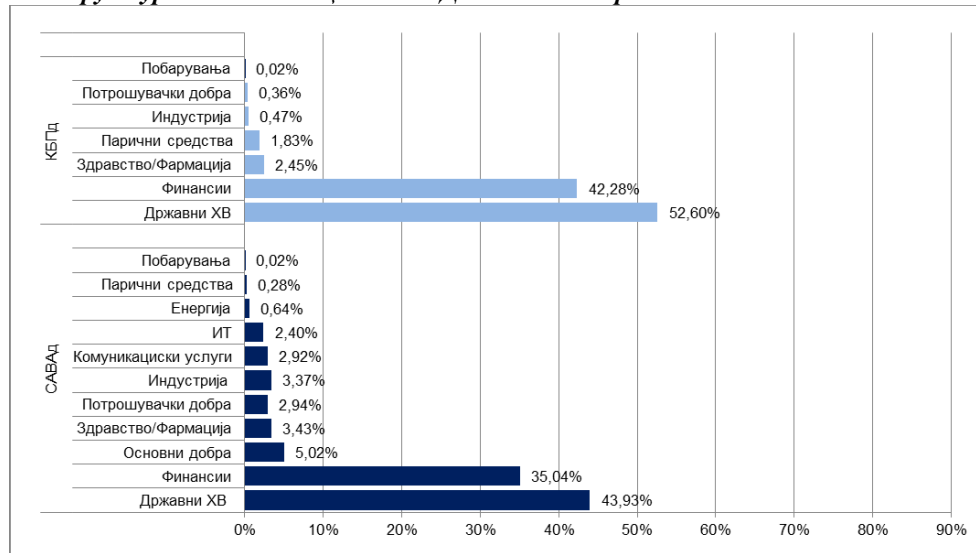

И кај доброволните пензиски фондови, најголем дел од средствата во 2020 година беа вложени во домашните државни хартии од вредност (43,93,46% кај САВАд и 52,60% кај КБПд). Веднаш потоа следуваат вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор (35,04% кај САВАд и 42,28% кај КБПд). Во рамките на овој сектор, кај САВАд најголемо е учеството на домашните банкарски депозити (42,8%) и уделите во странски и домашни инвестициски фондови (42,1%) и помало е учеството на финансиските услуги (5,3%), обврзници издадени од домашни банки (4,4%) и на акциите во домашни и странски банки (5,4%). Кај КБПд во рамките на финансискиот сектор преовладува учеството на странски инвестициски фондови (68,4%), а останатиот дел припаѓа на домашни банкарски депозити (31,6%). Покрај во горенаведените сектори, доброволните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: основни добра, фармација, потрошувачки добра, индустрија, информатичка технологија, комуникациски услуги и енергија, но со многу помало учество (од 0,36% до 5,02%). Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, по сектори, е прикажана на *графикон 6.12*.

²³ Движењата се прикажани преку промената на индексите/единиците во однос на почетен индекс еднаков на 100, на 31.12.2019 година

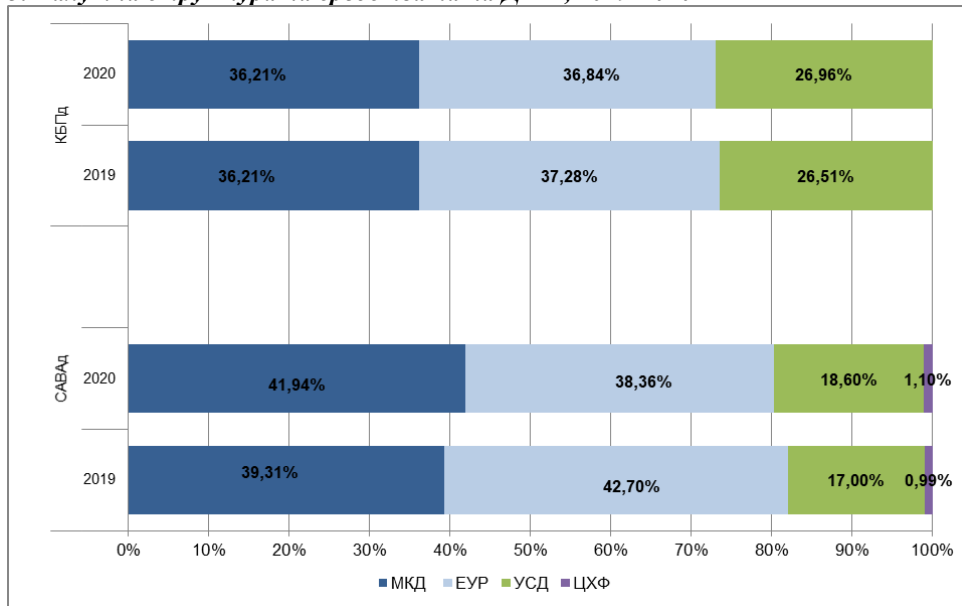
²⁴ Извор: Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2020.

Графикон 6.12. Структура на инвестициите на ДПФ по сектори

Во однос на валутната структура на средствата на доброволните пензиски фондови, прикажана на *графикон 6.13.*, можеме да забележиме дека најголем дел од средствата на САВАд се инвестирани во инструменти во домашна валута (41,94%), додека пак учеството во инструменти во евра изнесува 38,36%. Во 2020 година во однос на минатата година, кај САВАд се забележува зголемување на учеството во инструменти во денари и намалување на учеството во инструменти во евра. Кај КБПд најголем дел од средствата се инвестирани во инструменти во евра (36,84%), додека пак учеството во инструменти во домашна валута изнесува 36,21%. Во 2020 година во однос на минатата година, кај КБПд учеството во инструменти во евра и денари е на приближно исто ниво. Учеството на инвестициите во американски долари (18,60% кај САВАд и 26,96% кај КБПд) останува на приближно исто ниво во споредба со претходната година. Валутната структура кај САВАд вклучува и мал дел на инструменти кои се инвестирани во швајцарски франци 1,10%.

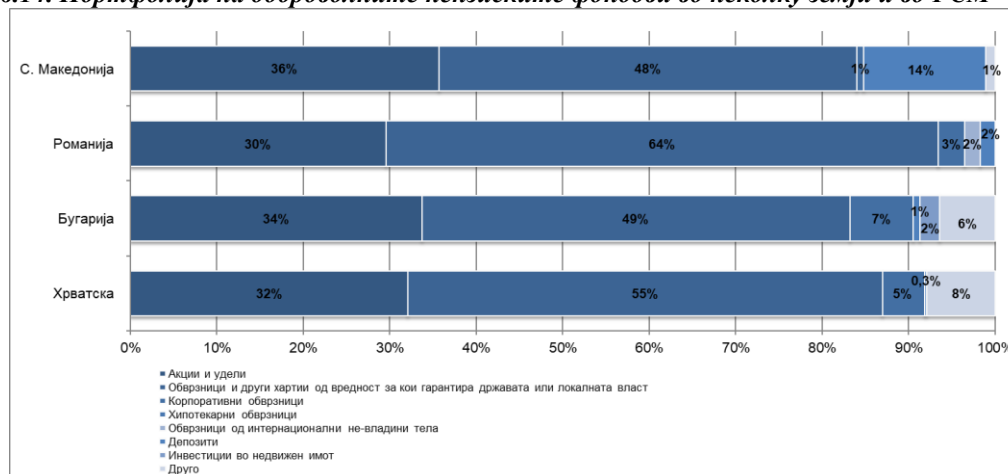
Графикон 6.13. Валутна структура на средствата на ДПФ, 2019-2020

Доколку се направи споредба со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и разлики во инвестициските портфолија на доброволните пензиски фондови. На *графиконот 6.14.* е дадена споредба на вложувањата, со состојба на 31.12.2020 година, на доброволните пензиски фондови во РСМ, со вложувањата на

доброволните пензиски фондови во некои од земјите од регионот кои имаат имплементирано доброволно капитално финансирано пензиско осигурување²⁵.

Графикон 6.14. Портфолија на доброволните пензиските фондови во неколку земји и во РСМ

Доколку портфолијата на доброволните пензиски фондови се разгледаат по инструменти, може да се забележи дека пензиските фондови во речиси сите земји имаат најголема изложеност во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт (во Романија 64%, Хрватска 55%, во Бугарија 49%, а со најмал процент во Северна Македонија 48%). Изложеноста во банкарски депозити е најголема во Северна Македонија и изнесува 14%. За разлика од Северна Македонија, во останатите земји изложеноста на депозити е значително помала: Романија (2%), Бугарија (1%) и Хрватска (0,3%). Во однос на вложувањата во акции и удели, најголем процент од средствата во акции и удели се вложени кај пензиските фондови во Северна Македонија (36%), потоа во Бугарија (34%), Хрватска (32%) и во Романија (30%). Пензиските фондови вложувале и во корпоративни обврзници и тоа 7% кај пензиските фондови во Бугарија, 5% во Хрватска и 3% во Романија. Во споредба со пензиските фондови во другите земји учеството на инвестициите во корпоративни обврзници кај пензиските фондови во Северна Македонија е значително помало, 1%. Само во Бугарија пензиските фондови вложувале во недвижен имот (2%), а во другите земји, најчесто, овој инструмент и не е дозволен. Во однос на инвестирањето во странство²⁶, пензиските фондови во Северна Македонија имаат најголема изложеност во странски инвестиции со 28%, потоа следуваат пензиските фондови во Хрватска 19% и Романија со 12%.

6.6. Нето-средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

Начинот на пресметка на нето-средствата, на сметководствената единица и на приносот на доброволните пензиски фондови, е ист како и за задолжителните пензиски фондови.

Промените на средствата на доброволните пензиски фондови, од почетокот до крајот на годината, се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради поврат на персонален данок,
- прилив поради премин од другиот доброволен пензиски фонд (за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот доброволен пензиски фонд (лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),

²⁵ Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

²⁶ Податокот за инвестиции во странство за Бугарија со состојба 31.12.2020 година не е достапен во преземените податоци.

- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради исплата на пензиски надоместоци (еднократни и повеќекратни исплати),
- не(реализирани) добивки/загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата на крајот на годината (што е прикажано во табела 6.4.).

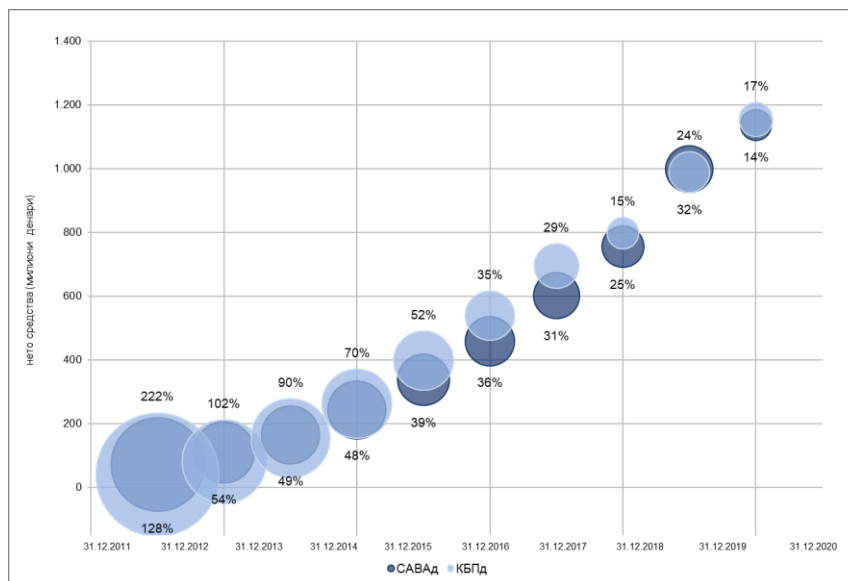
Табела 6.4. Промени на средствата на доброволните пензиски фондови (во милиони денари)

	САВАд	КБПд
Нето-средства на 31.12.2019 г.	998,78	990,04
Придонеси	161,68	155,07
Надоместоци од придонеси	4,16	4,22
Придонеси намалени за надоместоци од придонеси	157,52	150,85
Уплата на индивидуална сметка од поврат на персонален данок	0,17	0,12
Надоместоци од средства	12,47	9,32
Расходи за посреднички провизии	0,19	0,03
Пренос од другиот фонд	2,18	4,82
Пренос во другиот фонд	4,82	2,18
Исплата на наследство	3,28	0,27
Исплата на пензиски надоместок– еднократна исплата/повеќекратна исплата	31,64	28,90
Бруто-добивка од инвестиции	31,38	49,36
Нето-добивка од инвестиции	18,72	40,02
Нето-средства на 31.12.2020 г.	1.137,61	1.154,52

Вкупните нето средства во доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2020 година, изнесуваа околу 2,29 милијадри денари или околу 37 милиони евра, што претставува околу 0,35% од БДП.²⁷

На графикон 6.15. се прикажани вредностите на нето-средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата доброволни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2011 година во однос на 2010 година. Во 2020 година во однос на 2019 година се забележува забавување на растот на нето средствата и на САВАд и на КБПд.

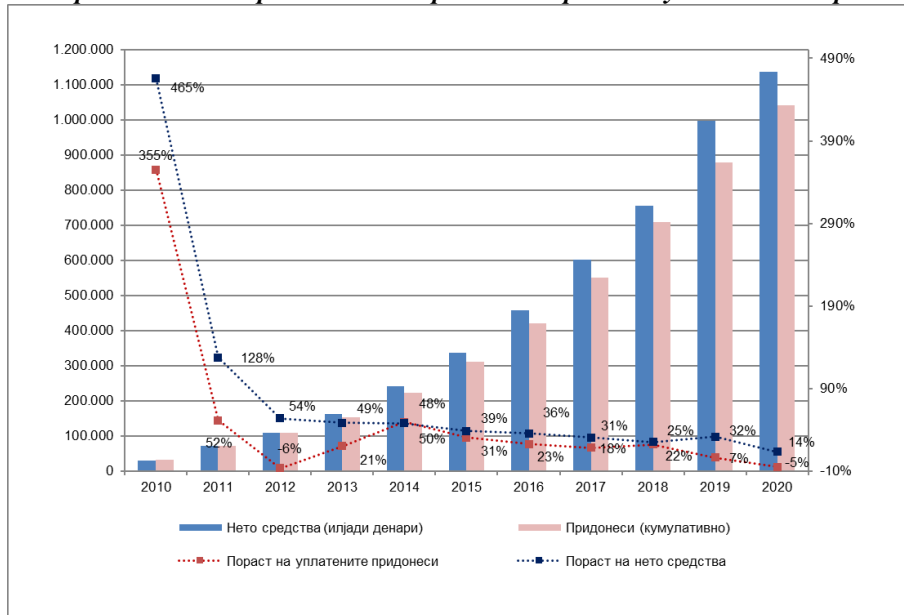
Графикон 6.15. Пораст на нето-средствата на САВАд и КБПд во проценти во однос на претходната година

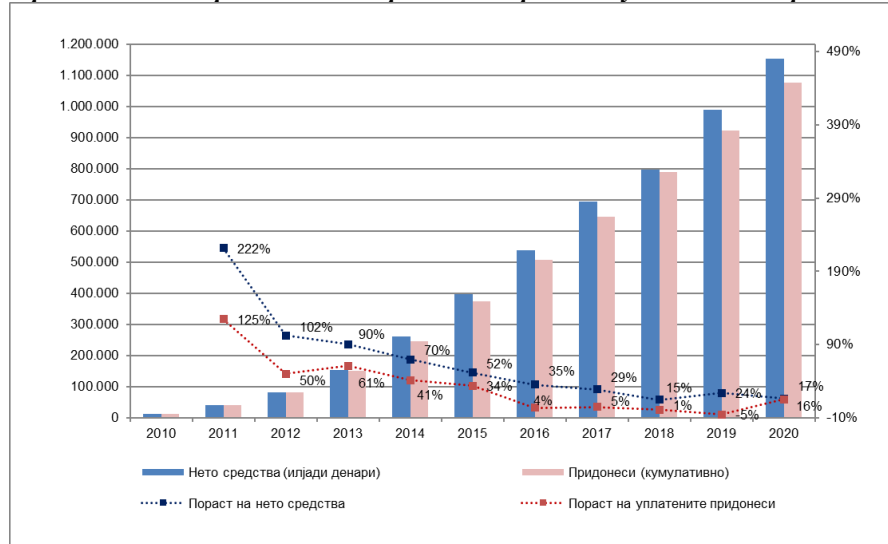
²⁷Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение - бруто-домашен производ, за 2020 година

Движењето на вредноста на нето-средствата и кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата во САВАД и КБПД, се прикажани на *графикон 6.16.* и на *графикон 6.17.* Растот на нето средствата на доброволните пензиски фондови е имплициран од растот на уплатените придонеси и од инвестициските резултати. Учеството на кумулативните придонеси во вкупните нето средства во текот на првите години, е значително големо, а потоа бележи намалување.

Графикон 6.16. Пораст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во САВАД

Графикон 6.17. Пораст на нето-средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во КБПД

Кај САВАД, во почетниот период (2009 – 2011 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2012 година, во споредба со 2011 година, порастот на нето-средствата изнесува 54%, додека кај уплатените придонеси се забележува пад од 6%. Во следните шест години, порастот на нето-средствата на САВАД постепено се намалува од 49% до 25% во 2018-тата година во споредба со 2017-тата. Во 2019 година се забележува пораст од 32%. Во 2020 година растот на нето средствата на САВАД повторно се забавува и изнесува 14%. Додека, пак, кај уплатените придонеси во 2014-тата година, се забележува поголем пораст, во износ од 50%, и во следните години, порастот на уплатените придонеси постепено се намалува до 2017 година. Во 2018-тата година, во споредба со 2017-тата година порастот на уплатените придонеси повторно се

зголемил и изнесува 22%, додека пак во 2019 година порастот е намален и изнесува 7%. Во 2020 година се забележува намалување на уплатените придонеси за 5% во однос 2019 година.

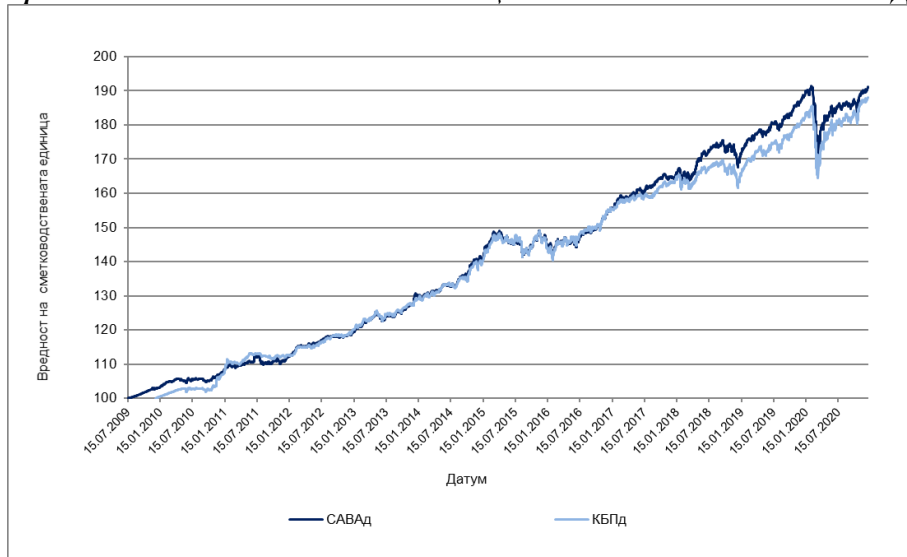
Исто така и кај КБПд, во почетниот период (2010 – 2012 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2013 година, во споредба со 2012 година, порастот на нето-средствата изнесуваше 90%, додека порастот на уплатени придонеси изнесуваше околу 61%. Во наредните години, порастот на нето-средствата и на уплатените придонеси на КБПд почнуваат постепено да опаѓаат. Во 2018-тата година, во споредба со 2017-тата година, кај КБПд, нето-средствата пораснале за 15%, а уплатените придонеси за 1%. Во 2019-тата година, во споредба со 2018-тата година, кај КБПд, порастот на нето-средствата се зголемил и изнесува 25%, но износот на уплатените придонеси бележи пад за 5%. Во 2020 година повторно се забележува намален раст на нето средствата, односно нето средствата пораснале за 17% во однос на 2019 година. Износот на уплатените придонеси во 2020 година во однос на 2019 година се зголемил за 16%.

Движењето на вредноста на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работата на доброволните пензиски фондови, до 31.12.2020 година, е дадено во *табела 6.5.*, на *графикон 6.18.* и на *графикон 6.19.* Забележлив е растечкиот тренд на сметководствените единици. Во 2020 година сметководствените единици на двата доброволни пензиски фондови забележа поголеми осцилации од вообичаените предизвикани од неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона. Сепак, во текот на 2020-тата година, сметководствената единица и на двата доброволни пензиски фонда има сличен тренд и иако забавен бележи раство однос на претходната година (1,60% на САВАд и 3,68% на КБПд).

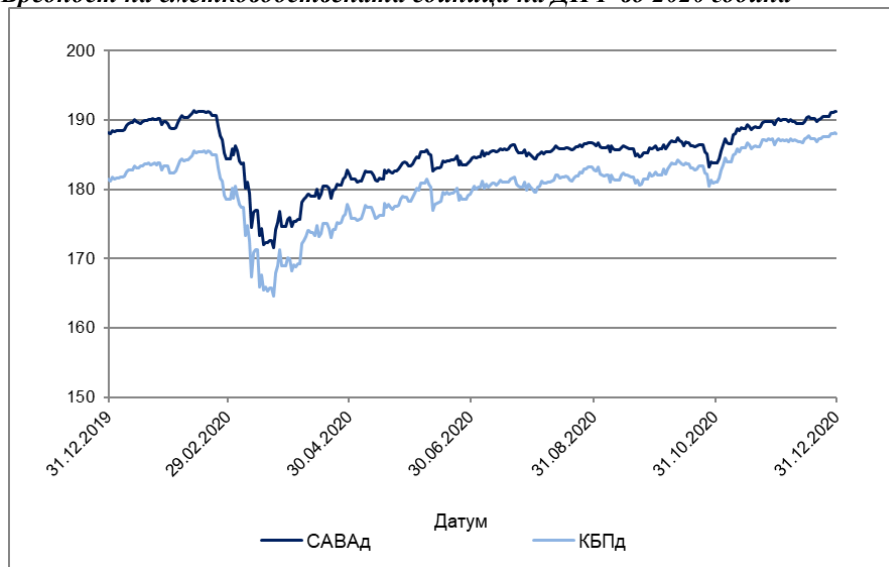
Табела 6.5. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на ДПФ

Датум	Вредност на сметководствената единица	
	САВАд	КБПд
15.09.2009	100,000000	0,000000
21.12.2009	102,815757	100,000000
31.12.2009	103,061825	100,204385
31.12.2010	107,592926	106,891617
31.12.2011	111,854726	112,639593
31.12.2012	118,742851	119,129537
31.12.2013	130,511147	129,015451
31.12.2014	140,946772	139,908803
31.12.2015	147,535595	146,709341
31.12.2016	154,578083	154,465341
31.12.2017	164,155073	162,989756
31.12.2018	169,649887	163,696595
31.12.2019	188,197689	181,404697
31.03.2020	175,991205	169,941204
30.06.2020	184,139839	179,223252
30.09.2020	185,949598	182,091176
31.12.2020	191,209810	188,085163

Графикон 6.18. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на ДПФ

Графикон 6.19. Вредност на сметководствената единица на ДПФ во 2020 година

Приносот на доброволните пензиски фондови по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 6.6.

Табела 6.6. Принос на ДПФ

Период ²⁸	САВАд		КБПд	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
31.12.2009-31.12.2010	4,40%		6,67%	
31.12.2009-31.12.2011	4,18%		6,02%	
31.12.2009-31.12.2012	4,83%		5,93%	
31.12.2009-31.12.2013	6,08%	3,00%	6,52%	3,42%
31.12.2009-31.12.2014	6,46%	4,09%	6,90%	4,52%
31.12.2009-31.12.2015	6,16%	4,25%	6,56%	4,64%
31.12.2009-31.12.2016	5,96%	4,36%	6,37%	4,77%

²⁸До донесување на измените на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, од јануари 2013 година, приносот на доброволен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

31.12.2010-31.12.2017	6,22%	4,72%	6,21%	4,71%
31.12.2011-31.12.2018	6,13%	4,91%	5,48%	4,27%
31.12.2012-31.12.2019	6,80%	6,22%	6,19%	5,62%
31.03.2013 – 31.03.2020	5,30%	4,75%	4,76%	4,21%
30.06.2013 - 30.06.2020	5,91%	5,37%	5,47%	4,93%
30.09.2013 - 30.09.2020	5,82%	5,18%	5,47%	4,83%
31.12.2013 - 31.12.2020	5,60%	4,90%	5,53%	4,82%
Почеток– 31.12.2020	5,82%	4,27%	5,89%	4,31%

* Почетокот е 15.7.2009 г. за САВАД и 21.12.2009 г. за КБПД.

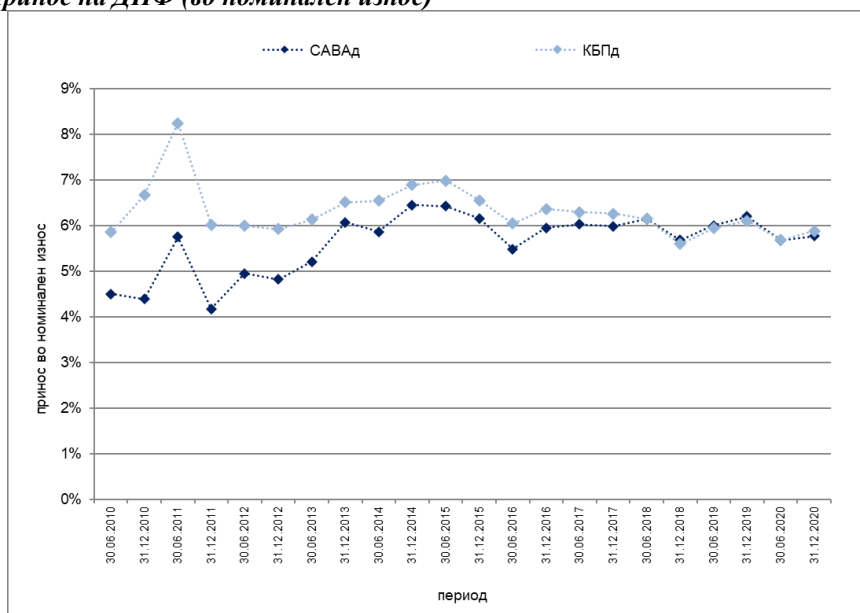
Приносот на доброволната индивидуална и/или на професионалната сметка е променлив и зависи од приносот на доброволниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и во целокупната економија.

Приносот на доброволните пензиски фондови се пресметува на ист начин и по иста формула како и приносот на задолжителните пензиски фондови.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, добро е да се пресмета и приносот на доброволните пензиски фондови од почетокот на нивното постоење, сведен на годишно ниво, кој за САВАД изнесува 5,82% во номинален износ односно 4,27% во реален износ, а за КБПД 5,89% во номинален износ односно 4,31% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, по периоди, може да се види на *графикон 6.20.*, каде што се прикажани приносите по периоди, од 31.12.2009 до 31.12.2020 година, по фондови. На почетокот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот на првата половина од 2011 година, се забележуваат високи приноси и кај двата доброволни пензиски фонда, додека на крајот на 2011 година, имаше опаѓање на приносите. Потоа, во наредните години следи постепен раст на приносот до средината на 2015 година, по што се забележува опаѓање на приносот, до средината на 2016-тата година, и потоа повторно се забележува пораст на приносот, заклучно со крајот на 2016-тата година. Во 2019-тата година се забележува зголемување на приносот во однос на приносот на крајот од 2018-тата година. Во 2020 година се забележуваат помали приноси во однос на 2019 година кај САВАД и КБПД, најмногу заради неповолните состојби на финансиските пазари во услови на пандемија на вирусот Корона.

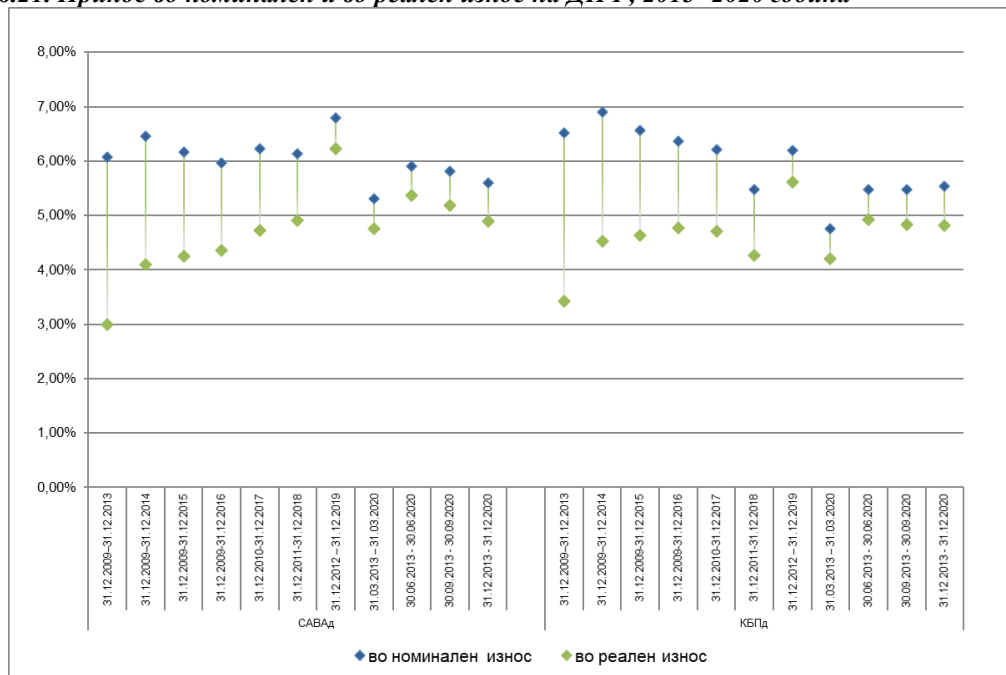
Графикон 6.20. Принос на ДПФ (во номинален износ)

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во период од 2013 до 2019 година (на годишно ниво) и во 2020 година (на квартално ниво), по соодветни законски дефинирани периоди, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос, по доброволен пензиски фонд, можат да се видат на *графикон 6.21*. Во 2020-тата година, приносот во номинален износ и приносот во реален износ бележат раст и кај САВАд (од 5,30% до 5,60% во номинален односно од 4,75% до 4,90% во реален износ) и кај КБПд (од 4,76% до 5,53% во номинален односно од 4,21% до 4,82% во реален износ). Но, економско-здравствената криза сепак влијаеше и на приносите пресметани за седумгодишен период во 2020 година. При тоа, најмал износ на принос и во номинален и во реален износ е забележан за периодот 31.03.2013 - 31.03.2020 година кај сите пензиски фондови кои постојат повеќе од седум години и истиот е помал во просек од 1,5 процентни поени во однос на приносот за периодот 31.12.2012 - 31.12.2019 година. Во следните квартали односно на крајот на 2020 година седумгодишниот принос кај пензиските фондови се забележуваат повисоки износи (кај САВАд во трите квартали се забележува благо намалување, кај КБПд во четвртиот квартал има мало зголемување во однос на третиот квартал) но сè уште не е на ниво на седумгодишниот принос постигнат на крајот на 2019 година. Во разгледуваниот период (2013-2020 година) промената на нивото на трошоците на живот во пресметковните периоди, сведена на годишно ниво, бележи намалување што влијае врз постепеното приближување на приносите во реален износ кон приносите во номинален износ.

Седумгодишниот принос на ниво на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување за период 31.12.2013 – 31.12.2020 година, пресметан преку промената на пондерираниот просек²⁹ на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, сведен на годишно ниво изнесува 5,56% во номинален односно 4,86% во реален износ.

Графикон 6.21. Принос во номинален и во реален износ на ДПФ, 2013- 2020 година

²⁹ Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови во однос на нето-средствата на задолжителните пензиски фондови.

6.7. Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на доброволниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење доброволни индивидуални и професионални сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот, друштвата, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Надоместокот од придонеси се наплаќа како процент од секој уплатен придонес во доброволен пензиски фонд, пред неговото претворање во сметководствени единици. Овој надоместок друштвото го наплатува во ист процент, од сите членови на доброволниот пензиски фонд, освен во случај на членови кои се учесници во професионална пензиска шема или во случај на повеќегодишно членство. Месечниот надоместок од средства претставува процент од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд, кој се пресметува на секој датум на проценка на средствата на доброволниот пензиски фонд (во согласност со важечката подзаконска регулатива, датум на проценка е секој ден) и се наплатува еднаш месечно. Надоместокот за премин се наплатува во случај на премин на член од еден доброволен пензиски фонд во друг доброволен пензиски фонд, под услов членот кој преминува да бил член во постојниот доброволен пензиски фонд помалку од една година.

Законот ги определува максималните износи, а слобода на друштвата е да ги определат износите на поодделните видови надоместоци во рамките на законскиот максимум.

Надоместоците кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови во РСМ, за 2020 година, се прикажани во табела 6.7.

Табела 6.7. Надоместоци кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови во 2020 година

Вид на надоместок	САВА	КБ Прво
Надоместок од придонес*	2,90% ³⁰	2,90% ³¹
Месечен надоместок од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд	0,100% ³²	0,075% ³³
Надоместок за премин		
Број на денови**	Износ на надоместок за премин	Износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 360	10 евра	10 евра
број на денови > 360	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* За членови кои се учесници во професионална пензиска шема, друштвото може да определи понизок износ на овој надоместок.

** Бројот на денови се определува врз основа на бројот на денови од датумот кога членот се стекнал со статус на член во постојниот доброволен пензиски фонд до датумот на потпишување на договорот за членство со идниот доброволен пензиски фонд.

Висината на надоместоците од придонеси, кои се наплатуваа од почетокот на работењето на третиот столб, заклучно со 2020-тата година, е прикажана во табела 6.8.

Табела 6.8. Висина на надоместоците од придонеси кои ги наплаќаа пензиските друштва во третиот столб

Пензиско друштво	Износ	Датум на примена
САВА	5,25%	Од почетокот на работа на фондот (15 јули 2009 г.)
	3,80%	Од 1 март 2011 г.
	2,90%	Од 1 јануари 2017 г.

³⁰ Од 1 јануари 2017 година (претходно беше 3,80%).

³¹ Од 1 јуни 2013 година (претходно беше 4,00%).

³² Од 1 март 2011 година (претходно беше 0,15%).

³³ Од 1 јануари 2011 година (претходно беше 0,15%).

КБ Прво	5,50%	Од почетокот на работа на фондот (21 декември 2009 г.)
	4,00%	Од 24 април 2010 г.
	2,90%	Од 1 јуни 2013 г.

Од почетокот на работењето на доброволните пензиски фондови, пензиските друштва на двапати го намалија надоместокот од придонеси. Надоместокот од средства од почетокот на работењето на третиот столб изнесуваше 0,15% месечно од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд. Исто така, во 2011-тата година, двете друштва го намалија и надоместокот од средства и истиот сега изнесува 0,100% кај САВА и 0,075% кај КБ Прво.

Наплатата на надоместоците (во илјади денари), од страна на друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови, во текот на 2020-тата година, по месеци и по вид надоместок, е дадена во *табела 6.9*.

Табела 6.9. Наплатени надоместоци од страна на друштвата во 2020 година (во илјади денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
САВА– вкупно	1.471	1.446	1.469	1.220	1.339	1.254	1.297	1.258	1.259	1.496	1.348	1.779	16.636
од придонеси	458	420	493	233	327	222	252	204	203	429	258	664	4.164
од средства	1.013	1.026	976	987	1.012	1.032	1.045	1.054	1.056	1.067	1.090	1.114	12.472
КБ Прво - вкупно	1.152	1.157	1.044	917	928	1.089	996	961	1.049	1.056	1.194	1.990	13.534
од придонеси	401	393	321	181	175	321	218	175	257	254	375	1.149	4.217
од средства	752	765	723	735	753	768	779	787	792	802	820	841	9.317

Трансакциските провизии, во врска со трансакциите за стекнување или за пренос на средствата на доброволниот пензиски фонд, се плаќаат од средствата на доброволниот пензиски фонд, а ги наплатуваат избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност, дома и во странство. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција.

Во текот на 2020 година, од САВАд биле наплатени вкупно 185 илјади денари трансакциски провизии, додека од КБПд биле наплатени вкупно 27 илјади денари трансакциски провизии.

6.8. Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензиски надоместок и начинот на исплата на пензискиот надоместок од третиот столб, се полиберални во однос на вториот столб, но сепак треба да се има предвид дека тие се заштеди за периодот по пензионирање. Имено, средствата можат да се повлечат најрано десет години пред возраста за стекнување право на старосна пензија, во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што во моментов би значело најрано на возраст од 54 години за мажи, односно 52 години за жени. Исто така, средствата можат да се повлечат во случај кога кај членот е утврдена општа неспособност за работа, од страна на Комисија за оцена на работната способност, при Фондот на ПИОСМ, без оглед на возраста. Во случај на смрт на член на доброволен пензиски фонд, средствата од сметката на членот стануваат дел од оставинската маса и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување.

Средствата од третиот столб се користат по избор на членот во следните видови пензиски надоместоци:

- еднократна или повеќекратна исплата на средства;
- пензиски ануитет што се исплаќа од друштво за осигурување овластено за таа цел;
- програмирани повлекувања што се исплаќаат од друштвото кое управува со доброволен пензиски фонд, или
- комбинација од горенаведените опции.

Обезбедувањето пензии и пензиски надоместоци, кои се исплатуваат од вториот и од третиот столб, е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

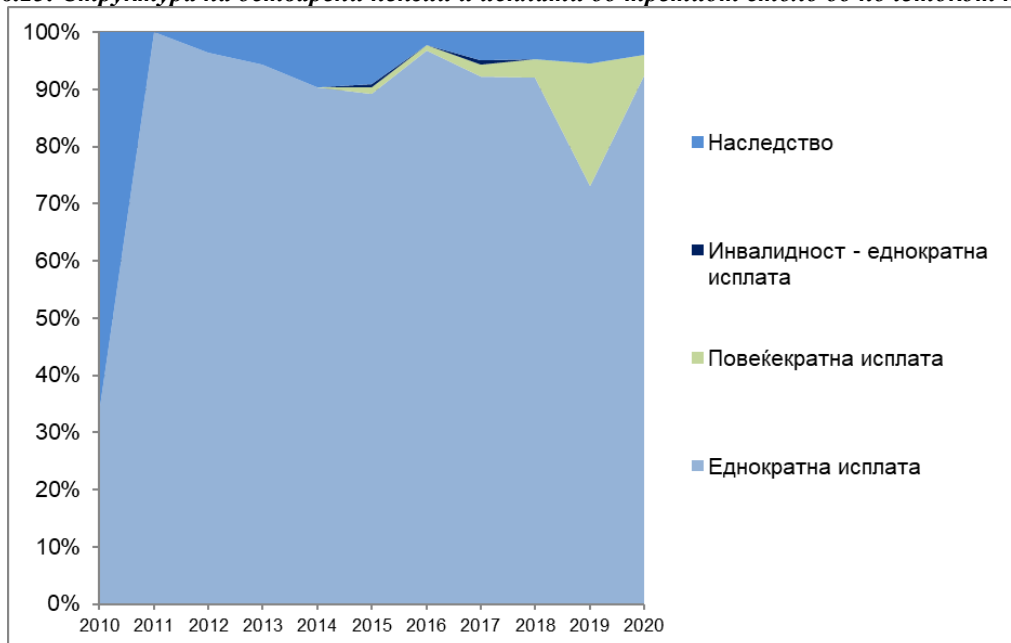
Во 2020 година беа остварени 282 пензиски надоместоци и исплати од третиот столб. Најголем дел од остварените пензиските надоместоци беа во случаи на исполнети критериуми на возраст и тоа најголем дел како еднократни исплати, а мал дел и како повеќекратни исплати. Мал дел од исплатите во трет столб беа во случај на смрт на член, со исплата на наследство. Детален преглед на остварените пензиски надоместоци и исплати за членови на трет столб, по доброволни пензиски фондови и вид на сметка, за 2020 година, се дадени во *табела 6.10*.

Табела 6.10. Остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од трет столб

Вид пензиски надоместок и исплата/ Доброволен пензиски фонд	САВАд		КБПд		Вкупно
	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	
Еднократна исплата	60	32	31	138	261
Повеќекратна исплата	2	2	0	6	10
Наследство	6	1	2	2	11
Вкупно	68	35	33	146	282

На *графикон 6.23* е прикажана структурата на остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од третиот столб од почетокот на работењето на третиот столб, по години, заклучно со 2020 година. Бројот на исплати е мал, бидејќи системот е сè уште млад и членовите се релативно млади лица. Најголем дел од исплатите се еднократни исплати во случај на исполнети критериуми на возраст, па потоа исплатите во случаите на смрт на член како исплата на наследство. Постојат и мал број еднократни исплати по основ инвалидност како и повеќекратни исплати по основ на исполнети критериуми на возраст.

Графикон 6.23. Структура на остварени пензии и исплати од третиот столб од почетокот на работа

7. Ефекти на глобалната криза предизвикана од пандемијата со вирусот Корона врз капитално финансираното пензиско осигурување во Република Северна Македонија

Пандемијата со вирусот Корона доминираше во секојдневието на 2020 година и во првата половина од 2021 година сè уште генерира неизвесно окружување. Наглото влошување на глобалната епидемиолошка ситуација предизвикано од ширењето на вирусот Корона проследено со воведување на мерки за зачувување на јавното здравје во вид на делумно или потполно ограничување на движење предизвика големи економски ефекти. Глобална здравствена и економска криза имаше изразено влијание на странските и домашните финансиски пазари а македонските пензиски фондови не останаа имуни на актуелните глобални текови.

Финансиските пазари на глобално ниво беа многу волатилни во 2020 година. Генерално, глобалните цени на акциите паднаа нагло во првиот квартал во 2020 година. MSCI индексите покажуваат дека цените на акциите паднаа од средината на февруари до крајот на март 2020 година во седумте земји со најголеми пензиски пазари (Австралија, Канада, Јапонија, Холандија, Швајцарија, Обединетото Кралство и САД). Светскиот MSCI индекс во втората половина на март 2020 година забележа пад од околу 30% во однос на крајот на 2019 година. Од тогаш, пазарите на акции ги повратија своите вредности, и до крајот на септември 2020 година светскиот MSCI индекс веќе беше на исто ниво како на крајот на 2019 година. Овие промени веројатно се поврзуваат во најголема мера со ефектите од мерките за спречување на ширењето на вирусот и политичките мерки за поддршка на економијата. На крајот на октомври 2020 година финансиските пазари особено во Европа повторно реагираа и цените на акциите забележаа поблаг пад. MSCI индексите на европските земји забележаа пад во просек од 8% во однос на најдобрите резултати во октомври 2020 година.

Графикон 7.1. Движења на MSCI индексите³⁴ на седумте најголеми пензиски пазари и светот, 2020-март 2021 година (основа 100 на крајот на 2019 година)

Неизбежно е влијанието на светските берзи врз цените на хартиите од вредност во кои се инвестирани средствата на пензиските фондови. На Графиконот 7.2 се дадени споредбени движења³⁵

³⁴ Извор: Рефинитив и сопствени пресметки

³⁵ Движењата се прикажани преку промената на индексите во однос на почетен индекс = 100, на 31.12.2019 година

на МБИ 10, ОМБ, Светскиот MSCI индекс и пондерираниот просек на сметководствената единица на задолжителните и доброволните пензиски фондови во 2020 година. Првично ефектот се гледа врз износите на сметководствената единица. Во овој период просечната вредност³⁶ на сметководствената единица забележа поголеми осцилации од вообичаените и во втората половина од март 2020 година го забележа најголемиот пад во однос на декември 2019 година и тоа во просек од околу 8% кај задолжителните пензиски фондови, односно во просек од 9% кај доброволните пензиски фондови. Овие ефекти се краткорочни, а пензиските фондови се долгорочни инвеститори, па нивните перформанси се оценуваат на долг рок. Веќе во текот на вториот и третиот квартал вредностите на сметководствените единици постепено растат и на крајот на септември 2020 година просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови веќе го надминаа износот од 31.12.2019 година. Просечната вредност пак на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови го надмина износот од 31.12.2019 година во првата третина во октомври 2020 година.

На крајот на октомври 2020 година повторно се забележа пад на просечната вредност на сметководствената единица во однос на месец септември 2020 година за 1% и кај задолжителни пензиски фондови и кај доброволните пензиски фондови. Но, веќе со 31.12.2020 година добрите инвестициски резултати на пензиските фондови ги надоместија резултатите од ваквите пазарни поместувања во надолна линија. Во текот на четвртиот квартал на 2020 година (31.12.2020 во однос на 30.09.2020) сметководствената единица забележа раст од 2,89% кај САВАз, 3,40% кај КБПз и 1,37% кај ТРИГЛАВз. Вкупно, на крајот на 2020 година сметководствените единици на САВАз (за 3,15%), КБПз (за 4,28%) и ТРИГЛАВ (за 0,09%) веќе ги надминаа износите на сметководствените единици од 31.12.2019 година. Во однос на доброволните пензиски фондови, и двата пензиски фонда ја надмина вредноста на единицата од 31.12.2019 (САВАд за 1,60% и КБПд за 3,68%). Просечната вредност на сметководствена единица забележа раст од 3,30% на задолжителните пензиски фондови, односно 2,61% на доброволните пензиски фондови.

Графикон 7.2. Движења на МБИ 10, ОМБ, Светскиот MSCI индекс и пондерираниот просек на сметководствените единици на ЗПФ и ДПФ, 2020 година (основа 100 на крајот на 2019 година)

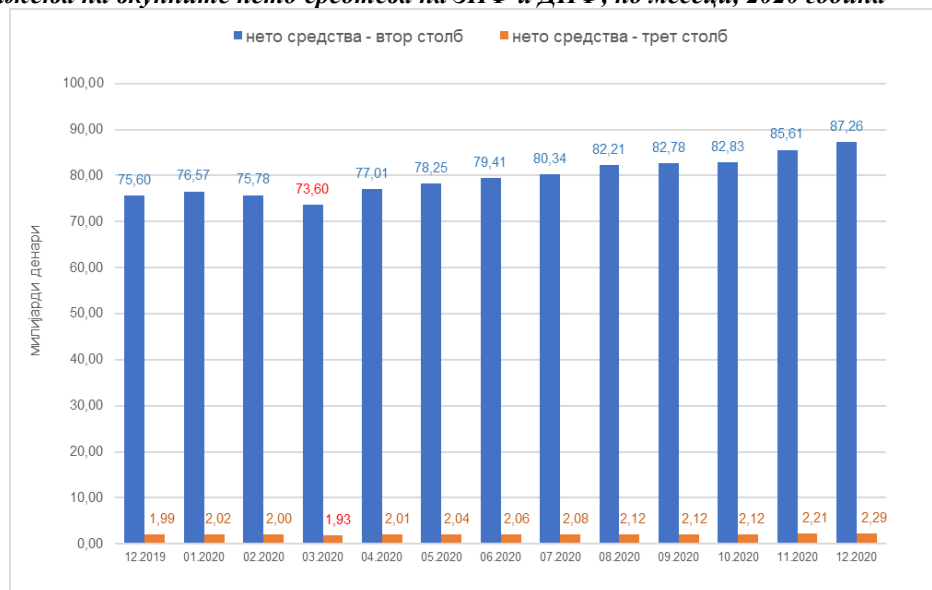
³⁶Просечната вредност на сметководствената единица е пресметана како пондериран просек во однос на нето средствата на пензиските фондови

Графикон 7.3. Движења на пондерираниот просек на сметководствените единици на ЗПФ и ДПФ, 2020 година

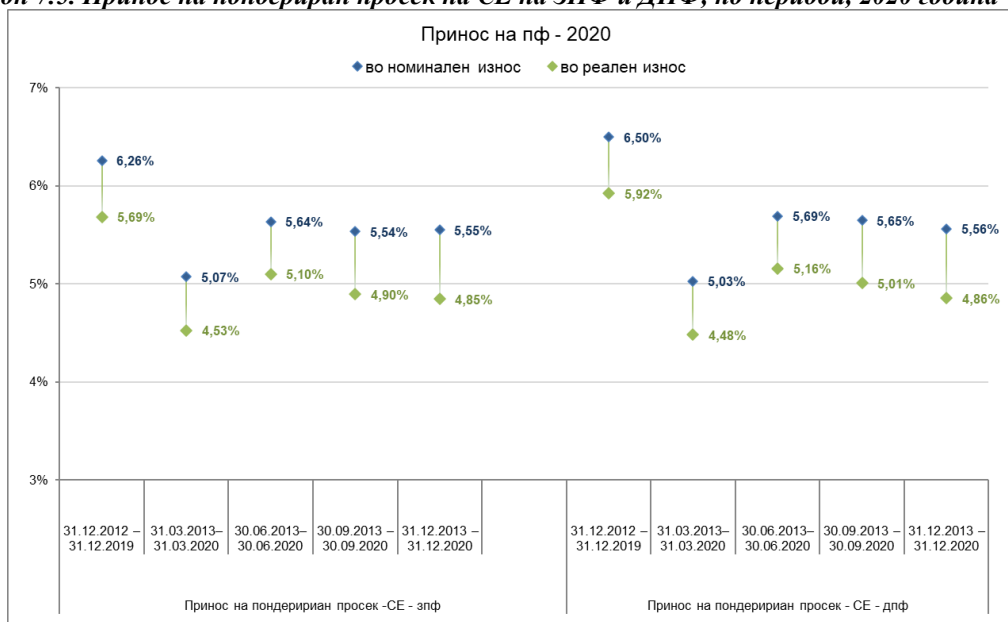
Негативните случувања на светските финансиски пазари во 2020 година имаа свое влијание што предизвика намалување и на вредноста на средствата на пензиските фондови. Во првиот квартал од 2020 година, односно во март 2020 во однос на декември 2019 година се забележува позначајно надолно отстапување од трендот на раст на нето средствата на пензиските фондови и тоа во просек од 2,64% на задолжителните и во просек од 3,08% на доброволните пензиски фондови. Во месец април веќе се забележува пораст на нето средствата и на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, а во следните месеци иако помал се задржува растот при што во октомври 2020 година е забележан најмал месечен раст. Со состојба декември 2020 година нето средствата на задолжителните пензиски фондови изнесуваат 87,26 милијарди што значи пораст од 15,42% во однос на декември 2019 година. Додека пак, со состојба декември 2020 година нето средствата на доброволните пензиски фондови изнесуваат 2,29 милијарди денари, што значи пораст од 15,25% во однос на декември 2019 година. За споредба, согласно прелиминарните податоци на ОЕЦД средствата на пензиските фондови во земјите членки на ОЕЦД, во 2020 година во однос на 2019 година, пораснаа за 9% во земјите членки на ОЕЦД, односно пораснаа за нешто повеќе од 1% во однос на крајот на 2019 година во земји кои не се членки на ОЕЦД.

Графикон 7.4. Движења на вкупните нето средства на ЗПФ и ДПФ, по месеци, 2020 година

Пензиските фондови се долгорочни инвеститори, па позначајно е истите да се ценат на подолг рок. Согласно прописите приносот на пензиските фондови се пресметува за седумгодишен период во номинален и реален принос. Економско-здравствената криза сепак влијаеше и на приносите пресметани за седумгодишен период во 2020 година. При тоа, најмал износ на принос и во номинален и во реален износ на пондерираниот просек на сметководствените единици е забележан за периодот 31.03.2013 - 31.03.2020 година и кај задолжителните и кај доброволните пензиски фондови. Во следните квартали и на крајот на 2020 година се забележуваат повисоки износи на седумгодишниот принос но сè уште не е на ниво на седумгодишниот принос постигнат на крајот на 2019 година. Приносот во номинален износ пресметан преку пондерираниот просек на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови за периодот 2014 – 2020 е помал за 0,7 процентни поени во однос на приносот за периодот 2013 – 2019 и за 0,9 процентни поени кај доброволните пензиски фондови. Македонските пензиски фондови сè уште во фаза на акумулација, па се очекуваат добри инвестициски резултати кои ќе ги надоместат резултатите од ваквите пазарни шокови.

Графикон 7.5. Принос на пондерирани просек на СЕ на ЗПФ и ДПФ, по периоди, 2020 година

Индивидуално влијание врз членовите на пензиските фондови

Влијанието на ваквите финансиски кризи индивидуално за членовите во пензиските фондови со дефинирани придонеси зависи од алокацијата на средствата на пензискиот фонд и од возраста на членот, затоа што инвестицискиот ризик го носи самиот член индивидуално. Износот на пензијата која членот ќе ја добие од вториот и третиот столб ќе зависи од добивката која задолжителниот односно доброволниот пензиски фонд ќе ја остварува во текот на сите години од придонесувањето на членот и од остварениот принос во целиот тој период, а не само во неколку години од работењето. Логично е и очекувано, во периодот додека членовите вложуваат во избраните пензиски фондови, да постојат и периоди на послаби резултати, дури и финансиски кризи на целиот пазар на капитал, дома или во странство, но она што е најважно е добивката од периодите на добро работење да ја покрие загубата кога пазарите на капитал работат полошо, односно просечно годишно, ако се земе предвид целокупниот век на придонесување на осигуреникот (30-40 години) фондот да обезбеди разумна добивка која ќе обезбеди разумно ниво на пензија од вториот односно пензиски надоместок од третиот столб. Оттаму, неповолните движења на средствата на пензиските фондови во 2020 година нема да влијаат многу на средствата на помладите членови кои можат да очекуваат во понатамошните години покривање на загубите. Додека пак за повозрасните членови, кои се блиску до пензионирање, големи загуби на средствата на пензиските фондови би значеле трајни загуби на

приход ако заштедените пари би требало да ги искористат за анuitети или програмирани повлекувања.

Но, просечната возраст на членовите на задолжителните пензиски фондови е 36 години и над 95% од членовите во задолжителните пензиски фондови се помлади од 50 години возраст додека пак просечната возраст на членовите на доброволните пензиски фондови е 46 години и над 91% од членовите во доброволните пензиски фондови се помлади од 50 години возраст. Бројот на лица кои во 2020 година подигнуваа средства од задолжителните и доброволните пензиски фондови е многу мал. Се очекува овие краткорочни неповолни влијанија на средствата на пензиските фондови да бидат неутрализирани во годините кои членовите ги имаат до пензионирање.

Здравствено – економската криза краткотрајно ги измести трендовите на нагорно движење на параметрите на задолжителното и доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, но пензиските фондови за релативно кратко време ја вратија и надминаа намалената вредност на средствата.

МАПАС, како регулатор и супервизор, редовно ја следи состојбата и ризиците во капитално финансираното пензиско осигурување и по оценета потреба може да преземе дополнителни активности и мерки, во утврдените рамки на делување на пензиските супервизори што се препознаени, посочени и потврдени од Меѓународната организација на пензиски супервизори (ИОПС).

8. Маркетинг и агенти на пензиските друштва

Заради заштита на интересите на постојните и идните членови и на пензионираните членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти.

Работи на маркетинг се сите активности чија цел е рекламирање на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови и информирање и склучување договори за членство во задолжителните и во доброволните пензиски фондови и за исплата на средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови. Овие активности вклучуваат: рекламирање на работењето на пензиските друштва и на пензиските фондови со кои тие управуваат, информирање за карактеристиките на задолжително и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, информирање за надоместоците и за трансакциските провизии, информирање за приносите на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за инвестициските портфолија на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за индивидуални сметки, доброволни индивидуални сметки и за професионални сметки, зачленување и премин на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд, зачленување и премин на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд, склучување на договори за програмирани повлекувања, договори за еднократна исплата и договори за повеќекратни исплати и други активности заради рекламирање и обезбедување информации поврзани со работењето на пензиските друштва и пензиските фондови. Пензиското друштво може да врши работи на маркетинг на пензиски фонд, во своите простории, во простории на неговите деловни соработници за маркетинг или надвор од нив, директно или преку соодветен вид комуникација (телефон, факс, интернет). Просториите за маркетинг мора да исполнуваат одредени законски пропишани услови.

За да се овозможи МАПАС да ја оствари контролната функција врз материјалите за маркетинг, пензиското друштво е должно да го достави до МАПАС, во фотокопија или на соодветен надворешен медиум, секој објавен материјал за маркетинг, во рок од три дена по неговото објавување. Во случај кога МАПАС смета дека некоја реклама, или друг пишан материјал, може да предизвика заблуда, може со решение да го забрани понатамошното објавување, или дистрибуција, и да нареди објавување на измена на тој материјал, во рок што самата ќе го определи.

Лице кое врши маркетинг, т.е. агент, може да биде лице вработено во пензиско друштво или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на пензиско друштво. Агентот може да врши работи на маркетинг на пензиски фондови и/или да склучува договори за членство или за исплата на средства, само за пензиски фондови со кои управува пензиското друштвото во кое тој е вработен или договорно е ангажиран. Агентот задолжително присуствува при склучувањето на договорот за членство во пензиски фонд, на договорот за премин, договорот за програмирани повлекувања, договорот за еднократна исплата и на договорот за повеќекратни исплати и е должен да го потпише таквиот договор. Агентот е должен сите контакти со членот, со пензионираниот член или со лицата кои имаат право да станат членови и со пензионирани членови на пензиски фонд, да ги врши лично и не смее да склучува договори преку друго лице. Исто така, агентот има значајна улога и при избор на вид на исплата на пензија од капитално финансираното пензиско осигурување, од страна на членот, и е должен лично да ги презентира понудите за проектирани идни пензии на членот кој поднел барање за котација, со детално објаснување на карактеристиките и на користените претпоставки за сите видови исплати на пензии.

Лицето може да врши работи на маркетинг, само по неговото запишување во Регистарот на агенти што го води МАПАС. МАПАС ги пропишува начинот и постапката за полагање на испитот за агенти и начинот и постапката за запишување на лицето во Регистарот на агенти.

Во текот на 2020 година, се организираше испит за агенти во две испитни сесии. Испитната сесија која беше предвидена за март 2020 година се одложи и се спроведе во октомври 2020 година

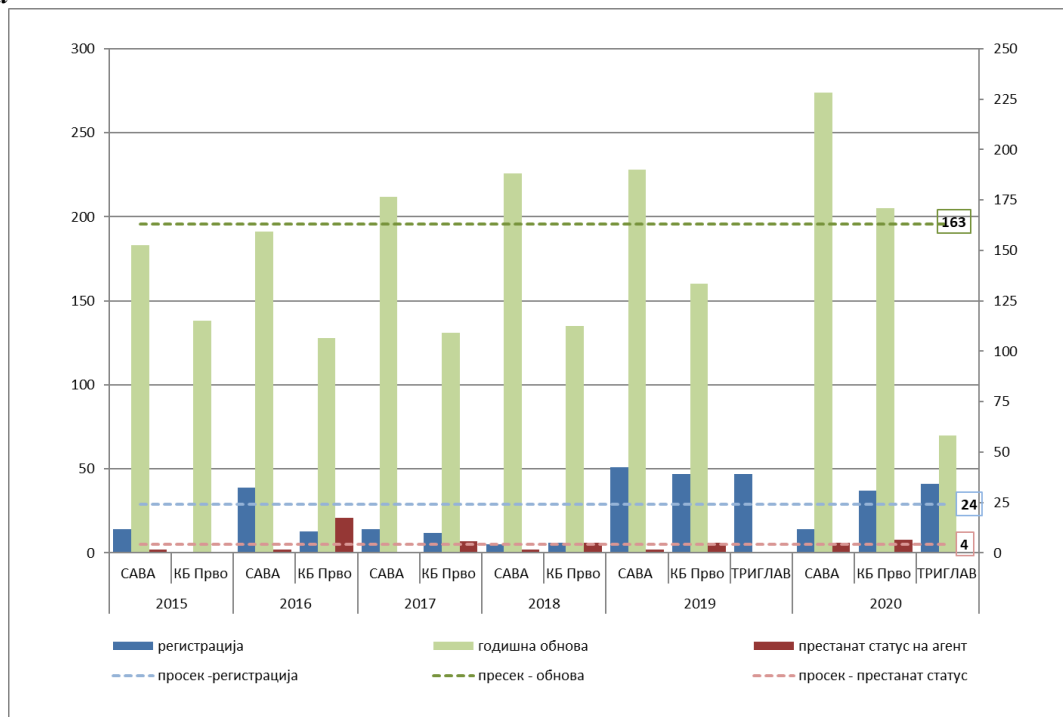
поради состојбите предизвикани од пандемијата на вирусот Корона. Потоа во декември 2020 година беше спроведена уште една испитна сесија. Во 2020 година, од вкупно 132 присутни кандидати, пријавени за полагање на испитот, положиле 69 или 52% од присутните кандидати. Бројот на кандидати кои го полагаа испитот во 2020 година е значително помал во однос на претходната година, што најверојатно најмногу се должи на состојбите предизвикани од пандемијата на вирусот Корона. Во табела 8.1. се дадени детални податоци за присутните кандидати кои го полагаа испитот за агенти во 2020 година, по пензиско друштво.

Табела 8.1. Присутни кандидати кои го полагаа испитот за агенти по пензиско друштво

Пензиско друштво	Присутни	Положиле	Положиле (во %)
САВА	35	20	57%
КБ Прво	46	18	39%
ТРИГЛАВ	51	31	61%
Вкупно	132	69	52%

Во текот на 2020 година, беше извршена регистрација на вкупно 88 агенти, од кои 14 агент на САВА, 37 агенти на КБ Прво и 37 агенти на ТРИГЛАВ. Повторна регистрација³⁷ се изврши на 4 агенти за ТРИГЛАВ ПЕНЗИСКО ДРУШТВО АД Скопје. Исто така, беше извршена и годишна обнова на регистрација на агентите и тоа, на вкупно 549 агенти, од кои 274 на САВА, 205 агенти на КБ Прво и 70 агенти на ТРИГЛАВ. Во текот на 2020 година, на вкупно 14 агенти им престанал статусот на агент од кои 6 агенти на САВА и 8 агенти на КБ Прво. Преглед на бројот и просечните вредности на регистрирани, обновени и престанати статуси на агенти од 2015 година до 2020 година по пензиско друштво, е даден на *графиконот 8.1*. Може да се забележи дека бројот на регистрирани агенти кај САВА, КБ Прво и ТРИГЛАВ во 2020 година се е помалво однос на 2019 година, што повторно најверојатно најмногу се должи на состојбите предизвикани од пандемијата на вирусот Корона.

Графикон 8.1. Број на регистрирани³⁸, обновени и престанати статуси на агенти по години и пензиски друштва

³⁷ Повторна регистрација на агент за едно пензиско друштво се врши за агент кој претходно бил активен агент на друго пензиско друштво.

³⁸ Бројот на агенти кои се повторно регистрирани се вклучени во бројот на регистрирани агенти

Во врска со бројот на договори за членство во задолжителните пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работата на системот, од *графикон 8.2* може да се забележи дека најмногу агенти, кои во просек склучувале и најмногу договори за членство, има во 2005 година, со оглед на тоа дека тоа беше почетокот на системот, и до 31.12.2005 година, беше крајниот рок доброволните членови да одберат дали ќе се приклучат во двостолбниот систем и да потпишат договор. Во наредните години, бројот на агенти, кои склучуваат договори, континуирано се намалува од година во година, а едновременно расте просечниот број склучени договори по агент, до 2011 година. Потоа, до 2014 година просечниот број склучени договори по агент значително опаѓа. Во следните години бројот на агенти, кои склучувале договори и просечниот број на склучени договори по агент остануваат на приближно слично ниво. Во 2019 година, кога започна да работи третото пензиско друштво, повторно се забележува зголемување на бројот на агенти, кои склучувале договори како и минимално зголемување на просечниот број на склучени договори по агент во однос на 2018 година. Зголемувањето на просечниот број на склучени договори по агент продолжува и во 2020 година во однос на 2019 година, најмногу поради зголемувањето просечниот број на склучени договори по агент кај ТРИГЛАВ. Во однос на бројот на агенти кои склучувале договори, зголемување има само кај ТРИГЛАВ додека кај САВА и КБ Прво има намалување.

Графикон 8.2 Број на агенти кои склучувале договори за членство во ЗПФ и просечен број договори по агент

